

SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT
OF THE SCHEDULED
CASTES OF ASSAM

DR. G .C. SHARMA THAKUR

**SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT
OF THE SCHEDULED CASTES OF
ASSAM**

**Edited by
DR. G. C. SHARMA THAKUR**

**ASSAM INSTITUTE OF RESEARCH
FOR
TRIBALS AND SCHEDULED CASTES
GUWAHATI**

Socio-Economic Development of the Scheduled Castes of Assam
A book containing brief proceedings, recommendations and papers presented in a Seminar on Socio-Economic Development of the scheduled Castes of Assam held in Guwahati in September 1990, Edited by Dr G C Sharma Thakur, Director, Assam Institute of Research for Tribals and Scheduled Castes, Jawaharnagar, Guwahati-781022.

Published by

Dr. G. C. Sharma Thakur
Director
Assam Institute of Research for
Tribals and Scheduled Castes,
Guwahati-781022

First Edition, December 1992
Price Rs 35.00

Printed in India
at saraighat printers
M. C. Road
Guwahati-781003
Assam.

MESSAGE

Date-----

Shri Borgoram Deori
Minister,
Welfare of Plains Tribes and
Backward Classes Department,
Government of Assam
DISPUR

The Scheduled Castes of Assam constitute an important segment of Assam's population but ironically very little is known about the socio-cultural life of these communities not only outside Assam but inside Assam also. The Scheduled Caste Component Plan of the Government of Assam has little scope to deal with the detailed discussion on the life and culture of these communities. A vacuum was created and this has been aptly filled by the present publication entitled 'Socio-Economic Development of the Scheduled Castes of Assam.'

I am extremely pleased with the sincere efforts of the Directorate of Assam Institute of Research for Tribals and Scheduled Castes, Guwahati, in bringing out this volume on Scheduled Castes. I hope this publication will help the planners, administrators, research scholars and others in their pursuit of knowledge regarding life and culture of the Scheduled Castes of Assam.

JAI HIND

SHRI BORGORAM DEORI

MESSAGE

Date: 12.12.1990
 Shri Bordoloi, Deputy
 Minister,
 Welfare of Plains Tribes and
 Backward Classes Department,
 Government of Assam

The Scheduled Castes of Assam constitute an important
 segment of Assam's population but hitherto very little is
 known about the socio-cultural life of these communities not
 only outside Assam but inside Assam also. The Scheduled
 Caste Component Plan of the Government of Assam for the
 year to deal with the detailed discussion on the life and
 conditions of these communities. A volume was created and
 this has been aptly filled by the present publication entitled
 'Socio-Economic Development of the Scheduled Castes of
 Assam'.

I am extremely pleased with the sincere efforts of the
 Directorate of Assam Institute of Research for Tribals and
 Scheduled Castes, Guwahati, in bringing out this volume on
 Scheduled Castes. I hope this publication will help the planners,
 administrators, research scholars and others in their pursuit
 of knowledge regarding the life and culture of the Scheduled Castes
 of Assam.

JAI HIND

SHRI BORDOLOI, DEPUTY

PREFACE

The present Volume contains some selective papers written by eminent scholars, writers, and social workers in connection with the Seminar on Socio-Economic Development of the Scheduled Castes of Assam held in September 1990 at Guwahati. Most of the papers included in the volume are based on empirical studies and it is hoped that the materials presented in the volume will be useful for the planners, administrators and research workers so far as developmental aspects of the scheduled castes are concerned.

I am grateful to Dr. B.N. Bordoloi, Consultant and Ex-Director of the Institute who performed the spade work of this volume.

I also thank Dr. G.C. Sharma Thakur, Director of the Institute for giving the final touch to the volume.

Shri H. Sonowal, I.A.S.,
 Secretary to the Government of Assam
 Department for Welfare of Plains Tribes
 and Backward Classes, Dispur
 Guwahati-6

EDITOR'S NOTE

The rigour and intensity of the most commonly used attributes of the scheduled castes i.e. untouchability, oppression, atrocities and deprivation are, by and large, not observed in Assam. This, however, does not indicate a flourishing socio-economic condition of the scheduled castes of Assam whose number as per Presidential Order 1976 is sixteen. The studies conducted by the Assam Institute of Research for Tribals and Scheduled Castes on the Kaibartas and Namasudras testify the fact that except a microscopic minority, the overall socio-economic condition of the scheduled castes beggars description. Efforts have been made by the administrators, planners, elites among the scheduled castes to gauge the intensity of the situation, but no indepth study has been made in this respect covering various groups of scheduled castes.

In this backdrop the Assam Institute of Research for Tribals and Scheduled Castes, Guwahati had conducted a two day state level Seminar on 'Socio-Economic Development of the Scheduled Castes of Assam' at the Conference Hall of the Assam Administrative Staff College during September 1990. The main aim of organising the Seminar was to measure the intensity of the socio-economic problems of the scheduled castes of Assam as well as to find out as to how much the existing measures-legal, administrative and protective-in respect of socio-economic upliftment of the scheduled castes of Assam, are effective and to offer solutions on the basis of deliberations of the participants. About 70 (seventy) scholars, academicians, writers of Assam, most of them belonging to scheduled castes, participated in the Seminar. There were three academic sessions in which fourteen scholars drawn from the Universities,

Government Departments and local bodies presented papers.

Shri Nandeswar Bania, a retired I.A.S. belonging to the scheduled caste community of Assam emphasised the need of pragmatic approach to scheduled caste development rather than the present target fulfilment oriented strategies.

Shri Prabhash Das outlined the problems faced by the fishermen communities in carrying out their traditional caste based occupation. He pleaded for giving long term settlement of beels and rivers to the fishermen.

Miss Mausumi Das in her paper suggested some measures to streamline the present system of awarding scholarships to scheduled caste students.

Funds for grants-in-aid, subsidies to scheduled caste people should be earmarked on the basis of percentage of population. It was the contention of Shri ChandraKamal Das's paper.

A vicious circle is at work which perpetuates the utter backwardness of the scheduled caste people inspite of sincere efforts of Government to remove the ageold disabilities of the scheduled castes. This was the observation of Shri P. Hazarika in his analytical paper.

Dr. Tara Nath Das was critical of the prevailing caste differences in the society vis-a-vis the superior feeling of high castes. He suggested a few remedial measures to remove the evils of caste feelings and to improve the socio-economic condition of the various sections of the scheduled castes.

Shri Surya Das and Shri Khirada Kanta Bisaya dwelt upon the problems of the Scheduled Caste fishermen and offered solutions to their problems.

Socio-economic problems of the Hiras have been depicted in Motilal Nayak's paper. This lesser known scheduled caste community has multifarious problems and Nayak's paper has solutions about the problems.

Rest of the papers written by Srimati Gauri Prabha Das, Sri Sutram Das, Sri Dharmeswar Das, Sri Karnadhar Sarkar, Sri Dehram Das, Sri Deuti Das and Sri Hari Charan Bhowmik are dealing with various problems of scheduled caste communities.

It was recommended that the research oriented treatment of the hitherto untouched problems of scheduled castes of Assam should be brought into light in a book form and the Department of Welfare of Plains Tribes and Backward Classes, Government of Assam, positively responded to our prayer and the present volume is the outcome.

There are very scanty research materials on the scheduled castes of Assam and the present volume, we humbly believe, will go a long way to fill up a small portion of that vacuum. It is hoped the materials presented in this issue will be useful to the general readers, Government Departments, planners and researchers. The papers presented in this volume will help further and deeper examination of the problems and issues involved in scheduled caste development. In fine this edition should largely help in removing the cobwebs and impart a new outlook to planners and administrators who are actively involved in scheduled caste development in Assam.

The views expressed in the papers are those of the authors and donot necessarily reflect those of the Government of Assam.

The Editor is grateful to the Department for Welfare of Plains Tribes and Backward Classes, Government of Assam for extending all help to the Institute in organising the Seminar as well as for making provision for publication of this volume.

Thanks are due to all the officers and staff of the Assam Institute of Research for Tribals & Scheduled Castes who ungrudgingly assisted in various ways in bringing the seminar proceedings into the present shape.

Shri M. Chakrabarty, Stenographer deserves special thanks for meticulous typing of the entire manuscript.

Dr. G.C. Sharma Thakur.

Director

December 1992
Guwahati

Assam Institute of Research for
Tribals & Scheduled Castes : Guwahati

CONTENTS

A. ENGLISH SECTION	Page
1. Socio-Economic Conditions of the Scheduled Castes in Assam. Nandeswar Bania	1
2. The Socio-Economic Problems of the Scheduled Castes Fishermen of Assam Provash Das	27
3. A Step Towards Removing Educational Backwardness From Scheduled Caste Society. Mausumi Das	43
4. Socio-Economic Problems of the Scheduled Caste People and Suggestion for Development Chandra Kamal Das	49
5. A Dissection of the Causes of Economic Backwardness of Scheduled Castes of Assam P. Hazarika.	54
B অসমীয়া বিভাগ	
৬। অসমৰ অনুসূচিত জাতি সমূহৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যাৰাজি তাৰানাথ দাস	63
৭। অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক দিশৰ ওপৰত আলোকপাত সূৰ্য্য দাস	83
৮। হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ এটি আৰ্থ-সামাজিক সমীক্ষা মোতিলাল নায়ক	93
৯। অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থা গৌৰীপ্ৰভা দাস	101
১০। অনুসূচিত জাতিৰ, মৎস্যজীৱি সকলৰ আৰ্থ-সামাজিক উন্নতি নোহোৱাৰ কেৰোণবোৰ বিশ্লেষণ ক্ষীৰদা কান্ত বিষয়া	105

১১। অনুসূচিত জাতি সমূহৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যাবলী সূতৰাম দাস	110
১২। অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক অনগ্রসৰতাৰ সমস্যা ধৰ্মেশ্বৰ দাস	120
১৩। অসমৰ অনুসূচিত জাতি—এটি পৰ্যালোচনা কৰ্ণধৰ চৰকাৰ	125
১৪। অসমৰ অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যাৰ এটি পৰ্যালোচনা দেহীৰাম দাস	127
১৫। অসমৰ অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা দেউতি দাস	131
১৬। অসমৰ অনুসূচিত জাতিপুঞ্জৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা হৰিচৰণ ভৌমিক	134

SOCIO ECONOMIC CONDITION OF THE SCHEDULED CASTES IN ASSAM

Shri Nandeswar Bania, I.A.S. (Rtd)

BACK-GROUND

'Castes' have been an enigma to the modern thinkers. According to the chambers Dictionary' it is a social class in India-an exclusive social class'. It means that it is limited to India and to the Hindu religion only and to no other country or religion, in the world. It is a hoary institution and its intricacies are very complex. The Vedic Aryans knew no caste system or the import it carries today. They, however, divided themselves for the sake of expediency for different occupations on the basis of division of labour, and according to aptitude, liking and capacity of the individual. Those who took to learning were called Brahmins, those who undertook governance were classified as Khatriyas, those who resorted to trade were termed Baishyas and the rest were left to serve the above classes and were branded as Sudras.

But along with the lapse of time, the practice of this original principle of division of labour began showing signs of variation, so much so, that even a most ignorant, vile and fallen Brahmin continued to be regarded as super being whereas a man from the lower class however high his qualifications, was looked down upon as a Sudra. The result was that the original four divisions became watertight compartments and degenerated later into the present caste system, classes becoming castes. In this way, the four Varnas or classes came to stay as four Castes. In the times following, this caste system became highly discriminatory, tyrannous and the very negation of its original meaning and purpose. This manifested

itself in different professions, barriers of provinces, varying ways of living and diet, different superstitions and customs which broke up the four divisions into a multicastric society leading ultimately to the creation of three thousand and odd sub-castes.

As years rolled on, many things began to happen and by turn of events and circumstances, it seemed to be designed for the conservation and economically better off section to categorise the castes into high and low according to the nature of duties they had to perform or were called upon to perform. The lower categories had been burdened with unpleasant and unclean jobs, and subjected to social disabilities. They had no alternative but to bear with this depressing status in society because of their poor economic condition and lack of enlightenment. For years and years, they had to continue in this situation subconsciously and lead a life of subhuman standard. Things appear to have been drifted to such an extent that ultimately this category of people was precluded from the possibility of any social intercourse with its counterpart and was also branded as 'Untouchables'. For hundreds of years, the caste conscious people have continued to persecute their fellow citizens to so many hardships in the way of their physical, mental and moral progress. Several traditions, social conventions and customs have been so cleverly formed as to leave very little scope for their emancipation. The very rudimentary rights of a human being were denied to them. The conditions in which they lived, moved and had their beings were simply beggar description.

As in other parts of India, the history of the depressed classes in Assam has also a long and horrible record of the deep prejudice that is born of some callousness in caste conscious classes. It is a sad reflexion on the great Hindu Society which claims to be an organic whole that even long centuries of its unsympathetic attitude towards these masses have not softened itself to change its heart. It was only during

the early twenties of the current century on the eve of introduction of responsible Government in India that the situation became stirred up when even the alien British king felt this pungent social atmosphere and took political cognizance of the same. He sent commands to the Governors which contain the following words: "to take care that due provision shall be made for the advancement and social welfare of those classes amongst the people committed to your charge, who, whether on account of the smallness of their number or their lack of educational or material advantages, or from any other cause, specially rely upon our protection and cannot as yet fully rely for their welfare upon joint political action; and that such classes shall not suffer or have cause to fear neglect or oppression" (press communique dated 17.12.1929). It was only after this that the social reformers and the political organisations of the Swaraj Movement that they thought it expedient to pay some attention to this standing reproach to the Indians in general and the caste Hindus in particular.

DEPRESSED CLASSES: Castes in Assam have begun to be recognised in official records since 1872. Even prior to that we find names of some castes in histories, chronicles and descriptive accounts describing their status in the Hindu society ("Assam Buranjisara" by Kashinath Tamuli Phukan, "Assam Buranji" by Gunabhiram Barua, Gait's "History of Assam, "Descriptive Accounts of Assam" by Robinson, Mill's Report on Assam, District Gazetteer Kamrup, Assam etc.) In the District Gazetteer of Kamrup various castes prevalent in Assam have been described and their status in society criticised, while the Brahmins in Assam, the torchbearers of caste system and the Kalitas have been kept high in one scale, the rest have been attributed with some sort of stigma. The difference is only in degree. The following castes in Assam are generally considered low in the Hindu society-Brittial-Bania, Kaibartta, Namosudra and Hira in the Assam Valley and Patnis, Malis, Sutradhar and Namosudra in the Surma Valley.

In the District Gazetteer of Kamrup (B.C.Allen,-1905) mention has been made of Nadiyals, Doms, Jaliya Kaibarttas, Kaibartta, Namosudra, Chandal, Hira, Brittial-Baniya or Hari who are described to be low in the Hindu society because their profession has been looked down upon by the upper caste Hindu such as Brahmins and Kalitas (PP87-88). They are ranked very low in the social scale and are despised by their Hindu brethren as they have to do some menial or unclean jobs. Those upper caste Hindus do not for a moment realise that the so-called depressed classes do this job not for their pleasure, On the other hand, the upper caste Hindu feels extremely comforting that the Hindu society is so providentially arranged that all the menial jobs of life have never to be done by himself but by a separate set of people. They again advance the queer theory that the Hinduism is an organic whole and the classes of people doing the menial/unclean jobs are inseparable components of this organic whole, though they do not accord them equal treatment. It is a small comfort for them to be told that they are still part of that organic whole of the Hindu society. In fact an organisation of this nature must, like that of an army, be an organisation imposed from above. For about a century beginning from 1838 down to 1932 various histories, chronicles and official records such as Eastern India (Montgomery, 1838), Descriptive account of Assam (Robinson, 1840), Census Report (1872), Assam Buranji (Gunabhiram Barua, 1876), 'Assam Buranji Sara' (Kashinath Tamuli Phukan), Statistical Accounts (Dr. Hutton, 1879), Census Report (1891), Census Report (1921) and Census Report, 1931 have been replete with degrading remarks about these castes particularly the Banias and the Kaibarttas attributing at the same breadth with the functions of unclean jobs to them.

A reference may be made in the context to the notes on the Depressed and Backward classes in Assam prepared by C.S.Mullan, ICS, Census superintendent, 1931 Census

which contain some detailed particulars about the social position of the Depressed Classes. He has defined the Depressed Classes in Assam as 'Hindu Exterior Castes', a phrase of his own coinage and included the following sub-castes in the definition:- (1) Kaibarttas also called Nadiyals or Doms (2) Brittial-Banias (also called 'Haris') (3) Hiras or Charals and Namosudras in the Assam Valley (4) Dhubi or Dhupi, Dugle or Dholi, (5) Jhalo and Malo (6) Kaibartta (Jaliya), (7) Mahara, (8) Mali (Bhuimali), (9) Namosudra, (10) Patni and (11) Sutradhar in the Surma Valley. They were called 'exterior' as against 'interior' because though they were Hindus by religion and faith, they were placed outside the pale of Hindu society, they were 'other Hindus'. They were below the salt, because, rightly or wrongly, some degrading professions/occupations were traditionally attributed to them which carried severe social disabilities/disqualifications in the Hindu society. (1) they are 'Jal-achal'. Water or food (cooked or raw) offered by them is not taken by caste Hindus, (2) Caste Brahmins do not officiate in their ceremonies, (3) They are not allowed into the Hindu temples, Namghars and the cooksheds of Caste Hindu and (4) They are 'Untouchables', The Caste Hindus become impure by touching them and require to be purified by a bath. During the 1931 Census, an Assamese Officer is credited with expressing that all Assamese low castes have a chance of rising in the social scale except the "Doms" (meaning Kaibarttas) and 'Haris' (meaning Banias) whose case is hopeless. Really a modern Daniel had come to judgement.

This sort of discomfiting and unenviable situation stifled their progress in all directions. They were deficient in education, in wealth and they could wield no influence whatsoever in the society in which they were moving. The few aspirants for higher education were the worst sufferers. They had to face great social barricades not only in Assam but also outside. The Depressed classes boys and girls coming up for higher collegiate education at Guwahati or Calcutta, the principal

seat of learning outside at that time, had to suffer immense disabilities. In the Cotton College hostels, the boys were not allowed mixed messing but kept segregated, till 1933. After a long-drawn movement, this was however abolished. As a Cottonian, I still remember the ringing of the bell beckoning me to go to the second dining hall meant for the scheduled castes and tribe students. I still remember, how ruthlessly, I was refused boarding in the North Lakhimpur Government High School hostel under the same roof not to speak of dining together. This was, however, in early twenties. Even earlier to this, it is on record that even in Calcutta, a cosmopolitan city, the depressed classes boys were discriminated against in the hostels. Some of the up-starts among them had even to give false identification of castes and when detected, of course, through the instrumentality of the caste Hindu boys from Assam itself, they were prosecuted and had ultimately to flee away for life leaving education (source; proceedings of Nikamul- Nowgong, Bania Sabha- 22nd March, 1913). Such was the depth of depression of these unfortunate sons and daughters of the soil that was Assam. Their cries had gone unheard. The Indian National Congress was then 18 years old. There was none to care two hoots for them. They suffered in silence.

SCHEDULED CASTES: It was in the wake of the Indian political reforms during the thirties that these depressed classes got an effective opportunity of ventilating their grievances against the social injustice from which they were suffering and the social tyrannies to which they had been subjected. They organised a vigorous movement for their emancipation and a share of political rights in the new dispensation. By then they realised fully that political power was the only panacea against, their odds and a means to improve their socio-economic conditions. By then only it was realised by them that society, economics and politics were complementary to each other and political power was the strongest of them and from

this focal emanated social and economic strength. Their original demand before the Royal Commission (headed by Lord Simon) was for separate electorate for them. This demand was however compromised under what is known as the Poona Pact in 1932. This pact conceded to the depressed classes certain specific political and administrative privileges in lieu of separate electorate and the depressed classes were renamed scheduled castes by a political arrangement. There was so to say, a political transition of socially depressed scheduled classes to political scheduled castes. The phrase 'scheduled castes' was retained even after Independence and those privileges were also incorporated in the Constitution of India in a set of Directive principles aimed at promoting "with special care the educational and economic interests of the weaker sections of the people and in particular of the scheduled castes and scheduled tribes and at protecting them from social injustice and all forms of exploitation" (Article 46).

Articles 330 and 332 of the Constitution conferred political rights on the scheduled castes in the form of reservation of a specified number of seats in the various state assemblies and the parliament on the basis of population. Article 335 ensures reservation of services and posts for the scheduled castes in the affairs of the states. By a Presidential Order, in pursuance of Article 341, a number of castes were specified as scheduled castes for the purpose of the Constitution in general and the above Articles in particular.

Accordingly by the Constitution (scheduled castes), Order, 1950, the following sixteen castes were specified as scheduled castes for Assam along with one thousand and odd such castes for the whole of the Republic of India: (1) Bansphor, (2) Bhuimali or Mali, (3) Brittil-Bania, (4) Dhupi or Dhobi, (5) Dugle or Dholi, (6) Hira, (7) Jalkeot, (8) Jhalo, Malo, or Jhalo-Malo, (9) Kaibartta or Jaliya, (10) Lalbegi, (11) Mahara, (12) Mehtar or Bhangsi (13) Muchi or Rishi, (14) Namosudra, (15) Patni and (16) Sutradhar. Of these, all are indigenous

to Assam except nos.1,8,10,12,& 13.

POPULATION PATTERN: Population of the Depressed 71,000 including 3,08,000 for the district of Sylhet alone. These 3, 308,000 consisted mainly of the following castes: Mali, Dhupi, or Dhubi, Dugla or Dholi, Jhalo and Malo, Mahara, Sutradhar, Muchi, Patni, Namosudras & Kaibarttas. (source; Census 1931). In the Census of 1961, following partition, the population increases to 7,32,756 and to 9,12,557 in 1971 registering increase of 28.4% and 60% over the 1931 figures respectively. The table below represents the population trend in the three Censuses-1931,1961 and 1971.

Trend of Scheduled Caste Population in Assam
(Caste-wise)

Sl.No.	Caste	1931	1961	1971	Inter% 1971	Remarks
1	2	3	4	5	6	7
1.	Bansphor	...	8179	6093	0.61	
2.	Bhumali or Mali	39000	26396	22175	2.43	
3.	Brittial Bania or Bania	14000	30627	28087	3.08	
4.	Dhupi or Dholi	23000	19589	20801	2.28	
5.	Dugla or Dholi	10000	3590	4013	0.44	
6.	Hira	17000	25856	32624	3.58	
7.	Jalkeot	...	2280	2537	0.28	
8.	Jhalo, Malo or Jhalo Malo	11000	15503	32978	3.61	
9.	Kaibartta or Jaliya	149000	199590	294809	32.31	
10.	Lalbegi	...	35	45	0.01	
11.	Mahara	5000	581	899	0.09	
12.	Mehtar or Bhangi	...	4198	7296	0.97	
13.	Muchi or Rishi	8000	62564	40774	4.47	
14.	Namosudra	170000	221714	300813	32.97	
15.	Patni	110000	85587	85910	9.41	

16. Sutradhar	13000	26467	32703	3.58	
Unclassed Sweepers	2000	...	...	...	
Total	5,71,000	7,32,756	9,12,557	100	**includes 3,08,000 from Sylhet (now Bangla Desh)

It appears, Jalo-Malo and the Namosudras have registered sharp rise in 1961 and 1971 which may be attributed to their large scale migration following partition of the country and Indo-Pak conflicts. The Banias have, however, registered a slight fall presumably because, many of them have returned themselves as 'Baishya' an alternative caste name for them though 'Baishya' generally denotes another caste name. While the Muchis have shown a decline, the Mehtars have increased due to inter-state migration. Other increases are due to natural growth.

Another unique feature is that three castes, viz., Namosudras, Kaibarttas and Patnis constitute 74.6 percent of the total scheduled castes population of the state. The numerical strength of these three groups also assures for them a dominant position of the political arena. The social status of these three castes is also higher than other in the list with the possible exception of Brittial Banias. In the Assam Valley, the indigenous Dhobis and Malis also enjoy a better social status.

The Scheduled Caste people are seldom found in large compact areas like the Scheduled Tribes. They usually live interspread with the general population, though in clusters of villages/hamlets in some areas. According to the planners such uneven distribution of population renders it difficult to take up any worthwhile area development scheme or project not to speak of any integrated sub-plan. So their lot has mixed them up with the general population with the inherent defect in the process of development of these people separate quantifications of funds are, however, made in the plans known as the Scheduled Caste Component Plan. But what is more important than quantification of fund is its proper utilisation by implementation of the schemes for their welfare.

Out of the total population of the Scheduled Castes, 90.6% live in the rural areas and 9.4% in urban areas according to the 1971 Census. A districtwise distribution of the urban and rural population is shown in the table below:

Sl.No.	District	Total	Urban	Rural	Remarks
1.	Goalpara	1,20,006	20,481	99,525	
2.	Kamrup	1,64,762	26,033	1,38,729	
3.	Darrang	77,104	6,349	70,755	
4.	Nagaon	1,67,263	6313	1,60,950	
5.	Sibsagar	86,120	7,326	78,794	
6.	Lakhimpur Dibrugarh	77,789	9,239	68,550	
7.	Karbi Anglong	9,820	166	9,654	
8.	N.C.Hills	826	225	601	
9.	Cachar	2,08,867	9,591	199,276	
Total		9,12,557	85,723	826,834	

Out of the total Scheduled Castes population 90.6% live in the rural areas and 9.4% in urban areas. Urban population slightly edges over the State average of 8.8%. This, however, is not indicative of usual urban status with good economic conditions enjoying all the urban amenities. Many of them under compelling necessity of earning their livelihood by pursuing their traditional professions such as catching and selling fish, goldsmithy, pottery and Harijan section in Municipal employ sweeping and scavenging have to live in the city and the Towns and also in the outskirts. A big chunk of them generally live in the slum areas without adequate housing accomodation, water-supply, sanitation, light, public health etc. Many of them, again who are landless and unemployed, migrate from the rural areas to the City and the town in search of labour, jobs, contracts and other petty wage-earning employments.

LITERACY

There is some noticeable disparity in literacy level between the general population and Scheduled Castes in Assam. While the percentage of literacy for the general population in Assam is 28.3 in 1971 as against all India average of 29.5, the literacy among the Scheduled Castes is 25.8, lower than the

State (28.3) and the all India average (29.5). Sex-wise, it stands at 35.0 for Male and only 15.7 for Female. Sub-caste-wise, the Banias come first at 38.80% followed by the Kaibarttas (34%), Patnis (31.35%), Hiras (27.40%), the Sutradhars (26.23%) and the Namosudras (21.31%).

While the number of student belonging to the Scheduled Caste communities in the pre-matric stage has maintained an increase, that in the post-matric stage continues to be comparatively meagre. In the technical stage, the Scheduled Castes are far behind. The Government of Assam has allowed reservation of seats for admission in the Technical Educational Institutions like Medical, Engineering, Veterinary and Agriculture and recently Electronics and Computer education and with the growing awareness amongst the Scheduled Castes scholars added with financial incentives, the situation is likely to improve.

The tables below indicate the literacy position amongst the Scheduled Castes sub-caste-wise and also sex-wise.

Classification by literacy (Sex-wise) (1971 Census)

Sl. No.	District	Total Population	Literate and educated		Remarks
			Male	Female	
1.	Goalpara	1,20,006	18,333	6,210	24,543
2.	Kamrup	1,64,762	27,427	8,882	36,309
3.	Darrang	77,104	13,089	4,778	17,867
4.	Nowgong	1,67,263	32,261	13,255	45,516
5.	Sibsagar	86,120	19,168	9,465	28,633
6.	Lakhimpur with Dibrugarh	77,789	15,940	6,478	22,418
7.	Karbi Anglong (Mikir Hills)	9820	1497	485	1982
8.	N.C. Hills	826	245	100	345
9.	Cacher	2,08,867	38,683	19,043	57,726
Total		9,12,557	166,643	68,696	235,339

Source :— 1971 Cebus (Series 3-Assam, Part II-C(i))

Classification by literacy (Caste-wise)				
Sl. No.	Caste	Total Population	Literates and educated	Remarks
1.	Bansphor	6,093	Male 799 Female 125	Total 924
2.	Bhumali or Mali	22,175	4,204	1,682 5,886
3.	Brittial Bania or Bania	28,097	7,579	3,365 10,944
4.	Dhupi or Dhubi	20,801	4,297	1,960 6,257
5.	Dogla or Dholi	4,013	471	132 603
6.	Hira	32,624	6,520	2,420 8,940
7.	Jalkot	2,537	512	156 668
8.	Jhalo, Malo or Jhalo - Malo	32,938	4,134	897 5,031
9.	Kaibarta or Jaliya	2,94,819	60,376	29,192 89,568
10.	Lalbegi	45	11	4 15
11.	Mahara	899	97	27 124
12.	Mehar or Bhangri	7,296	890	167 1,057
13.	Muchi or Rishi	40,786	4,233	977 5,210
14.	Namosudra	3,00,843	48,025	16,131 64,156
15.	Patni	85,910	18,051	9,333 27,384
16.	Sutradhar	32,713	6,465	2,128 8,593
Total :		9,12,557	1,66,664	68,696 2,35,360

Source : Census - 1971, Series 3-Assam Part II C (i)

OCCUPATION PATTERN:

The total number of scheduled castes people engaged in various avocations as classified in the 1971 census is shown as 2,57,191 forming 28.2% of its total population. Of this 53.5% is engaged in agriculture alone as against 55.9% of the total State population. But the hard fact remains that not less than 90% of the scheduled caste people are proverbially landless having less than 3 bighas on the average per family. And a great chunk of them have no homestead lands even. Consequently they have to depend on agricultural labour. They form 13.5% of their total population and this is not a small figure. Agriculture is the mainstay of rural economy in Assam and the Scheduled Castes cannot be an exception to this. More so, when their caste professions have long become uneconomic to sustain a living by itself.

Next to agriculture, fishing is the most important occupation of the Scheduled Castes in the State, about 40.43% being engaged in fishing business. They belong to the Kaibarta, Namosudra and Jhalo-Malo communities of the Brahmaputra Valley and Cachar. They live mostly along the rivers, beels etc. and are generally uneducated. Government have taken up a number of schemes for improving their economic conditions and have set up Fishery Development Corporation, Fish Farming Development Agency, Fishing Co-operative Societies etc. with a view to eliminating middlemanship from the profession which has been traditionally exploiting them. But the results so far achieved have not been able to create any appreciable impact on the economy of these people mainly due to machinations of the vested interests. Of late Government of India has also taken active step for promotion of pisciculture and has spent a lot of money. With the concerted steps of the Central and the State Governments things are expected to improve.

In the urban areas, the Harijan sector of the scheduled castes such as Bansphor, Lalbegi, Mahara, Mehtar or Bhangri and Muchi or Rishi are engaged in services such as night soil clearance and carrying, sweeping, shoe making and

repairing, washing cloths and the like. The stigma attached to some of these caste-based professions, particularly the night soil clearing and carrying of head-loads or otherwise are treated as most unclean jobs by the advanced sections of the community and they are looked down upon by the society. This naturally acts as the severest socio-economic handicap and that in no small measure. The population of these castes is only 55,110 (1971) of which the Muchis form the largest group (40,786). Their social and economic position is as dismal as before. Their literacy rate is also very poor (14%), though they form 6% of the total scheduled castes population of the State. Unless and until the latrine system now in vogue is converted to sanitary system and the people are relieved from this really unclean job, the improvement of the socio-economic position of these depressed people is bound to remain a standing reproach to a civilised Government. It is inconceivable that in a jet and space age, such abominable practice should be associated with the living or employment of human beings.

The Banias and the Hiras are found to be still clinging to their professional occupations goldsmithy and pottery in addition to the cultivation. Neither of the occupations has been able to boost up their economy, the caste professions due to lack of modernisation and the cultivation due to uneconomic land holding added with low productivity.

The position of the Patnis in Cachar is no better than the Namosudras. They are boatmen by profession. They have of late, however, proved to be a progressive class and with education and refinement, they have been able to improve the position in the society. They have now taken to cultivation. The social position of the Sutradhars who are generally carpenter by profession is also not appreciably noticeable. All this points to the irresistible conclusion that the Scheduled Castes both in rural and urban areas with very low income till have not been able to cross over the poverty line in a large measure along with the bulk of the state's population.

The table below showing the occupational behaviour of the scheduled castes in Assam apparently suggests a more or less diversified nature of their economy but in fact these workers are, by and large, unskilled or semi-skilled getting lower remuneration or return, which is not by itself sufficient for a subsistence.

Occupational Pattern of the Scheduled Castes in Assam (District-wise) (Census 1971)

Sl. No.	Districts	Total po- pulation	Cult- ivators	Agricul- tural la- bour	Live stock Fishing	Trade comm- erce	Other Service
1.	Goalpara	120006	12810	3432	4143	3987	2158
2.	Kamrup	164762	21680	4469	3746	5103	3744
3.	Darrang	77104	12965	2108	941	1850	1684
4.	Nowgong	167263	29729	5346	612	1437	4084
5.	Sibsagar	86120	13645	1474	1656	1101	1926
6.	Lakhimpur Dibrugarh	77789	11706	2082	1588	1311	2662
7.	Karbi Anglong (Mikir Hills)	9820	1549	656	5	38	198
8.	N.C. Hills	826	11	6	2	11	123
9.	Cachar	208867	33157	15139	5241	2307	4805
Total :		912557	13628	34712	17934	17145	21384
% to total S.C population			53.52	13.50	6.97	6.71	8.32
% of State population			55.9	9.9	10.9	5.6	9.7
Household industry			3.88/1.4		Percentages to the total scheduled castes popu- lation and State popula- tions respectively.		
Other than Household industry			3.47/2.7				
Transport and Storage, Co- mmunications			2.45/2.5				

INDEBTEDNESS: Indebtedness is another chronic remarkable socio-economic problem amongst the scheduled castes in Assam as in other States. About 50% of the rural scheduled caste families is in chronic indebtedness. It is chiefly attributable to the deficit economic conditions occasioned by want of employment and labour. The Assam Rural Indebtedness Relief Act, 1975 has attempted to relieve the Scheduled castes people from indebtedness by imposing moratorium on recovery of debt from landless labourers, small farmers and artisans and also by providing for consumption loans. It is still to create a visible impact on the indebted scheduled castes people.

UNTOUCHABILITY: The scourge of Untouchability still survives in the Hindu society as a social stigma. It is traditionally attached to the Scheduled Castes people and is supposed to be associated to the nature of the jobs they have to perform which are held to be unclean. It has been in vogue since the Caste system came into being. It operates more vigorously on the Harijan sector of the Scheduled Castes. The onslaught of the social reforms and the social reform legislatures even have not been able to root it out. Of course the spread of education and the social position coming in its wake has weakened it to a significant extent in the urban areas. It still enjoys a comfortable nook in the heart of the old die-hards, particularly in the rural societies. Modus operandi of Untouchability and its impact on the socio-economic status of the scheduled castes has been discussed at some length in the earlier paragraphs. A Central Act called "The Protection of Civil Rights Act. 1955" has been in force in the country but fact is that the implementation of the Act is being entrusted with the same set of people who are themselves not heart and soul free from this bigotry. It is only with the further spread of education and the concomitant improvement of their economic position together with growing realisation of the Caste Hindus regarding its corrosive effects on the Hindu society itself, that this scourge may be expected to be uprooted. Much however has improved in the meantime though much more still remains. Even marriage with the Caste Hindus have not been able to improve the situation.

LIFE STYLE: The life-style of the village people is simple and they are a set of very contented people. Their possessions are few. They have the same careless attitude towards disease

and death like other people. Their behavioural pattern and attitude to life has the same common features with their counter-parts in community. The females by tradition assist the family not only with its house-hold chores but also with other subsidiary source of earning such as weaving, spinning, breeding cows, goats and poultry and thus supplement the family economy.

HABITATIONAL BEHAVIOUR: An interesting though peculiar phenomenon noticeable amongst the Scheduled Castes in Assam more in rural areas than in urban, is some sort of aloofness in their habitalional behaviour from their counter-parts. Whether it is psychological, social or it emanates from a fear psychosis like that in Bihar it is difficult to explain. It also cannot be called accidental. It is however increasingly disappearing. It is a peculiar coincidence of circumstances, if it may be so called, that the Kaibarttas and Baniyas, Kaibarttas and Hiras or Hiras and Namosudras or Hiras and Kaibarttas or Patnis and Namosudras are found to be living side by side or face to face in clusters of hamlets/villages giving the appearance of mobilised inter-communal unity and harmony with similar socio-economic standard. Seemingly it is their economic conditions, poor conditions of wealth and influence, comparatively unequal standard of living subscribe to this psychosis. Unsympathetic environmental behaviour on the part of the neighbours who generally boast of superiority complex is also one of the reasons of the behaviour. It is generally noticeable in the rural areas. It may also be due to similar ethnic considerations against those communities.

In urban areas, this aloofness, nothing short of segregation is pungently noticeable in the Harijan habitation. In their case, this segregated habitation is explained to be the 'unclean' jobs they are called upon to perform by their municipal employers. As a social stigma is also traditionally associated, with this job by the guardians of caste system, they have to live in social exclusiveness in a world of their own. Theirs is probably the only profession, night-soil clearing and carrying, which carries an indelible stigma. Even the most acute unemployment problem in the country has so far failed to attract the unemployed to this job which does not require any skill to perform. Succession of reformers have detonated depth charges in the social wells but this system survives

and is still young though thousand years old. It has baffled the planners. It is really a sad reflexion on the part of Government committed to social equality. There is, however, some process in the effects of eradication of this obnoxious system but it is extremely hardy due partly to the bad economic conditions of the dwellers added with indifference of powers that be.

EMPLOYMENT: Employment is admittedly a strong power lever to boost up the socio-economic conditions of a community. The Scheduled Castes community is, however, in this respect in a bad shape. Unemployment at the moment is chronic problem in the country as a whole and the weaker sections of the community are worst victims. Because of the 'largely rural nature of the population, added with the lack of information, the registration of the unemployed with the employment exchange is meagre and the real magnitude of their unemployment cannot be gauged correctly from the figures in the different employment exchanges in the State. Many of the unemployed job seekers do not have the scope to have their names registered and many again fail to renew their registration for economic reasons.

Government is the biggest employer in a State and next to it are industrial undertakings. The Constitution of India provides "equality of opportunity for all citizens in matters relating to employment or appointment to any office under the State" and "no citizen shall on grounds only of caste be ineligible for or discriminated against in respect of any employment or office under the State". Further "nothing shall prevent the State from making any provision for the reservation of appointments or posts in favour of any backward classes of citizens which, in the opinion of the State, is not adequately represented, in services under the State". (Article 16). The Constitution further ensures that "the claims of the members of the Scheduled Castes shall be taken into consideration, consistently with the maintenance of efficiency of administration, in the making of appointments to services and posts

in connection with the affairs of the Union or of a State" (Article 335).

Accordingly, both the Central Government and the State Government of Assam, have made arrangements for reservation of services and posts in favour of the Scheduled Castes on the basis of population. For Assam, it is 7%.

An unofficial survey of the employment position of the Scheduled Castes in Assam conducted in 1973 reveals a disappointing situation even after 23 years of the enforcement of the Constitution. It has been found that the overall percentage of employment of Scheduled Castes in the various departments of the Government stands at only 5 against 7 and the percentage of the higher echelon of services viz., gazetted ranks is still lower at 2.6. In all 56 departments were examined. As regards the Private Sector Enterprises, fully or partly financed by the Government of Assam and India, the overall position there is also not very encouraging, though a beginning has been made in the right direction. The report of the Employment Review Committee (Government of Assam), 1973 discloses among other things that in the name of Assam Scheduled Castes, people from outside the state are also being recruited by some of the Undertakings by-passing the claims of the sons of the soil.

The Central Government and the Indian Railways have published Brochures for reservation of services and posts under the Central Government and different Railways. But as the appointments are made generally region-wise and not purely State-wise, exact position regarding representation of Assamese Scheduled Castes could not immediately be ascertained. Any way, the position there is a little better than in Assam State services, particularly in respect of promotions. The reservation orders have just recently survived a legal challenge in the Supreme Court by a section of vested interests.

The positions of representation of Scheduled Castes in the services and posts under some major departments of the Government of Assam and State Undertakings as they stood on 1.10.73 is indicated in the Table below.

Sl. No.	Departments	Gazetted		Non-Gazetted		Grade IV		Overall position		%	Remarks	20
		Total	SC	Total	SC	Total	SC					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1.	Co-Operation	977	111	297	12	819	40	2093	63	3.0		
2.	Economics & Statistics	99	3	391	21	79	6	569	30	5.2		
3.	Public Health Engineering	111	3	637	21	79	6	569	30	3.2		
4.	Health Services & Family Welfare	1723	53	5171	281	4017	636	10911	970	8.9	*	
5.	Education (Tech-HQ)	3	—	27	1	9	1	39	2	0.5		
6.	Polytechnics	158	4	248	9	267	14	613	26	4.0		
7.	Engineering Colleges (2)	128	1	117	1	249	20	494	22	4.4		
8.	Judicial Deptt. HQ (H.C.)	11	—	48	1	39	1	98	2	2.0		
9.	Higher Judiciary	44	2	261	16	270	16	576	36	6.2		
10.	P.W.D. (R & B)	689	11	6067	367	1628	168	3334	546	6.5	@	

11.	Scdt. Admn. Deptt.	Not available		1996	80	657	46	2653	126	0.5		
12.	Appointment	644	27	Not available				644	27	4.2		
13.	Town & Country Planning	40	..	175	5	124	10	339	15	4.4		
14.	Assam State Elect. Board	750	10	2150	45	3311	271	6215	326	5.3		
15.	Forest & Soil Conservation	109	6	1940	93	2026	169	4075	268	6.5		
16.	Agriculture	1118	13	1745	59	305	26	3169	98	3.1		
17.	Labour	47	1	Not Available		...	...	47	1	2.3		
18.	Vety. & A.H	142	6	1871	34	843	44	2866	84	3.0		
19.	State Board of Elementry Edn.	..	..	34416	1688	1334	50	39750	1738	4.4		
20.	Taxation	191	5	418	20	260	10	869	35	4.0		
21.	Gauhati University	284	1	315	7	624	59	1223	67	5.3		
22.	Supply	129	11	751	40	249	18	1129	69	6.1		
23.	Sericulture & Weaving	43	1	1215	64	333	10	1591	75	4.3		
24.	Assam State Rd.											

Transport Corpn.	63	3	3021	136	1186	80	4270	219	5.1
25. Public Works	252	7	2457	140	2487	183	5196	330	6.3
Flood Control									
26. Employment & Craftman Training	80	4	568	24	180	15	828	43	5.2
27. Police									
28. Commissioner of Transport	No category- wise			figure available					
	10	1	247	8	77	2	14355	632	4.4
29. Fishery	21	1	383	21	282	45	686	67	9.8
30. Excise	21	3	376	7	652	47	1049	57	5.5
31. Inland Water Transport	12	..	248	21	444	58	704	79	11.0
32. Board of Secondary Edn.	12	..	55		28	..	95	..	0.0

* Percentage is more than made up by Grade IV, generally sweepers engaged in unclean jobs.

@ Same remarks as above
£ Same remarks apply.

Particulars of 57 departments examined by the non-official Committee have not been incorporated here. From the figures available from the departments, it appears that out of a total of 1,23,548 employees on the roll on 1.10.73, only 199 (2.4%) were Gazetted, 3,421 in Grade III (4.5%) and 2,237 in Grade IV accounting for 8.8%, the overall percentage being 5.26 only.

As regards the Private and Public Undertakings fully or partly financed by the state or the Central Government, the overall employment position is also not very encouraging, as has been revealed in the Report of the Employment Review Committee, 1973 set up by the Government of Assam. It is however, encouraging that under the pressure of the Government of India, these Undertakings have generally been adopting the policy of reserving certain percentage of service at all levels for the Scheduled Castes/Tribes and other Backward Classes. The table below indicates the position of 1973 in a few Undertakings.

Sl. No.	Undertakings	No. of Jobs	% of the jobs held by the S.C.s	Remarks
1.	Assam Oil Company	4,018	5	
2.	Assam Cotton Mills (Charduar)	760	1.6	
3.	Steelsworth (Tezpur & Guwahati)	356	7.46	
4.	-do- (Tinsukia)	368	1.6	
5.	Regional Research Laboratory (Jorhat)	259	7.7	
6.	Punjab National Bank	101	1.9	
7.	Jeypore Woodcraft	346	0.03	S.C. from outside Assam

8. Food Corporation of India	660	6.7	
9. Indian Airlines	175	8	
10. Assam Railways & Trading, Margherita	4,633	3	
11. Fertiliser Corpn. of India (Namrup)	2,035	4.7	
12. Assam Match Company (Dhubri)	1,790	8.66	
13. India Carbon Ltd.	267	8.62	(only one from Assam)
14. Everest Cycles Ltd.	376	3.19	
15. Toklai Experimental Station, Jorhat	491	1.91	
16. Oil India Ltd.		8.5	

From a critical review of the trend of employments under the Government and also under the Industrial Undertakings, it appears crystal clear that all is not well even after three decades of enforcement of the special safeguards for promoting the socio-economic position of the Scheduled Castes. The reason is not far to seek. It must be due to the caste prejudices and prejudgments of the Caste Hindus which operate uppermost in their minds when selecting candidates from Scheduled Castes for higher administrative posts which they hold are prerogatives of the Caste Hindus only. This is an effrontery which has already lost its meaning.

It augurs well that recently, the Government of Assam after three decades of its hesitancy, has enacted a legislation called the "Assam Scheduled Castes and Scheduled Tribes (Reservation of Vacancies in services and Posts) Act, 1978 and has enforced it with effect from the 1st July, 1979, and has made it applicable in addition to the service under the State to those under the corporations, colleges including the establishments in the Public Sector. If it is sincerely impleme-

nted by the Government and the various managements and establishments, the prospects of the promotion of socio-economic position of the scheduled castes will surely improve. We do not say that there should be a compromise on intelligence, qualification or efficiency. What is needed to be recognised is competition between candidates from good socio-economic back-grounds and those from lesser situation cannot be equalled. The policy of giving concessions to the Scheduled Castes/Tribes enshrined in the Constitution has only to be extended until it is a possible for them to enjoy the basic necessities and the life-style presently enjoyed by other groups in society.

Recently, however, Govt. of India has woken up to stark realities of the situation and appears to have girded up their loins to make amends to the 40 years old injustices under a time-bound programme to remove the accumulated back-logs in appointment and promotions in services on a war-footing. Let us hope this special scheme will succeed.

GENERAL: The socio-economic problems of the Backward communities, the Scheduled Castes in particular, are characterised by lack in education, its facilities, absence of ownership of productive resources, extreme dependence for livelihood on agriculture, uneconomic indebtedness and poor participation in the secondary and tertiary sectors. Besides, their share in the affairs of the administration both in the State and the Union and also in the general economic development projects of the country, is still inadequate. As such, their economy is bound to be backward with low per capita income which is again attributable to the paucity of productive facilities, capital investment, social and economic infrastructure and of public health facilities.

Contrary to the views of the interested circles, the Scheduled Castes people are intelligent and an extremely motivated lot. They are desirous of improving their position and status of their community. They do not suffer from any inbuilt frustrations or inherent complex as alleged in certain

quarters. They are building up their own leadership also. It is a happy augury for the future of this community that they are increasingly aware of the need for improvement in status, however small their numbers may be. They seem happy with the Governmental policies concerning their development. Their only complaint, and not without justification, is that the policies are not being properly implemented. Their improvement is necessary in order to make them economically viable and socially well-up so that they may feel themselves an inseparable part of a harmonious whole and may contribute their might to the resurgent India. They want equal participation in overcoming obstacles to their development, an equal role in spanning the lost centuries and bridging the gap of technology. They want to involve themselves in the efforts of their social and economic developmental activities—in the affairs of administration. Their complaint is that they are not being afforded all this to the required extent. As a result the credibility of the system of their economic development remains still at a low key and has left the scheduled castes—a sixth of the Indian population discontent. It has already been a drag on our development.

Democratic pressure in a developing society like that of India are bound to accentuate group identity leading to 'caste factor'. Our Constitutional Fathers had long ago anticipated this and made abundant safeguards as precautionary measure against the problems that were likely to arise out of this 'caste factor' in the Directive Principles of the Constitution. Need of the hour is scrupulous translation of those Principles into action. The Scheduled Caste people are also no longer apologetic about voicing such demands.

"It may be your interest to be our Masters,
But how can it be ours to be your slaves?"

LET US THEN MARCH HAND IN HAND.

The Socio-Economic Problems of the Scheduled Caste Fishermen of Assam

Shri Provash Das

INTRODUCTION

India is an under developed country. For removing its economic backwardness, Indian Govt. has adopted various measures of economic planning after independence. The fundamental objective of planning is to accelerate socio-economic development of the country by bringing about an optimum utilisation of its resources, so that the masses can have reasonably high standard of well-being.

The Directive Principles embodied in the Indian Constitution aim at creating a society in which all have the right to be provided with work and where there is no exploitation of the economically weak by the strong and where disparities in income and wealth have been reduced to the minimum. It is the purpose of economics of a welfare state like India to translate these noble objectives into reality.

But despite various measures, development programme and schemes taken by the Government under different plans for the upliftment of the poor and backward communities including Scheduled Castes, Scheduled Tribes, the improvement of the living standard of these communities has not been achieved so far.

As per 1971 census- the fishermen are the largest group among the Scheduled Caste people of Assam. They constitute 82.17% of the total Scheduled Caste population of Assam. The fishermen of Assam comprise of six sub-castes viz.- Namasudras, Kaibartas, Jhalo-Malo, Patni, Jalkeot and partially the Hira and most of them are actual fishermen i.e. near about 60% (47,600). Irrespective of male and female, the industrious and hardworking community of fishermen have

always sacrificed their labour for the greater interest of society, procuring a major food (fish) for major community. Yet the socio-economic condition of fishermen has gone-down to such an extent that unless some positive and concrete steps are taken, the community is bound to face the worst disaster.

In this context, a systematic study of backwardness of the Scheduled Caste fishermen is an imperative necessity to sustain the living standard of fishermen and raise the national income of the country.

PROBLEM OF SCHEDULED CASTE FISHERMEN

Problems of Scheduled Caste fishermen cannot be attributed to any single cause or a set of causes. It is a complex phenomenon and as such it is the outcome of the inter action of the diverse factors-economic and non-economic. The real cause lies in the exploitative economic, social and political system prevailing in the state.

A. ECONOMIC FACTORS

Assam is a backward state because of lack of optimum use of our resources. The most important resources, from the point of view of economic development are the land, favourable climate and fertile soil, water, forest and power.

1. PRODUCTION ASPECTS :

Above all, Assam has the largest fishery resources of the country. As per the survey conducted by the Directorate of Fisheries of Assam, the fishery resources of Assam can be categorised under following heads.

(a) River and Tributaries 4,500 km

(b) Beel fisheries	1 lakh hectares
(c) Swamps and low-lying areas	20,000 ,,
(d) Tanks and Ponds	9,000 ,,
(e) Forest fisheries	5,000 ,,

Despite having a large number of beels, ponds, rivers and tanks, Assam is not self sufficient in fish production. The State, inspite of immense potentialities for fishing industry, has been importing large quantity of fishes over the year, to meet the demand for internal consumption. Assam produced an estimated 49,000 tonnes of fish during 1984-85 against the potential capacity to produce 90,000 tonnes. To meet the growing demand for fishes, a number of piscicultural development programmes, aimed at fish seed farming, development of beels, reservoir and riverine fisheries, assistance to the fishermen and extension services etc, are under implementation in the State. In the co-operative sector, there is one State level Fish Marketing and Processing Co-operative Federation i.e. "FISHFED" and 610 primary fishery Co-operative Societies in the State at the end of June, 1985. Moreover, Directorate of Fisheries, Fish Farmer Development Agency, Fishery Development Corporation are also other agencies for this fishing sector.

Despite these development measures, the production of fish is still insufficient to meet the demand in the State.

The causes of shortfall in present production of fishes may be sorted out as follows :

(i) The embankments constructed for flood protection on either side of river and tributaries preventing migration of fishes during floods restricting breeding and auto-stocking of the beel fisheries, swamps, etc.

(ii) Due to restricted movement of water many of the beel fisheries are covered with thick aquatic vegetation which

depletes fish production.

- (iii) Encroachment of fishery area for agricultural purposes by the agriculturists reducing the size of the water areas.
- (iv) Application of pesticides for agricultural crops pollutes the fishery and for which fish population has decreased.
- (v) Industrial pollution of water.
- (vi) lack of demarcation of fishery areas.
- (vii) The indigenous and locally suitable fishing crafts are still in existence i.e. absence of modern technology.
- (viii) The prevailing settlement policy of fisheries and the rights and obligation of the settlement holders are not conducive to the fishermen.
- (ix) The existence of middlemen agencies in the fishing industry and shortage of capital. Generally at the time of fishing, the fishermen are to take loans at a high rate of interest from the Kabulis, Gaonlia Mahajans and from some of the lease holders etc. to the tune of 10% interest per month.
- (x) On the other hand, existence of brokers in the fishing market, deprives the fishermen of having reasonable prices for their fish product.
- (xi) The existing Co-operative societies could not play constructive role in the development of fisheries and fishermen.
- (xii) Due to lack of other means of livelihood, most of the fishermen depend on fishing as a principal occupation for their livelihood, only a meagre portion of the above sub-castes

are engaged in other occupations, and the existing cottage and small scale industries which are in the hands of fishermen since time immemorial, are still backward. And due to lack of proper care, they are gradually vanishing from their hands.

2. POPULATION TRENDS

As in India, so in Assam, rate of population growth is a major problem. Compared with other communities the growth of population is higher among the Scheduled Caste fishermen. It is due to high birth rate, early marriage, poverty and low standard of living.

3. EDUCATION

The Commission for Scheduled Caste and Scheduled Tribes in their Fourth Report observes that educational development is the essential pre-requisite for the all round development of any community. The poor progress in educational development among the Scheduled Caste fishermen is due to strong caste prejudices, prevalence of the practice of untouchability, lack of proper financial aid, dropping out before completion of the school and ignorance of the value of education. As per 1971 Census, the literary rate among the Scheduled Caste in Assam was 25.8% as against 28.17% for total population of Assam and the literary rate of Scheduled Caste Fishermen is only 24%.

4. UNEMPLOYMENT AND UNDER-EMPLOYMENT

In Assam, there has always been a serious degree of unemployment as well as underemployment and it has constituted one of the most serious problems among the Scheduled Caste fishermen. It is due to seasonal nature of fishing and absence of modern technology in fishing industry.

Only a negligible portion of fishermen people are engaged in Government Services and other fields and most of them depend on fishing sectors i.e. by way of fishing or fish business. But due to lack of proper attention on the fishing industry, a good number of fishermen including female earn their bread as wage earners, some by begging, some as house servants etc. Although, the Government of India have constituted a high power committee under the chairmanship of the Prime-Minister to review, among other things, the progress made in the matter of requirement of SC/ST in central services and in Assam an Act was passed in 1978 with 20 point roster, the employment policy is not so much effective.

5. MISMANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT AGENCIES

There are so many development agencies such as the Fishery Development Corporation, Assam State Development Corporation for Scheduled Caste Ltd, Fishfed, Fish Farmer Development Agency, Welfare of Backward Classes and the Fishery Development Department. These have been constituted by the Govt. for the upliftment of fishermen. But due to lack of proper management of the development agencies the fishermen in Assam are not getting the real aid and proper benefit.

6. LAND-HOLDING PATTERN

Fishing was the traditional occupation of the Kaibarttas, Jalkeots, Jhalo-Malos, and to some extent, of the Patnis, Namosudras and the Hiras. Only a portion of them is engaged in other means of livelihood including agriculture. The forefathers of the present generation did not care much to occupy land and that is why the present generation is feeling the acute scarcity of agricultural lands. A good number of

families even do not possess the homestead lands and most of them are living on the road side and in other's land.

B. NON-ECONOMIC FACTORS

Economic development does not merely depend on economic resources it also depends on wages, attitudes and aspiration of the people. The fishermen are more or less fatalists by conviction. They are poor not only in economic overheads but also in social overheads like public health, medical facilities, attitude towards traditional occupation, awareness of the welfare measures, inactiveness of the socio-cultural organisations, non-response to the prohibitory measures, low social status due to caste-system, social hierarchy, religious beliefs, entry of other communities in fishing industry and absence of research facilities in this field.

On the other hand, although the fishermen communities have got a dominant position in the political field among the S.C. quota, yet they have not received the benefits of constitutional safeguard and advantages to the desired extent.

Thus, all factors, economic, social and political have contributed to perpetuate poverty among fishermen. So, it is clear that, the causes of poverty among the fishermen are deep-rooted in the economic, social and political system prevailing in the society. There is backwardness because of the concentration of economic, social and political power in the hands of the upper strata of the society. The fight against the backwardness of the fishermen is the fight against exploitation.

REMEDIAL MEASURES

The fishermen community, one of the major scheduled castes of Assam, is found throughout the plains districts of

Assam. Due to socio-economic reasons, a sizeable section of fishermen has switched over to cultivation, business and other services. As fishing was their traditional occupation, the fore-fathers of the present day S.C. fishermen did not care to occupy agricultural land and other means of livelihood. Now they are facing shortage of land and other means of trade and services. In this connection, we attempt to put forward suggestions for the development of the fishermen of Assam on the basis of a macro-study.

The solution to the various problems is bound to ensure a substantial improvement in respect of fish production in natural resources and also the improvement of socio-economic condition of Scheduled Caste fishermen of Assam.

(A) MEASURES FOR ECONOMIC DEVELOPMENT

In the light of our knowledge about the fishermen of Assam and the exploitations we have, it is appropriate that we discuss measures that can be fruitfully adopted to promote development of these communities. The measures can be identified and applied to the increase in fish production and also to the upliftment of fishermen.

(a) Reorienting strategy for fish production :

(i) Strict observance of conservancy measures as contained in the fishery rules of the Assam Government. for settlement of fishery, should be given top priority for protection of the fish, fry and fingerlings which will ensure increased production.

(ii) The beel fisheries which are highly affected in respect of fish production due to construction of dykes, adjustment and manipulation of sluice-gates, water regulators and others required to be studied and provision is to be made considering the feeding and breeding movements of the important fishes

in the area. In addition to enriching the natural crops by protective measures, it can also be enhanced by planning the stocking programme with additional economical varieties of fish.

(iii) Protection from the effects of pollution is also a method of conservancy which has not yet received due attention in the State. The range of pollution, the injurious principles involved and the extent of their adverse effects on the fisheries are to be studied.

(iv) The turbulent character of the Brahmaputra, the huge logs, debris, it carries along its course, pose a problem to the fishermen for efficient harvest. It should be removed.

(v) Encroachment for any other purpose on the fisheries other than fishery purpose should be stopped by some acts.

(vi) Application of pesticide for agricultural crops should not affect fisheries.

(vii) Proper demarcation on fishery area should be marked as early as possible otherwise a day will come when no fishery will exist.

(viii) People should be motivated to acquaint themselves with the scientific method of fishing. Necessary training course and demonstration should be imparted to the interested fishermen for proper use of medicine, management etc. for getting maximum yield.

(ix) The prevailing settlement policy of fisheries and the right and obligation of the settlement holders should be in favour of fishermen. The fisheries should be settled for fishermen permanently on rent basis like the settlement system

of agricultural land.

(x) The existence of middlemen should be abolished and the Government development agencies recruited for fisheries and fishermen should contact the fishermen directly.

(xi) For removing the shortage of capital in the field of fisheries and fishermen, there should be special branches in the nationalised banks to link up the fishermen having suitable land for creation of water resources for fish culture and to extend financial assistance as subsidy by the State Government both for high cost of inputs technology and renovation work of the tanks. On the other hand, banks should supply capital through the concerned department to the fishermen at the time of settlement or leasing of the beels and rivers, and that amount should be realised through purchasing of fish by the marketing wings of the fishery department or Fishfed etc.

(xii) The existing marketing conditions are not favourable to the fishermen. Due to lack of storage facilities, distance and means of communication and transportation, the fishermen do not get the reasonable price of their product and that is why a lion's share of profit goes to the brokers and the middlemen.

For removing these and in order to get reasonable prices, there should be cold storage facilities, extension and improvement of transport facilities, and the Fishfed should play an active role for removing the middlemen and brokers.

(xiii) Fishery Co-operatives among the fishermen should be revitalised and perfect vigilance from the concerned authorities should be increased. To import efficiency to its working and to humanise its functioning, it is necessary to allocate sufficient fund in this sector with the good administra-

tors and devoted workers.

(xiv) Importance should be given on improvement of the cottage industries. It has been found that many households of the fishermen communities have adopted bamboo and cane works, pottery, net-making and weaving as their primary or secondary sources of livelihood. For the improvement of these cottage industries, applied education, training facilities, grant-in-aid and loans should be provided on easy terms and conditions so that the surplus fishermen may be engaged in subsidiary occupations.

(b) To check population growth :

Family Welfare Department should adopt suitable measure to make the people aware of family planning programme, by organising seminar in the fishermen villages not only to reduce the population pressure but also to gear-up their socio-economic conditions. For the reduction of the birth rate, postponement of the age of early marriage should be encouraged. Spread of education and general enlightenment will make the people go for small families.

(c) Spread the education :

There should be residential schools at the sub-division or district level for the children of S.C. fishermen upto matric level as per need and number of students of that area. After completing this level the students should be encouraged to take higher education through available hostel facilities, scholarships, stipend and book grant facilities. Due care should be taken by the Government for imparting education with the above facilities. To go for higher education by the children of Scheduled Caste fishermen, there should be a relaxation of marks after filling up the merit list.

In the primary stage, pre-primary schools should be established within the village with a view to imparting education to the children below 6 years of age and after that they should be admitted in the residential schools free of cost.

(d) Employment opportunities :

The Govt. of Assam passed an Act, vize. 'the Assam S.C/S.T Reservation of Vacancies in Services and Posts Act 1978' and framed rules there-under in 1983 to ensure reservation of S.C/ST in appointment to services under the State Government and public bodies. the State Government has also issued instructions from time to time for proper implementation of the Act and to ensure fulfilment of the backlog in regard to appointment of SC and ST. But it is a matter of regret that this act is not yet implemented vigorously.

So, the said act should be made effective with proper care by the Government. Secondly, the backlog for the Scheduled Caste should be filled up as early as possible.

Moreover, for absorbing fishermen, there should be self-employment training courses free of cost to provide subsidiary engagement.

(e) Management of development agencies :

The Development agencies should act in such a way that every step of the agency acts as a prime mover and works on the basis of input-output analysis. All the agencies should be brought under the control, management and supervision of one apex body.

(f) Land holding pattern :

Lands should be allotted to the fishermen along with necessary fund for improvement of lands. While distributing surplus land, priority should be given to the landless workers, particularly weaker sections of the people like SC/ST/OBC and M.O.B.C.

As the member of the scheduled caste people the fishermen should be given preference in settlement of land as a means of livelihood and for a shelter, preferably at the bank of river, beel and ponds etc.

(C) OTHER FACTORS :

"Growth with social justice" is the motto of our Government. Accordingly over the years, for the upliftment of weaker sections of the society the Government have taken so many measures not only on economic aspects but also on non-economic aspects. But remains to be done.

So, improvement of non-economic factors is most essential with the improvement of economic factors for a successful attack on mass poverty among the fishermen.

(i) Improvement of Public Health and Medical facilities :

Provision of safe drinking water should be made available to avoid the use of water. from ponds wells and the rivers. On the other hand, most of the fishermen are living in the interior places. To keep their sound health and body, hospital and dispensaries should be established near their villages on the basis of population.

(ii) Transportation and communication :

The fishermen villages, beel fisheries and rivers etc. where they collect the fish should be linked with motorable roads so that the people do not suffer from transportation difficulties.

(iii) Awareness of welfare measures :

The fishermen are not aware of various measures of the Government. These measures should be communicated to them by way of publicity media and through their nearest development agencies such as Anchalik Scheduled Caste Development Councils, Fishery Co-operative Societies, concerned Gaon Panchayats and Town committees.

(iv) Prohibitionary measures :

There are certain bad habits like smoking of Ganja, Opium and cigarettes, drinking liquor among some of the fishermen and for this a good amount is spent on these items even depriving the family of the essential items of food. So, the Government and wellwishers of the fishermen should take steps to stop this evil practice by engaging some voluntary agencies. Drastic measures should be taken against them by implementing Prohibition Acts by the Government of Assam.

(v) Untouchability :

After Ambedkar, legislations are enacted to enable the untouchables to exercise their civic rights but various pressures are being applied to keep them in an inferior position. Although in Assam the existence of untouchability is less than what it is in the rest of the country, social prejudice again if it still continues to exist.

In order to stop the age-old prejudice of one community against another, an all out effort should be made by all concerned to bring about a radical change in the socio-economic and ethical relation of the people. Real education is the only answer.

(vi) Atrocities :

Atrocities not in the sense in which they are used in other parts of the country are still taking place in some part of Assam, specially in fishery dominated area, on fishermen by the non-fishermen communities. For removing this evil, there should be police force for protecting the fishermen. Settlement with full protection of the rights of the lessee and enforcement of those rules and laws by competent authorities by way of having police out-post, regular patrolling and frequent visit of Government Agents, may reduce tension and ill feelings.

(vii) Changing attitude towards social structure :

The social structure in Assam is also highly unfavourable for economic growth. So, for the upliftment of downtrodden communities like fishermen the caste-system, the joint family system, outmoded religious beliefs and unprogressive social attitudes should be rectified.

(viii) Political aspect :

Politically along with India, Assam remained under foreign rule and the foreign rulers could not be expected to take any genuine and effective interest in economic development. Even when India has become free and has its own Government, the conditions have not improved.

In conclusion, we draw the pointed attention of the society

in general and the Government in particular to look upon the S.C. fishermen in the light of the discussion made above and I quote here the sincere appeal made by our Ex-Prime-minister late Indira Gandhi "As in family the parents look upon the children with equal affection but a sick child gets additional attention, similarly in society the weaker sections have to be nursed by giving some preferential treatment and the privileged sections should make sacrifices willingly for the welfare of the have-nots. All sections of people including the intelligentsia, youth and women, should work to this end." Shall we not respond to her earnest call by translating it into action?

- Sources, (i) A Glimpse of the Scheduled Caste and their socio-economic development in Assam. by- Bhakta Das.
- (ii) Report of the Commissioner for Scheduled Caste and Scheduled Tribes. 1974-75.
- (iii) Report on the survey of socio-economic conditions of the Namasudra of the Karimganj and Cachar district of Assam by Tribal Research Institute, Assam-
- (iv) Census Hand Book of 1971 and Economic Survey of Assam 1985-86 of the Directorate of Economics and Statistics, Government of Assam.

A STEP TOWARDS REMOVING EDUCATIONAL BACKWARDNESS FROM SCHEDULED CASTE SOCIETY

Miss Mausumi Das

In this paper an attempt will be made to find out different problems faced by the scheduled caste in the educational field. But as I am still working on this topic, so I could not give actual facts and figures. But from my personal experience and by simple observation I would like to put forward some of the general problems which come in the way of the scheduled caste students.

Before discussing these problems it will be worthwhile to sketch out a general picture of the scheduled caste people in the country.

The scheduled castes, wherever they live, are faced with many and diverse problems, which are of social, economic, political and educational in nature. It is a common knowledge that the Scheduled Caste suffer from time immemorial for no fault of theirs. These problems have aggravated the situation over years and pushed the unfortunate Scheduled Caste to total subjugation and exploitation. One thing is certain, that in a caste-ridden society like ours, social and economic status are the necessary pre-requisites for any individual to progress. These variables buttress each other in development of community or caste. Any analysis of Indian society without taking caste into consideration is not complete. Almost all activities economic, political, educational and socio-cultural revolve round the notions of caste. The structural form and relationship in rural areas have continued almost in tact in post independence India, although some changes have come about in urban settings.

The Scheduled Caste throughout the country occupy the lowest rank in the caste hierarchy. In hierarchy of unequal

relationships, the Scheduled Caste are at the bottom and hence socially inferior to all others in the entire community. Further, among themselves also there is further stratification and ranking.

The country's economy is predominantly agriculture oriented even today. Industrialization and urbanization processes are rather slow. It is estimated that 75% to 80% of India's population still live in rural parts and nearly as many are stated to be illiterate. Agriculture is the main vocation for most of the villages either as owner cultivators or as labourers. They have very little scope for occupational mobility. Traditional occupations persist in the absence of economic diversifications.

The Scheduled Caste, by and large, are landless agricultural and casual labourers. They are mostly engaged in menial jobs which add to lower their social and ritual status further. The social milieu in villages simply does not favour changes. So not many can own land despite constitutional provisions and come up. From time immemorial, they have been serving the upper castes and are economically dependent on them. It is anybody's guess that once dependent, it becomes almost impossible to extricate themselves from the clutches of exploiters.

The democratic political system and protective discrimination have not made much headway in the case of these communities. Representative Government in India has come to stay and is dominated by political parties filled with people of upper and dominant caste groups. Equality, equal opportunity and similar democratic values over the years have all been relatively interpreted with the result that those who are economically poor and socially and ritually inferior have remained backward and continued to be considered inferior by others. This has been confirmed by the numerous studies carried out by professional and Government bodies and also by voluntary organizations.

Efforts made by Government, by implementing the statutory provisions of "Protective discrimination" enshrined in the constitution to the Scheduled Caste have not yielded desired or expected results. Further, reports of the commissioner for Scheduled Caste and Scheduled Tribes in the country suggested remedial measures from time to time. However there has been an extension of constitutional provisions till 1990, If this is of any indication, the conditions of Scheduled Caste have not improved, inspite of 40 years of constitutional benefits.

Even though Government made different schemes for upliftment of the Scheduled Caste people, they are still not in a position to compete with the rest of the society. This is mainly because, opportunities provided by the Government for the Scheduled Caste are not reaching the hands of the real needies for which the economic conditions are still in a shattered state, which is also a big cause for illiteracy.

We also know that education is one of the important variables with the help of which social change could be achieved. The country had in the past only traditional method of educational system imparted mostly by religious institutions. Formal education was introduced by the British initially. Their interest was to recruit the natives in administrative developments of the East India Company. Those who took advantage of formal education were mostly people from upper castes. Since employment is linked with education, high castes people were able to get into civil services and reap the benefits for quite sometime.

In a way, the new opportunities helped only some groups of educated elites in the society to come forward. Apart from this, they were able to occupy important position both in rural and urban areas. Obviously, this was possible because they could also achieve economic stability. The British Government was very much concerned with filling up British coffers. Moreover, some British administrators who had

academic interest, have done good work in identifying the different castes and tribal groups of the country and classifying them.

The country, after Independence, continued to adopt some of the guidelines of the previous administration. Formal education is one such field. Recognising the importance of this variable, the planners framed the educational policy of the country to meet the aspirations and to promote the cultural heritage of various linguistic areas in the Union. Certain amount of autonomy was granted in the field of education to State government under the broad framework of national interest.

While doing so, the framers of the constitution took note of the wide gap between various groups of people-forward and backward castes. Therefore, to help those castes who are very backward in education, special concessions in the form of providing incentives were extended, so that they can catch up with the rest of the society.

Even then it is generally seen that many students drop out between primary and secondary and between secondary and college levels. One possible reason for this is that the schools and higher educational institutions are not located in the rural areas or near the rural areas. Secondly all cannot afford to seek college education, although the government provides subsidy in the form of hostel facilities, books and incidentals. Other expenses which are connected with their maintenance are to be met by the students. These expenses also will invariably be high and beyond their reach. Courses like medicine and engineering require better equipments and hence poor Scheduled Castes cannot afford such a costly education for their wards.

With the increasing competition in professional and technical spheres getting admission in to such institutions are becoming a problem for even Scheduled Caste students inspite of having reserve seats. So I strongly feel that reserved quota should be increased, as more and more students are opting

for professional lines and this will be a big opportunity to promote the Scheduled Caste society and to bring them up to a better standard of living.

Even though there is a provision that students having merit should not be included in reserve quota, we see in many institutions such things are happening as a result a student who other-wise could have got a seat is deprived from it. So in such cases there is no point in having reserve seats for SC.

As we know that the financial position of the average Scheduled Caste families is very low, keeping this in mind the government has given pre-matric and post-matric scholarships to the students. But it is sad to mention that it is of no use to the students because the scholarships are not reaching them in time of need. It is often seen that the scholarships reach the hands of the students only after their education is complete.

Therefore, I would like to suggest that the scholarships should be given monthly to the students.

The heads of the institutions in many cases do not take much initiative in getting the forms from the Scheduled Caste welfare office, as a result the students face a big problem and in many cases the students do not get scholarships.

To put an end to such problems, I feel that the Welfare Department should take initiative in sending forms to the college and schools directly.

Most of the Scheduled Caste students could not get scholarships that is awarded by government, mainly because of parents' income bar. As today even a lower grade clerk's salary is around 8,000 per year. Keeping such things in mind I think the income bar should be increased at least to Rs. 13,000/- to Rs. 14,000/-

It is known to all that University Grants Commission has awarded scholarships to the students on merit basis for research work. But Scheduled Caste candidates cannot compete for

the same. As a result many Scheduled Caste candidates have to leave their research work as it is very expensive and lengthy course and even parents of Scheduled Caste candidates cannot afford.

So, I earnestly feel that scholarships should be awarded to every interested candidate to do his/her research work.

The reasons for non schooling of children from these sections are many and varied. But most of them centre around economic problem of Scheduled Caste.

I admit that government has launched different schemes to improve the economic conditions of Scheduled Caste. But one half of the total population in the state are not aware of the constitutional provisions meant for the development of the Scheduled Caste people and some officials in the administration are also not sincere in implementing the provisions. On the other hand, some educated urban based Scheduled Caste elites have used the new opportunity for themselves in narrow circle and thus make the entire provisions a family issue.

Therefore, to overcome all these problems, accurate information regarding the provisions made in the Constitution for the upliftment of the Scheduled Caste people to be given wide publicity, through mass media, like radio, television, newspaper, bulletins and wall posters. Personnel across the administration cadres from Deputy Commissioner to village level workers, banks and cooperatives could play useful role in this regard. Otherwise, Scheduled Caste society will remain in the same standard as it was yesterday and there will be no better tomorrows waiting for them. So it is today that we should bring about a change and uplift the society.

SOCIO ECONOMIC PROBLEMS OF THE SCHEDULED CASTE PEOPLE AND SUGGESTION FOR DEVELOPMENT

Shri Chandra Kamal Das

While going to discuss on the Socio-Economic problems of the Scheduled Caste people of Assam, we have to be aware of the causes and other factors associated with the prevailing situation of the social life and the economic condition of those people. In order to understand clearly the problems one has to investigate the different aspects of life of the Scheduled Caste people and then only the cause of and problems leading to overall backwardness of the Scheduled Caste people can be understood. Measures for solution of these problems and for improvement of the socio-economic life of the Scheduled Caste people can be suggested only after analysing such causes and problems. For such an attempt a sincere mind and sincere effort must provide the base for any kind of welfare scheme in the process of its implementation.

Now let us be clear about the social and economic problems of the Scheduled Caste people. The total population of Scheduled Caste in the State is more than fifteen lakhs. Though they form a major section of the original and oldest populations, they are still remaining stagnant so far as advancement in social and economic aspects is concerned.

The causes of socio-economic backwardness may briefly be stated as below.

1. Compared with other sections of people, very little amount of change or mobility is taking place in their social and economic life. Hence real problems are the absence of dynamism in the social life of the Scheduled Caste people and social immobility is due to the absence of real education among them. Mere literacy does not provide a proper perspective of development. Literacy should be with a purpose to provide insight towards the burning problems and situations of socio-economic backwardness. The main problem of the Scheduled Caste people is absence of sufficient education in the real sense to enable the Scheduled Caste people to understand their problems themselves. It is the universal truth

that education is the backbone of a society to develop its socio-economic condition.

2. Indebtedness is also an important problem causing miseries to many of the Scheduled Caste people like other sections of the backward communities. One of the causes of indebtedness is the inherent poverty of the Scheduled Caste population. They take loans to purchase bullocks, to purchase articles (including both food materials and clothes) for their survival, to construct and repair houses, to perform rites connected with death, marriage ceremonies and other festivals. In this respect, certain age-old traditional beliefs and practices which do not fulfil any of the modern need are responsible for such indebtedness. The spread of modern education is very important to make the people understand this inherent problem.

3. The third problem is the traditional occupation with age-old techniques which does not bring large-scale benefits to the Scheduled Caste people. "Modernisation is a process based upon the national utilisation of resources and aimed at the establishment of a modern society." (Robert Wedard). It can be treated as a syncretic theoretical concept which has socio-economic and cultural dimensions. The aim of modernisation is to set up a modern society through proper utilisation of national resources. So the occupational life has to be regenerated with modern techniques. Along with the traditional occupation of fishing etc., there should be sufficient provision of other occupations to send off their people to other trades like industry, business, different types of profession like Engineering, Medical Science etc.

4. From the socio-economic point of view, the most important factor causing poverty of the Scheduled Caste population is landlessness for the majority. Hence, they cannot produce agricultural commodities to meet their day to day requirements. Another problem arising out of landlessness is that the poor Scheduled Caste people cannot take loan offered by the Government Departments as they cannot offer sufficient security for obtaining such loan. Hence, in spite of provisions for loan and subsidies or subsidised-grants, the vast majority of them are deprived of these provisions.

It is observed that the Scheduled Caste people in Assam generally reside on the banks of rivers. Whatever business

the Scheduled Caste people have either in the form of fisheries on the river-banks, low-lying areas by the riversides or any other fishing arrangement, is washed away by the floods every year causing untold hardship to the Scheduled Caste Community. Moreover, the habitations of these people living on the banks of the rivers are vulnerable to erosion and inundation for which they lose house and house-hold property. They have to construct residential houses and build property afresh every year for which they have to take loan from private sources. Hence they cannot get rid of sufferings caused by natural calamities and perpetual indebtedness.

As a solution these people should be provided with means of livelihood. If the poor landless people and the people having no means of earning are shifted from their present disadvantageous place to high fertile grazing lands and are rehabilitated by distributing cultivable land among them, then the problems may be solved to some extent.

5. The fifth problem may be termed as administrative problem. The benefits provided by the administration do not go to the genuine needy and the bonafide people. The loans offered by the banks and the subsidies given by the Government Departments are not availed by the Scheduled Caste people for whom the provisions are made. This happens due to lack of real fieldwork and survey on the part of the Departments concerned. This problem is related to another drawback which can be regarded as the sixth problem.

6. Lack of information and communication among the Scheduled Caste people about different schemes offered by the Government is also a problem. In order to make the backward people aware of the different schemes of development, the Departments concerned have to make special arrangements for wide publicity among the illiterate Scheduled Caste people about different schemes of development and the ways and means to improve their status by availing themselves of the schemes and participating in the process of implementation of such schemes.

7. A separate Directorate for the Welfare of the Scheduled Castes has already been established. It should be properly oriented and organised in such a manner so that under the leadership of the Director a group of social workers could study and make spot enquiries to remove grievances of the

Scheduled Caste people.

8. The eighth problem that draws attention is the absence of small scale industries among the Scheduled Caste people. A number of such industries should be established among them with financial help and technical guidance to enable the young generation to engage themselves in self-employment. For introducing horticulture, sericulture, agriculture and other small scale industries, plant nursery, dairy farms etc. etc. again the question of land comes. For that they must be provided with land. Rehabilitation and distribution of land to the Scheduled Caste and such other backward communities in the Government Grant Reserves, and such other land reform measures will solve the socio-economic problems and will discourage infiltration of foreigners to those reserved lands where illegal settlements by the strangers are increasing and creating problems to the state.

9. The ninth problem is the unemployment leading to poverty. The cause of unemployment is related to lack of efficiency, training and proper orientation on the part of the young generation. Because of poverty they have not been able to improve their standard and social environment.

The state shall have to promote with special care for the educational and economic interest of the weaker section of the people in general and the Scheduled Caste and Scheduled Tribes in particular. Further the government must take effective measure to protect them from social injustice and all forms of exploitation (Article 46). And for that Scheduled Caste and Scheduled Tribes (Reservation of vacancies in services and posts) Act 1978, was passed by the government through legislation. But still this has not been fully implemented in case of such recruitment and promotion has been made in various Departments of State Government, autonomous bodies like Universities etc. bypassing the provisions of the Act. Step should be taken to follow up action for implementation of these provisions/rules. The State Government may also draw up proceedings against the defaulting officers for non-implementation of the statutory provision and rules made thereunder.

10. Everything must be studied in the present day world with reference to changes. As the society is dynamic, various institutions of the society must be studied with a new orientation for which a real and practical effort is necessary. Mere

reservation also cannot solve the problem if the people are not educated and trained properly to get the benefits of reservation. The role will remain negative in the long run if vigorous educational development of the Scheduled Caste Community is not achieved. Reservation should be backed with other qualitative development in the community.

11. Lastly the problem of social and physical environment which is not healthy has to be changed and improved. Roads and communication in the Scheduled Caste areas must be improved. Preferential treatment in the matter of settlement of contracts, permits, fisheries, excise shops, forest mahals, admission into the higher educational institutions which do not appear to have been offered by the various Departments should be strictly adhered to. Emphasis must be laid on establishment of Health Centres, Schools etc., providing loan for purchase of land and construction of building thereon, development of social organisation, libraries and faculty for games and sports for the young.

A Dissection of the Causes of Economic-Backwardness of Scheduled Castes of Assam

Shri P. Hazarika.

The Scheduled Castes of Assam are composed of sixteen distinct 'Jatis' or exogamous groups¹. Of these, two groups are more advanced and more or less at par with other backward classes in regard to economic condition. But they number a few². In number, first the Namasudras and next to it the Kaivarttas are the dominant majority in the state³. A sample survey in August 1984 revealed that more than 91% Scheduled Castes in rural areas are below the poverty line⁴ against the state's total of 51.10% in 1977-78⁵.

The Political and Economic safeguards provided for the Scheduled Castes (besides the OBC, MOBC & ST) of Assam by the Constitution makers granting justice in Economic, Political & Social fields to the Scheduled Castes in the Preamble to the Constitution have not been properly implemented.

The problem of eco-development of the Scheduled Caste of Assam presents Ragnar Nurkse's concept of the "VICIOUS CIRCLE OF POVERTY"⁶. This "VICIOUS CIRCLE" is the consequence of age long oppression and deprivation of lawful-rights of scheduled castes in long long past, which is now in oblivion⁷.

Alongwith the past trend (1-3) leading to present circuit of impoverishment (3-6) is shown below :-

1. Age of gradual deprivation & oppression :

- (a) Deprivation of learning—
ignorance & illiteracy;
- (b) Subjugation & Slavery :
- (c) Tortures & suppressions— driven the SCs back to
the bank of rivers⁸ .:
- (d) Occupational & Religious discrimination—
—Conversion from Buddhism to 'Sankarism.'
(during 15th-----19th Century A.D)

2. (a) Pauperism (1826-1947)

3. Post Independence & Planning Era

Economic backwardness
(1947)

4. (a) Poor in wealth (b) Poor means of income Livelihood, (c) Ignorance & illiteracy	6. (a) Food Problem. (b) Inertia. (c) Struggle for Existence only.
5. (a) Poor income —Starvation, (b) Obstacles on the path of development⁹ (c) threats to security & injustice (d) Deprivation & Exploitation (e) Nonchalant Govt. Officers & appropriation of SCs.	

This circle is unbreakable. It is self aggravating also. The process of planned development has widened the gap between the rich and the poor, as the wealth has from very ancient times, been most unevenly distributed making the Dalit a pauper¹⁰

A cluster of social and economic forces are acting and reacting upon one another in a circular form keeping the Scheduled Castes poor in the State of poverty. The general forces responsible for poverty of the Scheduled castes are

- [a] deficient capital
- [b] absence of permanent income
- [c] little or no-paternal estate to raise oneself by strings¹¹.
- [d] Unfavourable market¹²
- [e] Low productivity — low real income — low saving — no accumulation of capital/deficient of capital

Capital is to be invested/used for earning the daily livelihood

- [f] illiteracy & ignorance
- [g] Economic backwardness;¹³

All these lead to poverty. A family in abysmal poverty plunge in despair, grief & pain. Parents break their hearts having seen their school-going children in tattered dresses, whom they fail to provide food for days together. So the fathers addict to locally available rice-bear for getting relief from grief.¹⁴ The growing up teenager sharing the pain of his/her parents becomes an income earning member, giving up the prosecution of study. Generally girls stop their school-going earlier than the boys to minimise their family expenditure and get relief. Thus the age long darkness of ignorance continues.

Generations run along the vicious circle. The above said domestic obstacles to development are both a cause and consequence of poverty¹⁵.

Some other factors held responsible for continuing the circle are as follows:

- (a) absence of landed property to average family to subsist.
- (b) deficient of necessary money, capital, skill, education etc.
- (c) Food is the main problem. With the gradually narrowed down sources of income, food problem of Scheduled Castes has become complicated.
- (d) Have family burden. Liabilities (Child) are turned into piece-meal income-earning asset in their early age.
- (e) Flood damages take half of their yearly income away

in repairing the losses and in reconstruction of their habitats.

- (f) Absence of Government service or a permanent income source. Percentage of people in permanent (Govt.) service to earn permanent income is negligible¹⁶.
- (g) Government effort for the upliftment and eradication of poverty of Scheduled castes is not adequate. Programmes meant for Scheduled Caste villages are not properly implemented. Utter backwardness of Scheduled Castes and the slum where they are living for ages are the standing proof of this sort.
- (h) Lavishness in religious occasions, marriage, festivals and in payments to quack etc.
- (i) Inertia of Scheduled Caste and the jealousy of others. Scheduled Castes of Assam are dispirited.

Suggestions:

- (a) Cultural change of Scheduled Castes
- (b) Policy change of the Governments for atleast twenty five years.
- (c) Immediate policy measures to change the attitude of SCs and other high castes.
- (d) Improve their level of education, health and education facilities.
- (e) Proper & meaningful political representation.
- (f) Decent and non-corrupt officers for the Economic development and good will of others.
- (g) Ensure economic development of Scheduled Caste in physical terms.

Notes and References

- 1.1 Bansphor, 2. Bhuimali, Mali 3. Brittial Bania, Bania 4. Dhubi 5. Dugla & Dholi, 6. Hira 7. Jalkeot 8. Jhalo-Male 9. Kaivartta 10. Lalbegi 11. Mahara 12. Harizons; Bhangi Balmiki, Mehtor etc. 13. Munchi, Bishi 14. Namasudra 15. Patni 16. Sutradhar.

Each of them have their own distinct social status in terms of self-conceived purity. and separate historical backgrounds.

* Source : The schedule part II, Assam.

2. (a) Jalkeot (b) Brittial Bania and Bania; the former has a population of 2,537 and the latter 28,097 in 1971, with 0.27% and 3.1% of SCs in 1971 respectively.

- * i. Statistical Hand book of Assam, 1980 pp 28-35
- ii. Statistical Hand book of Assam, 1971 pp 12

Amongst the SCs these 2 groups (Brittial Bania and Bania) are economically advanced and feel shy of identifying as SC. Due to their educational advancement they catch up the privileges first of all.

* A. K. Vakil : Reservation policy and scheduled caste in India. (A.P.H. 1985) preface.

3. See census report 1971 : they are 32.89% and 32.35% respectively of SCs of Assam. In absolute number these are 300,842 and 294,819 in 1971, respectively.

4. P. Hazarika : Poverty in Assam P-5

5. Economic survey of Assam, 1980-81, P-6

6. "For example a poorman may not have enough to eat : being underaged his health may be weak ; being physically weak, his working capacity is low, which means that he is poor, which in turn means that he will not have enough to eat; and so on."

* Ragnar Nurkse : Problem of Capital Formation in Under developed Countries (1952) P-4.

7. The Kaibarttas once ruled in lower part of Assam called Lohityapur and later on Matshyadesha. Lohityapur was established by Nagasankar, a Kaibartta king, during 2nd or 3rd century A.D. From this time they ruled lower and middle Assam inclusive of Dabak kingdom (now Nogaon) till 8th century as vassal king. They were said to belong to Naraka, then Asura and then Kshetriya dynasty. When they were reduced to working class they again got divided into caste with self-upgrading efforts as Kalitas, Keots, Halowa Keot, Halowa Das, etc. from the original Kaibarttas during 19th Century. Those who resorted to fishing as means of livelihood were socially considered as inferior caste.

* Census Report 1872, also reported in Census of India, 1961, Vol-III, Assam. Part V-A, P-3-45

(b) The Kaibarttas were Dravidian group, who previously practised Hindu cult initiated into Buddhism in 4th century A.D.

Buddhism then a radical religious cult experienced rift with the reformist act of Sankardeva & Sankaracharya. Original Keot-Kaibartta broke down into various castes with separate

religious identity. They had separate social status or grades too, based upon the times of religious conversion, the religion and the occupation.

(c) (i) Original Kaibartta Upgraded to Kalita-Remained as Hindusakta 'Sankarism.'

(ii) Original Kaibartta— Upgraded to Keots, Halwa Keot, Halwa Das— remained as Hindu Sakta or Vaisnava.

(iii) Original Kaibortta— converted from Hindu Sakta— Buddhism religious rift-Hinduism.

Nath— Yogis came to be considered as low caste.

(iv) Original Kaibartta-Hindu Saktism-Buddhism Sakta-Hindu or 'Sankarism' came to be considered as inferior caste.

(v) Bengali Kayastha immigrated to Assam compelled to take up menial work or fishing termed as Chandal or Saral Namasudra. They immigrated between 14th century to pre-independence period. Those who came before the occupation of Assam by the Britishers, were subjugated by then ruling class and had to perform any menial work. They diversified their business in order to avoid the term Dom. They are now found scattered in all districts of Assam.

(d) Persons belonging to the dynasty of Bhauma kings of Orissa (after the rise of Gopala) were called Bhauma, during 8th century A.D. and then Dom.

Immigrants from upper India, where persons living on the income of cremating human corpses were called Dom or Domraja, were compelled to engage in agriculture, fishing or menial works and all of them were nicknamed as Dom. Eventually Kaibartta and Nadiyals of Assam and other immigrants and castes involved in fishing activity were considered as performing inferior activity and so the inferior or low- caste. Ultimately they were meted out with all possible contempt and nicknamed as Dom, instead of considering their race.

* Census of India 1961, Vol-III Assam, Part-V A, P 31.

While E.A. Gait was writing a History of Assam in 1905, listening to Ahom Deodhais, all these depressed castes and classes, who were engaged in fishing, were referred with all hatred and ill motives of disgracing by Golap Chandra Barua, a clerk of D.C. office of Lakhimpur.

* E. A. Gait : History of Assam, 1981. Edn 2, P-X.

(e) Generally members of the depressed castes were submerged into slavery, and they were bought and sold openly at cheaper prices.

* P. Hazarika : A peep into Assam P-21 also W.W. Hunter Statistical Account of Assam, Vol I, P-48

(f) Kaibarttas also ruled during 10th-12th century (i.e. 985-1125 A.D.) and they are often referred to belong to pala dynasty, the Bhauma kings from Brahmapala to Joypala of this time Saraha, Nagarjuna, Savaripa, Luipa or Luipada, Minanatha, Gurakshanatha, Hadipa etc. who composed Dohas, were the Buddhist teachers & Gurus. All of them belonged to fishing or Kaibartta community. The Pala kings of then Kamarupa got initiation under these Buddhist Gurus of corresponding time.

* K.L. Borua : Studies in the early History of Kamarupa (1973) P-52-54.

The logic runs that Kaibartta kings got initiation under the Kaibartta Gurus or as the kings belonged to Guru's caste they had the initiation under them (Buddhist Gurus).

(g) Some vassal Kaibartta kings, often called Bhuyan, who ruled in 15th century's Assam are Haruppeswara, Kanteswar, Kalubhuyan etc.

* Dr. Taranath Das, Trivedika, 1986, P-41-42.

Kaibartta king Kanteswar granted the Monlia gram to Ramchandra Lahkar—the fostered son of Radhika Santi in 15th century A.D. Towards the end of 15th and during 16th century A.D. most of the Kaibarttas migrated from lower and middle Assam to Ahom kingdom (of Suhung-Mung Dehingia Raja) in upper Assam due to tortures, heavy taxes and floods but met injustice in latter places too.

* Gakul Pathak— Sati Radhika (Hauli) P-59

8. "From epigraphs it appears that Kaivarttas owned land and lived on agriculture. This agrees with the present division of the Kaivartta caste namely, Halowa (one who works with the hala or the plough) and Jalowa one who works with Jala or the throw of net."

* Dr. B. K. Baruah : A cultural history of Assam, Vol P-128.

9. Education is the means of exploitation in a class and caste divided society. So the ruling class in historic time of Assam always tried to deprive the depressed castes

of their rights of learning. For Mrinmoy Bhattacharyya, the episode of Vedachanting Shambuka being killed by Rama in Ramayana is symbolic one.

Upto 1935 A.D. in Assam not a single SC was appointed in any branch of Assam Secretariat. 'In 1934, the Govt. of India recommended the reservation of a certain percentage of direct appointment to redress communal inequalities'.

* B. D. Roy : Assam Secretariat, 1874-1947 : An administrative History of North East India (1971) P-174.

10. See P. Hazarika, Poverty in Assam, Ch-III, P-26.

11. 'You must raise yourself with your own shoe-strings' 'But to raise oneself by one's own shoe-strings, one must, in the first place, have a pair of shoes on one's feet, and these should have strings of atleast the minimum strength'.

* ICA : Prof D. G. Karve Commemoration Volume, (1971) P-24.

12. Market operation is favourable to the industrialists, businessmen, traders, retailers and service holders; and it is responsible to take incremental income away from the rural agricultural workers and title income earners to the pockets of the capitalists 'The simultaneous growth of wealth and poverty is a characteristic feature of market economics.'

* Dr. V.P. Singh : Indian Economy : Yesterday and to-day, P-III

13. Harold Laski : Quoted in 'Where the Sky is Pierced'.

14. Survey of sample village shows that about 10-80% people of scheduled caste villages are addicted to rice-beer though they have acute food problem. Though I have been reported that they are addicted to rice-beer so, as to keep themselves oblivious of the violent grief and pain of their families, but in fact it is not true. In it, they are used up partly due to demonstration effect and partly for the environment and unforesightedness. It is one of the causes of inertia and poverty of Scheduled Castes.

* See questionnaires, Q. No. 8.

15. Mier & Baldwin : Economic development theory History policy (APH, 1973) P. 316.

16. Vill No.	1	2	3	4	5	6
Nos of family	47	65	110	36	101	30
Nos of service holders	12	13	3	2	13	3

See : Q. No. 5.

17. Vill No.	(a)	(b)	(c)
	No. of persons benefitted by job reservation	Service held as sufferer of 'Asam Andolon.'	No. of times Agri-officer visited
1.	1	Nil	Nil
2.	Nil	Nil	Nil
3.	Nil	Nil	Hardly
4.	Nil	Nil	Nil
5.	Nil	Nil	Nil
6.	Nil	Nil	Nil

* See : (a) Answers to Q: No. 5 (a) in the questionnaire

(b)

(c)

5(b)

9(b)

.....

অসমৰ অনুসূচিত জাতি সমূহৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা বাৰ্জি

ডঃ তাৰানাথ দাস

আমি এই বিষয়ে আলোচনা আগবঢ়োৱাৰ আগতে আৰ্থ-সামাজিক কথাষাৰে কি বুজাইছে বুজি ল'ব লাগিব। ইয়াৰ অৰ্থ মূলতঃ এখন দেশ, এটা জাতি, এটা সম্প্ৰদায়ৰ সামূহিক অৰ্থনৈতিক অৱস্থা আৰু তাৰ স্বচ্ছলতা বা অভাৱৰ প্ৰভাৱত মানৱ সমাজৰ কল্যাণমূলক কাম-কাজৰ খতিয়ান। অৰ্থাৎ মানৱীয় গৰজৰ কাম কাজবিলাক কৰি উপভোগ কৰা আৰু কৰিব নোৱাৰি দূৰ্ভোগত ভোগাৰ বিচাৰ বা খতিয়ান।

মানৱ সমাজৰ বিশেষকৈ উন্নয়নমুখী দেশবোৰৰ প্ৰায় অধিক সংখ্যক লোকৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা বৰ্তমান। অৰ্থাৎ সকলো সম্প্ৰদায়ৰে দৰিদ্ৰ জনগণৰ সমস্যা সমূহ একেধৰণৰ। টকা পইচা আৰু তাৰ উপাৰ্জনৰ নানা উপায় সমূহৰ লগতে খাদ্য সমস্যা, থকা পিন্ধাৰ সমস্যা, ঘৰ-দুৱাৰৰ সমস্যা, যাতায়তৰ সমস্যা, মাটি ভেটিৰ সমস্যা, শিক্ষাৰ সমস্যা, নিবনুৱা সমস্যা, জনস্বাস্থ্যৰ সমস্যা, মাতৃমঙ্গল সমস্যা, শিশুকল্যাণ সমস্যা, আদি নানা সমস্যাবোৰ মধ্যবিত্ত আৰু দৰিদ্ৰ জনগণৰ সকলোৰেই সামূহিক সমস্যা। কেৱল আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থা টনকিয়াল কৰিহে এইবোৰৰ নিৰাময় বা সমাধান কৰা সম্ভৱ।

তথাপি কেৱল অনুসূচিত লোকসকলৰ বিষয়ে বিশেষ ভাৱে আলোচনা কৰিবলৈ লোৱাৰ বিষয়ে এই সকলৰ আৰু কিছুমান সুকীয়া, গভীৰ আৰু গুৰুতৰ সমস্যা থকাটোকে বুজায়। গতিকে সকলো সমস্যা ভালকৈ চালিজাৰি অলপ কথা বা লিখনীৰে প্ৰকাশ কৰা সম্ভৱ নহয়। অন্যহাতে এনে আলোচনাৰে কলম ধৰিবলৈ গভীৰ অধ্যয়ন, সূক্ষ্ম পৰ্য্যবেক্ষণ বিস্তৃত পৰিভ্ৰমণ, ক্ষেত্ৰ অধ্যয়ন আৰু সম্যক গণসংযোগৰ প্ৰয়োজন। লিখকৰ এইবোৰৰ কোনো এটাৰেই কোনো ধৰণৰ অভিজ্ঞতা নাই বুলি লিখক সম্পূৰ্ণ সচেতন। গতিকে এনে লোকৰ লিখনীত অনেক জাবৰ-জোঠৰ সংযোগ আৰু প্ৰয়োজনীয় সাৰ বস্তুৰ বিয়োগ ঘটাব সম্ভাৱনীয়তা খোজে খোজে বৰ্তমান।

গতিকে আমি অতি সজাগ আৰু সাৱধানৰে আগবঢ়াৰ পূৰ্বেই এটা কথা স্পষ্ট ভাৱে জানি লব লাগিব। “অনুসূচিত জাতি” কথাষাৰে কি বুজাইছে বা সূচাইছে। এনে নামৰ কোনো এক জাতি ভাৰতবৰ্ষত কিম্বা অসমত ক’তো নাছিল। এইটো ভালেমান বিভিন্ন জাতি বা সম্প্ৰদায়ক সামৰি ১৯৩২/৩৪ চন মানত সেই সময়ৰ ভাৰত গৱৰ্ণমেণ্টে উদ্ভাৱন কৰা এটা গোট বা

সমষ্টি। এই গোট সৃষ্টিৰ মূল কথা সকলো সম্প্ৰদায়ৰে শিক্ষিত অশিক্ষিত অনেকৰেই অজানা। সেয়েহে অনেকেই নানা তুলুঙা মন্তব্য কৰা শুনা যায়। ই এক সুদীৰ্ঘ ইতিহাস। এই ইতিহাসৰ তথ্য অনুধাৱন কৰি মূল কথাটো বুজি নোলোৱাকৈ অনুসূচীত সম্প্ৰদায় সমূহৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যাৰাজি বিচাৰি পোৱাটো ওপৰে ওপৰে কৰা কিছুমান মতামত আৰু কাৰ্য্যতালিকাৰ ৰূপৰেখা মাত্ৰ হ'ব বুলিয়েই বিশ্বাস। গতিকে এই সকলৰ দৃগতি কিয় হ'বলৈ পালে তাক বিচাৰি অলপ অতীত খুচৰি চোৱাৰ প্ৰয়োজনো নাই বুলি ভাবিব নোৱাৰি।

মানৱ সমাজৰ ক্ৰমবিকাশৰ লগে লগে জীৱন ধাৰণ প্ৰণালীৰ গবজ মিটাবৰ কাৰণে নানা সামগ্ৰীৰ প্ৰয়োজন হোৱাত সমাজৰ নানা কামৰ প্ৰয়োজনত আৰু পৰিসৰ বঢ়াত মানুহে নিজ নিজ ৰুচি, কৰ্মক্ষমতা আৰু পটুতাৰ আধাৰত প্ৰায় স্বনিয়োজিত ভাৱেই কাম কৰি চাহিদা মিটাবলৈ ধৰিলে। সমাজ পৰিক্ৰমাৰ গতিত এই উৎসতেই সমাজপতি সকলে শ্ৰেণী বিভাজন ঘটালে। একেটা পৰিয়ালতে বিভিন্ন ধৰণৰ কাম কৰা লোক থকাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়। ভাৰতৰ মাটিত এই শ্ৰেণী বিভাজনেই 'বৰ্ণ' প্ৰথাৰ পৰ্য্যবসিত হৈ ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য আৰু শূদ্ৰ জাতিৰ সৃষ্টি হ'ল। জন্মগত ভাৱে নহয়, কৰ্মক্ষমতা আৰু পটুতাৰ আধাৰতহে।

কালক্ৰমত হিন্দুৰ পবিত্ৰ শাস্ত্ৰ গীতাত উল্লেখিত 'চতুৰ্বৰ্ণং ময়া সৃষ্টং, গুণ কৰ্ম বিভাগচ্ছ' আৰু 'শ্ৰেয়ান স্বধৰ্মে বিগুণঃ পৰধৰ্মাৎ স্বনুষ্ঠিতং। স্বভাৱ নিয়ত কৰ্ম কুৰ্ব্বলাপ্নোতি কিৰিষস' (১৮/৪৭) কথা কেইবাৰ অনুধাৱন কৰি কৰ্মৰ গুণগত উৎকৰ্ষ সাধনৰ হেতু স্বভাৱজাত কৰিবলৈ 'নিয়ত' অৰ্থাৎ বশীভূত কৰাৰ যি অন্তৰ্নিহিত নিৰ্দেশ তাৰ প্ৰায়োগিক ফলস্বৰূপেই জাতি জন্মগত আৰু কৰ্ম জাতিগত কৰি পৰম্পৰাগত কৰিলে। বশীভূত কৰাৰ নানা প্ৰক্ৰিয়া সাধাৰণ জনতাৰ ওপৰত প্ৰয়োগ কৰিলে। অক্ষৰিক পুথিগত শিক্ষাজ্ঞান, বুদ্ধিমান আৰু বলৱান সকলে একচেতিয়া কৰি বাখি বুদ্ধি আৰু বলেৰে বলীয়ান সকলে নানা কৌশল অৱলম্বন কৰি, বিজিত আৰু দুৰ্বল সকলক নানা ধৰ্মীয় ধ্যান-ধাৰণা আৰু ৰাজকীয় অনুশাসন আৰু উৎপীড়নৰে সৰ্ব্বতো প্ৰকাৰে উৎখাত কৰি সকলো মানৱীয় সম্পদ সম্ভোগৰ পৰা বঞ্চিত কৰি বাখি তেওঁলোকৰ সেৱাত নিয়োগ কৰি, নিয়োজিত কৰ্মটোকে তেওঁলোকৰ স্বধৰ্ম আৰু পবিত্ৰ কৰ্ম বুলি বুজালে। কষ্টকৰ সেৱাত নিয়োজিত উৎপাদনকাৰী লোকসকলে ফলৰ আশা কৰিব নেপাই বুলি উৎপন্ন ফল বিভূসকলক নিৰ্বিবাদে দি দিয়াৰ পৰোক্ষ ব্যৱস্থাও ধৰ্মৰ নামতেই কৰা হ'ল। লগতে জনগণ যাতে অসন্তুষ্ট হৈ একগোট হ'ব নোৱাৰে তাৰ বাবে 'অস্পৃশ্যতা' নামৰ মহামাৰী জাতে জাতে, ব্যক্তিয়ে ব্যক্তিয়ে সুমুৱাই দিলে আৰু অস্পৃশ্যতা নমনা সকল

মহাপাপত নিমজ্জিত হ'ব বুলি বিশ্বাস জন্মাই সংস্কাৰত পৰিণত কৰিলে। কালক্ৰমত অসংখ্য জাতিৰ সৃষ্টি হ'ল।

ঈশ্বৰৰ অৱতাৰ বুলি জাহিৰ কৰা ৰাম, কৃষ্ণ আদি ৰজা সকলৰ পো-নাতি নৰেশ্বৰ ৰজাসকলেও অসংখ্য ৰাজ্যপাতি ৰাজপুৰোহিত সকলৰ পৰামৰ্শ অনুযায়ী এনেবোৰ ব্যৱস্থা শাসক গোষ্ঠীৰ সুবিধা হোৱাৰ বাবে নিজ নিজ ৰাজ্যত কঠোৰ ভাবে প্ৰচলন কৰে। এনে ভাৱেই অনেক অমানৱীয় নীতি-নিয়ম গোটেই ভাৰতবৰ্ষ তথা ভাৰতীয় সংস্কাৰ সংস্কৃতিৰ বিস্তৃতি ঘটাই পৃথিৱীৰ অনেক ঠাইত বিয়পি পৰে।

তথাপি কেতিয়াবা কেতিয়াবা কিছুমান শূদ্ৰ আৰু শ্লেছাদি লোকে কিবা সুৰুঙাইদি ৰাজপাট অধিকাৰ কৰিলে সেই জাতৰ লোক সকলে নীচ হ'লেও সমাজৰ এখোপ ওপৰত ঠাই পায়। সেই সকলেই আকৌ কিছুমান লোকক নীচ বুলি অত্যাচাৰ অবিচাৰ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। এনেভাবেই শূদ্ৰ সকল দুভাগ হৈ পৰে। ওপৰৰ ভাগৰ লোক সকলক হিন্দুৰ মঠ মন্দিৰ আদিত প্ৰবেশৰ অনুমতি দিয়াৰ ওপৰত ব্ৰাহ্মণ পুৰোহিত তেওঁলোকৰ ঘৰত পুৰোহিতালি কৰে আৰু বাকী সকলৰ মঠ মন্দিৰ আদিত প্ৰবেশৰ অধিকাৰ খৰ্ব কৰিলে। যি সকল পুৰোহিতে তেওঁলোকৰ ঘৰত কৰ্ম কৰে তেওঁলোকক নীচ জাতিৰ ব্ৰাহ্মণ বুলি ঘোষণাদি অস্পৃশ্য হিচাবেই গণ্য কৰে।

এই বঞ্চিত জনগণ সকলো প্ৰকাৰে উৎখাত হোৱাৰ উপৰিও বাস্তাই ঘাটে মুকলিমূৰীয়াকৈ যাতায়ত কৰিব নোৱাৰা হ'ল।

কুকুৰ গাহৰিতকৈ বেছি লেই লেই, চেই চেই হৈ মাত মাতি প্ৰতিবাদ কৰাৰ সাহস নিৰ্ব্বাপিত হৈ মুক হৈ পৰিল। সকলো ঈশ্বৰৰ ইচ্ছাতে হোৱা বুলি ধৰি লৈ উদ্যমহীন হৈ পৰিল।

পাছলৈ ব্ৰাহ্মণ সকলৰো অনেকে ৰাজপাট অধিকাৰ কৰাত এইবোৰৰ প্ৰকোপ বাঢ়িল। ক্ৰমে নানা ধৰ্ম, পন্থা আৰু খাদ্য নীতিৰ উদ্ভাৱন হোৱাত অসংখ্য জাতৰ সৃষ্টি হ'ল আৰু অস্পৃশ্যতা আদিয়ে জনসমাজত কুৰূপ ধাৰণ কৰি সমাজ ঠান-বান কৰি দুৰ্বল কৰি পেলালে। হিন্দু ৰাজ্যবোৰ দুৰ্বল হৈ পৰাৰ সুযোগ গ্ৰহণ কৰি মুছলমান ৰজা সকলে ভাৰতবৰ্ষ অধিকাৰ কৰিলে। তেওঁলোকেও জাত-পাত বিভাজনৰ পৃষ্ঠপোষকতা কৰিলে। অন্যকি নিজ ধৰ্মৰ মাজতো কৰ্ম অনুসৰি উচ্চ-নীচ জাতৰ সৃষ্টি কৰি পাৰম্পৰিক ঘৃণা বিদ্বেষ বঢ়ালে।

শেষত যেতিয়া বৃটিছ শাসক সকলে ভাৰত অধিকাৰ কৰিলে তেওঁলোকেও ভাৰতৰ মাটিত কেওঁ বনৰ দৰে গজি থকা জাত পাত, অস্পৃশ্যতাৰ ব্যৱস্থাক বাহাল ৰাখিছিল। কাৰণ তেওঁলোকৰো সুবিধা হোৱাৰ উপৰিও বৰ্ণহিন্দুবাদী

উচ্চহিন্দু সকলৰ মনত বিৰূপ প্ৰতিক্ৰিয়াৰ সৃষ্টি নকৰিছিল।

আমাৰ অসম দেশত এইবোৰ সমূলি নাছিল। কাৰণ অতীত অসমৰ মানুহখিনিৰ অধিকাংশই আছিল অষ্ট্ৰিক, মঙ্গোলীয় আদি গোষ্ঠীৰ। যিখিনি মানুহ পশ্চিমৰ পৰা আহিছিল তেওঁলোকৰ অনেকেই আছিল ভগনীয়া প্ৰব্ৰজনকাৰী দ্ৰাবিড় আৰু আৰ্য্য-দ্ৰাবিড় মিশ্ৰিত লোক। কিছুমান পানীয়ে পানীয়ে নাৰেৰে বেপাৰ বাণিজ্য কৰিবলৈ সাউদ মুদৈ হৈ আহি ইয়াতে থাকি গৈছিল।

বৃটিছ ভাৰতৰ আদিছোৱাত এই অতি শূদ্ৰ, অস্পৃশ্য সকলৰ হাঁকাৰ অৱস্থা নিৰাময়ৰ কোনো ব্যৱস্থা হোৱা নাছিল আৰু কওতাও কেও নাছিল। শাসন আৰু সমাজৰ ভয়ত মাতমতাৰ সাহস কাৰো নাছিল। বৃটিছ গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল লৰ্ড বেণ্টিংকৰ দিনত লৰ্ড মেকলে চাহাবৰ নতুন শিক্ষা নীতিয়ে (Education Policy of India 1835) আৰু ৰজা ৰামমোহন ৰায় প্ৰভৃতিৰ আশ্ৰয় চেষ্টাত ইংৰাজী ভাষাত শিক্ষা দিয়াৰ লগতে সকলো জনগণৰ বাবে শিক্ষা আহৰণৰ অধিকাৰ দি সকলো স্কুল কলেজ মুকলি কৰি দিয়াত নানা সামাজিক বাধাৰ আৰু উচ্চ হিন্দুৰ আপত্তি স্বত্বেও অস্পৃশ্য লোক সকলৰ দুই চাৰিজনৈ কিছু শিক্ষা বিদ্যা আহৰণ কৰি বুজিব পৰা হোৱাত নিজ নিজ লোক সকলৰ মুক্তিৰ বাবে ৰাজহুৱা ভাৱে ঠায়ে ঠায়ে অনুন্নয় বিনয়ৰ দাবী উঠিছিল। কিন্তু তেওঁলোকৰ সকলো সমস্যা যথাযথ ভাৱে বিতংকৈ দাঙি ধৰি যথাস্থানত মূৰ তুলি উপস্থাপন কৰিবলৈকেও দিয়া নাছিল।

সৌভাগ্য বশতঃ এই জিয়াতু ভোগা লোকসকলৰ দুখ মোচনাৰ্থে সত্য সূৰ্য্যৰ উদয় হ'ল। ভাৰতীয় সমাজৰ জাতিবৰ্গৰ একেবাৰে নীচ বুলি পৰিগণিত এটা জাতিত বিশ্ববিভূষণ সংবিধান বিশেষজ্ঞ মানৱতাবাদী মহামানৱ মহামতি বাবাচাহেব ড° ভীমৰাও আশ্বেদকাৰে এই পীড়িত লোকসকলৰ হৈ মাত মতাৰ দ্বিতীয় বুদ্ধ হৈ এই ভাৰতত অৱতাৰ গ্ৰহণ কৰিলে।

এই মহান পণ্ডিত গৰাকীয়েই অনুন্নত অৱনমিত সকলৰ হৈ বলিষ্ঠ পদক্ষেপ ল'ব পৰা আৰু মাতমতিৰ পৰা প্ৰথম আৰু একমাত্ৰ সৰ্বভাৰতীয় নেতা আছিল। তেৱেই এক মহান বিপ্লৱৰ (সামাজিক ৰাজনৈতিক আদি) সূচনা কৰিছিল। ১৯২৭ চনত তেওঁৰ নেতৃত্বত হৰিজন সকলে পোন প্ৰথম বাৰৰ বাবে নাছিক 'কলাৰাম' মন্দিৰত প্ৰৱেশ কৰে।

১৯২৮ চনতো তেৱেই দলিত সকলৰ হৈ চাইমন কমিচনৰ আগত সাক্ষ্য প্ৰদান কৰে। ১৯৩০ চনৰ পৰা ১৯৩২ চনৰ ভিতৰত লণ্ডনত বহা ঘূৰণীয়া মেজমেলতো তেৱেই অৱনমিত জনগোষ্ঠীৰ হৈ প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল। আশ্বেদকাৰে মহাত্মাজীক বাৰে বাৰে এটাই মাত্ৰ প্ৰশ্ন কৰিছিল যে অগণন জনগণক বন্দী আৰু বান্দীৰ দৰে সামাজিক ভাবে বঞ্চিত কৰি ৰাখি কাৰ বাবে স্বাধীনতা বিচাৰিছে? সেইবুলি তেওঁ লগে লগে বৃটিছক ভাৰতৰ পৰা গুচি যোৱাতোও বিচাৰিছিল।

মহাত্মাজীয়ে অস্পৃশ্য অৱনমিত সকলক 'হৰিজন' নামকৰণ কৰি তেওঁলোকৰ কল্যাণৰ কাৰণে আঁচনিৰ লগতে অস্পৃশ্যতা বৰ্জনৰ আঁচনিও ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ আঁচনিত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছিল।

সকলো ফালৰ পৰাই দাবী উঠাত ১৯৩২ ৰ পৰা ৩৪ চনৰ ভিতৰত ইংৰাজ চৰকাৰে কিছুমান সমস্যা ভিত্তি হিচাবে লৈ, অৰ্থনৈতিক আৰু শৈক্ষিক ভাৱে পিচ পৰা আৰু অস্পৃশ্য বৰ্গক বাচি উলিয়াই দূৰৱস্থাবোৰৰ কিছু উপশম ঘটোৱাৰ উদ্দেশ্যৰে এখন আয়োগ গঠন কৰে। জনজাতি লোকসকল আৰু অন্যান্য দূৰ্গত লোকসকল ইয়াৰ ভিতৰত আছিল। এই আয়োগে সকলো পাছপৰা জনগোষ্ঠীক বাচি উলিয়াই মানদণ্ডৰ ভিত্তিত বিভিন্ন সম্প্ৰদায় সমূহক তিনিখন লিষ্টিভুক্ত কৰিছিল। এই লিষ্টি ধাৰাক ইংৰাজীত 'Schedule' বুলি কয়। 'Schedule' শব্দৰ অৰ্থ ভাৰতীয় ভাষাত তপশীল বা 'অনুসূচী'। একোখন অনুসূচীৰ ভিতৰত ধৰা লোকসকলকে অনুসূচীত জাতি বোলা হৈছে। Chambers dictionary ত "Untouchables of India" বা অস্পৃশ্য সম্প্ৰদায় ৰাজি বুলিছে। ইয়াৰ আগতে সকলোকে "Depressed class" বা দলিত জাতি বোলা হৈছিল। স্বাধীন ভাৰততো ইয়াৰ পুনৰবিন্যাস ঘটায়।

কি কি কেইটা বিশেষ কথাৰ ভিত্তিত এই সকলক অনুসূচীত কৰা হৈছিল তাৰ সবিশেষ প্ৰবন্ধ লিখকৰ জনা নাই। তথাপি সেই সময়ৰ ১৯৩৯ চনৰ লোকপিয়ল আয়ুক্ত জে, এইচ, হটনৰ লিখনীত নিম্ন উল্লেখিত কথা কেইটা পোৱা যায় :-

- ১। যি বোৰ লোকৰ হাতেৰে শুদ্ধচাৰী ব্ৰাহ্মণে আহাৰ গ্ৰহণ নকৰে।
- ২। ব্যৱসায়িকভাৱে পানী যোগান ধৰা, চুলি কটা, কাপোৰ চিলাই কৰা, কাপোৰ ধোৱা, চামৰাৰ কাম কৰা, ময়লা চাফা কৰা, ৰাজহুৱা শ সংকাৰ কৰা, ধাই আদি মাতৃ মংগলৰ কাম কৰা, মাটিৰ কাম কৰা, বাঁহ-বেতৰ কাম কৰা আদি লোক, যাৰ হাতে উচ্চ হিন্দুৱে আহাৰ, পানী গ্ৰহণ নকৰে। ইয়াৰ ভিতৰত মাছ মাংসৰ ব্যৱসায়ী সকলো পৰে।
- ৩। কোনো উচ্চ জাতৰ লোক কলুষিত হলে অৰ্থাৎ অৱনমিত বা জাতিস্থলন হলে বা কৰিলে।
- ৪। যি সকলৰ হাতেৰে উচ্চ হিন্দুৱে পানী নাখায়।
- ৫। যি সকল লোকক ৰাজহুৱা যান-বাহন, ৰাষ্টা-ঘাট, কুঁৱা আদি ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ দিয়া নহৈছিল অথবা পঢ়াশালীত একেলগে পঢ়িবলৈ দিয়া নহৈছিল।
- ৬। যি সকল লোকক হিন্দুৰ মঠ-মন্দিৰত সোমাবলৈ দিয়া নহৈছিল।
- ৭। যি সকল লোক সাধাৰণতে নিৰক্ষৰতা, অজ্ঞতা আৰু দৈন্যতাৰ বাবে সমাজত অৱহেলিত আৰু নিষ্পেষিত হৈ আহিছে।

৮। যি সকল লোকক তেওঁলোকে গ্ৰহণ কৰা ব্যৱসায়ৰ বাবে সাধাৰণতে সমাজত হীন চকুৰে চোৱা হৈছিল।

৯। উপযুক্ত ভাৱে শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি গুণী জ্ঞানী হলেও যি সকল লোকক উচ্চ হিন্দু সকলে সমানে মৰ্যাদা দিব নোখোজে ইত্যাদি।

হটন চাহাবৰ এই মূল কথা কেইটা আধাৰ হিচাবে ল'লেও ইয়াৰ আনুসঙ্গিক অনেক অমানৱীয় কথা সাঙোৰ খাই আছে।

স্পষ্টভাৱে ক'ব লাগিলে হিন্দু ধৰ্মৰ আচাৰ বিচাৰৰ মূল কাঠামোৱেই হৈছে অস্পৃশ্যতা পালন। অনেক সময়ত ব্ৰাহ্মণেও ব্ৰাহ্মণৰ হাতে সিদ্ধ অন্ন গ্ৰহণ নকৰে। কোনো শূদ্ৰৰ হাতেৰেটো নকৰেই। এইটো সাধাৰণ কথাহে। আশ্চৰ্য্যজনক কথাটো হৈছে ব্ৰাহ্মণ সকলে অস্পৃশ্য হিচাবে গণ্য কৰা শূদ্ৰ সকলেই একাংশই নিজৰেই একাংশ অস্পৃশ্য হিচাবে ঘৃণাবে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লোৱাটোৱে বৰ্তমান কালত শূদ্ৰই অস্পৃশ্য হিচাবে মান্য কৰা শূদ্ৰসকলক অতিশূদ্ৰ বুলিও কোৱা হৈছে।

গতিকে আমি ওপৰত উল্লেখিত বিভিন্ন কাৰণ সমূহৰ ওপৰত ধ্যান ৰাখিহে অনুসূচিত সকলৰ আৰ্থসামাজিক সমস্যা সমূহ বিচাৰ কৰিব লাগিব।

যি কোনো কল্যাণকামী ৰাষ্ট্ৰৰ কৰ্তব্যই হৈছে সমাজৰ দৰিদ্ৰ জনগণৰ আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থাৰ উন্নতি সাধনৰ অৰ্থে নানা আঁচনি হাতত লোৱা। এইটো এটা সৰ্বসাধাৰণ সন্মত মানৱীয় সূত্ৰ। কিন্তু যি সকলক হাজাৰ হাজাৰ বছৰ ধৰি নানা প্ৰক্ৰিয়াৰে মূল্যোৎখাত কৰি বঞ্চিত আৰু নিৰ্যাতিত কৰা হৈছে; সেই সকলৰ বাবে আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা বুলিলে টকা পইচাৰ হীন হৈ অভাৱত সামাজিক কাম-কাজত বাধা পবাকৈ নুবুজায়। কেৱল নানা উপায়ে অৰ্থনৈতিক সমস্যা সমূহ বাচি উলিয়াই তাৰ সমাধান কৰিলেই সামাজিক সমস্যা সমূহ দূৰ নহয়।

নানা কাৰণত এই সকলৰ সামাজিক সমস্যা সমূহ আজি স্বাধীনতাৰ পঞ্চলিহ বছৰৰ পাছতো অতি জটিল আৰু পুতৌলগা হৈয়েই আছে। সেয়েহে স্বাধীন ভাৰতৰ সংবিধানৰ Article 15(4) ধাৰাৰ ব্যাখ্যা দিবলৈ গৈ AIR 1981 S.C.=2045 (Para 25) (State of M.V. V/S Nivedita)-(4) :- A Scheduled Caste is not a Caste within the meaning of that word on Article 15(1) and 16(2) (1976 S.C.=490). It has a special meaning, namely a Caste as notified by the President of India under Article 366(25) (1965 S.C.=1557) having regard to their abysmal backwardness (1981 S.C.=2983 Para=42) আদি কথাখিনি লিখিছে।

সেয়েহে এওঁলোকক সমস্যা সমূহ আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে বিশ্ব কবি ৰবীন্দ্ৰ নাথ দেৱৰ এটা কথা বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। তেওঁৰ এই অমূল্য উক্তিও মনত ৰখা উচিত। “The greatest disservice which Nationalism has rendered India”, Tagore argued, “was to have directed the country's attention always from its primary needs. Our real problem in India is not political, it is social” he argued. “Nationalism can not prompt a social and moral reform of the nature that is needed, rather it will expand the appetite for increased political warfare”.

উক্ত উক্তিয়ে সুস্পষ্ট ভাৱেই এটা কথা কৈছে যে, কেৱল ৰাজনৈতিক উদ্দেশ্য সাধনৰ অৰ্থে আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ কৰিবলৈ ললে পাৰস্পৰিক অন্তৰঙ্গতা বঢ়াব নোৱাৰে। বৰঞ্চ ৰাজনৈতিক ক্ষুধা বাঢ়ি সংঘাতৰহে সৃষ্টি কৰিব। তেওঁলোকৰ আচল সমস্যাবাজী বহুলাংশেই সামাজিক।

আমাৰ অসমৰ অনুসূচিত সকলৰ জনসংখ্যা শেহতীয়া লোক গণনামতে ৯ লাখতকৈ অলপ বেছি বুলি দেখুৱা হৈছে। মোৰ নিজা জিলা, প্ৰাক্তন শিৱসাগৰ মহকুমাত ১৯৬১ চনৰ লোকপিয়ল মতে জনসংখ্যা প্ৰায় ২৯৬০০ জন আছিল। কিন্তু ১৯৭১ চনৰ লোক গণনাত ১৮,০০০ জনলৈ নামিল। সেয়েহে প্ৰকৃত জনসংখ্যা উলিয়াব নোৱাৰিলে অনেক সময়ত উন্নয়নমূলক কাম-কাজৰ আঁচনি কৰা কঠিন হৈ পৰে। অন্যহাতে লোকপিয়লৰ গণনাত এনে কিছুলোক ধৰা হয় যি সকল অসমৰ স্থায়ী বাসিন্দা নহয়, কেৱল বেপাৰ বাণিজ্য কৰিবলৈ অহা।

অনুসূচিত সকলৰ আৰ্থিক অৱস্থা আৰু তাৰ লগত জড়িত অন্যান্য সামাজিক সমস্যা

অনুসূচিত জাতিৰ লোক সকল অৰ্থনৈতিকভাৱে অতি পিচ পৰা। ফলত: অৰ্থৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল সকলো দিশতেই নিঃকিন। ইয়াৰ মূল কাৰণসমূহ বিতংকৈ বিচাৰি উলিয়াব লাগিব। এওঁলোকৰ অধিকাংশৰ অৱস্থা ভাৰতীয় দৰিদ্ৰ সীমাৰেখাৰ বহুত তলত। এওঁলোকৰ অধিকাংশ জনগণেই খোৱা-পিন্ধা আৰু পৰিস্কাৰ পৰিচ্ছন্নতাৰ অভাৱত পুষ্টিহীনতা আৰু নানা দূৰাৰোগ্য ৰোগত ভুগিছে। বিশেষকৈ মাতৃসকল আৰু শিশুসকল। আৰ্থিক, শাৰীৰিক আৰু মানসিক দূৰৱস্থাৰ বাবে শিক্ষা-দীক্ষাৰ প্ৰতি আৰু যি কোনো কৰ্মৰ প্ৰতি আগ্ৰহ কম। যিবোৰ কামত শাৰীৰিক আৰু মানসিক শক্তিৰ প্ৰয়োজন সেইফালে

আহৰি। তেওঁলোকৰ অধিকাংশৰে একে পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ অন্যান্য সম্প্ৰদায়ৰ লোকতকৈ মনোবলৰ লগতে শাৰীৰিক গঠনো কম। সেই কথা চৰকাৰৰ কিছুমান চাকৰিৰ বাবে দিয়া জোখ মাখৰ বেহাইৰ পৰাই বুজিব পাৰি।

অৰ্থনৈতিক অৱস্থাৰ উন্নতি সাধন কৰিবলৈ হ'লে এই সকলৰ জীৱিকাৰ বিভিন্ন উপায়সমূহ কি কি, বাচি উলিয়াব লাগিব। অসমৰ অনুসূচিত জাতিবৃন্দৰ ভিতৰত প্ৰায় ষোল্লটা মান বিভিন্ন জাত আছে। তেওঁলোকৰ নিজৰ পৰম্পৰাগত ব্যৱসায় বেলেগ বেলেগ। এই সম্প্ৰদায়বোৰৰ ভিতৰত কৈৱৰ্ত্ত, বনিয়া, হীৰা, জালোৱা, কেওঁট, নমশূদ্ৰ, পাতনি, মালী, মালাকৰ, ধোবা, মুচী, চাফাই কামৰ লোক ইত্যাদি সম্প্ৰদায়বোৰ আছে। তাৰোপৰি অন্যান্য অনেক কাৰ্য আৰু ব্যৱসায় আদি সকলোৰে সমজুৱা। বৰ্তমান কালত অনেকেই পৰম্পৰাগত বৃত্তিৰ লগতে কৃষি, নানা কুটিৰ শিল্প আৰু কিছুৱে চাকৰি বাকৰি আৰু ব্যৱসায় বাণিজ্য কৰি জীৱিকা উপাৰ্জন কৰে। পৰম্পৰাগত কৰ্মবোৰৰ ভিতৰত মৎস্য ব্যৱসায়, মাটিৰ পাত্ৰ গঢ়া, চামৰাৰ কাম কৰা, বস্ত্ৰাদি ধোৱা, চাফাই কাম ইত্যাদি। বৰ্তমান কালত সকলো কৰ্মই সাম্প্ৰদায়িক ভিত্তিত কৰাৰ বাধ্য বাধকতা নাই যদিও, একেবাৰে নোহোৱা হৈছে বুলি ক'ব নোৱাৰি।

কৃষি : এই লোকসকলক একালত মাটিবাৰীৰ বন্দবস্তি দিয়া হোৱা নাছিল বাবে প্ৰায় সকলোৱেই মাটিহীন খেতিয়ক। যি সকলে বৰ্তমান কালত কিছু মাটি যোগাব কৰি লৈছে সিও যৎসামান্যহে। বছৰেকৰ ভাত উৎপন্ন কৰা লোক আঙুলিৰ মূৰত গণিব পৰা। মাটিবাৰীৰ কথা প্ৰসঙ্গত বাসস্থানৰ কথাও উঠে। অধিকাংশলোকৰ ঘৰ-দুৱাৰ বিলৰ কাষে কাষে বা এসময়ত উচ্চহিন্দু সকলে প্ৰয়োজন বোধ নকৰা দ ঠাইত হোৱাত বছৰি বছৰি হোৱা বানপানীত এই সকলেই প্ৰথমে বিধস্ত হৈ বছৰ বছৰ ধৰি সৰ্বশ্ৰান্ত হৈ আহিছে। এইবোৰৰ কোনো সমাধান আজিও হোৱা নাই। চৰকাৰৰ তৰফৰ পৰা এই লোকসকলৰ সংস্থাপনৰ ভাল ব্যৱস্থা হোৱা নাই। ভূমিহীন খেতিয়কক একোঘৰ মানুহক খোৱাৰ জোখাৰে উৎপন্ন কৰিব পৰাকৈও খেতিৰ মাটি দিয়া নাই। শালিখেতিতো কৰিব নোৱাৰেই, বাওখেতি বা মৰাপাটৰ খেতিও কৰা অনেক সময়ত সম্ভৱ নহয়। খৰালিও পানী নুগুচে। কিবা সূত্ৰে ভাল ঠাইত দিলে দখল লোৱাত অন্যলোকে বাধা দান দিয়ে আৰু চৰকাৰৰ তৰফৰ পৰাও বক্ষণাবেক্ষণ দিয়া দেখা নাযায়।

অতীজত এইসকলক প্ৰায়েই তজুৰ বাহিৰৰ মাটিত থাকিবলৈ বাধ্য কৰাত বাসস্থানৰো অভাৱ। অতি ঠেক ঠেক ঠাইত বসবাস কৰিব লগা হৈছে।

গতিকে এই অনুসূচিত জাতিৰ ভূমিহীন লোক সকলক ভালকৈ ঘৰ

সাজি বসবাস কৰিবলৈ “বাসস্থানৰ মাটি” দিব লাগে। তাৰোপৰি ঘৰ-দুৱাৰ সজাব বাবে সাহায্য দিব লাগে। মাটিহীন খেতিয়কক উপযুক্ত ঠাইত মাটি দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। চিলিং আইনত অধিগ্ৰহণ কৰা মাটি এনে বিতৰণৰ বাবে বেছি সুবিধা। এই কাম অধাধিকাৰ ভিত্তিত কৰিব লাগিব। বাসস্থান আৰু খেতিৰ মাটিৰ আবন্তন পোৱাৰ বাবে যি কৰ দিব লাগে, সেইটো অনুসূচিত লোকৰ বাবে এৰি দিব লাগে, নতুবা বেহাই হাবত হ'ব লাগে। খেতিৰ বাবে ভাল সঁচ, সাৰ আৰু যাবতীয় পৰামৰ্শ আদি বিনামূলীয়াকৈ অথবা বেহাই মূল্যত আগবঢ়াব লাগে (অৱস্থা অনুপাতে)।

মৎস্য ব্যৱসায় : অনুসূচিত সম্প্ৰদায়ভুক্ত কৈৱৰ্ত্ত, হীৰা, নমশূদ্ৰ আদি সম্প্ৰদায়ৰ অধিকাংশ লোকেই এই ব্যৱসায় কৰে। যদিও বৰ্তমান কালত অন্যান্য লোকেও এই কামত হাত দিছে। নৈ, বিল আদিত প্ৰাকৃতিক ভাৱে উৎপন্ন হোৱা মাছৰেই এইলোক সকলে অধিকাংশ সময়তে ব্যৱসায় কৰি জীৱিকা উপাৰ্জন কৰে। গতিকে চৰকাৰে এই পৰম্পৰাগত ব্যৱসায়ী সকলৰ মাজতে নৈ, বিল আদি কিছু বেহাই মূল্যত বন্দবস্তি দিব লাগে।

বৰ্তমান কালত মৎস্য ব্যৱসায় আগৰ দৰে ঘণাৰ চকুৰে চাবলৈ এৰিছে। এই অতি মূল্যবান খাদ্য সামগ্ৰী খেতি হিচাবে ধৰি লৈ ডাঙৰ ডাঙৰ পুখুৰীত মাছ পুহি ইয়াৰ উৎপাদন বঢ়াই অতি লাভজনক ব্যৱসায় হিচাবে সকলোৱেই গ্ৰহণ কৰিছে। গতিকে অনুসূচিত জাতিৰ মৎস্যব্যৱসায়ী সকলক এনেভাৱে মৎস্য খেতি কৰিবলৈ উৎসাহ দিব লাগে। উপযুক্তভাৱে এই বিষয়ত শিক্ষা দিয়াৰো ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। যি সকলে ফিচৰী খুলিব খোজে তেওঁলোকক সৰু সৰু বিল বিলাক দীৰ্ঘম্যাদী বন্দবস্তিৰ লিজত দিয়াৰ উপৰিও পুখুৰী আদি খন্দাৰ বাবে দ মাটি আৰু যাবতীয় খৰচ বহন কৰিবলৈ ঋণ আদি কম সুদত দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ভাল সঁচৰ পোনা পোৱাৰো ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। যোৱা বছৰ মাছৰ মহামাৰী হোৱাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত মৎস্য বোগৰ নিৰ্ণয় আৰু চিকিৎসাৰ সম্পূৰ্ণ ব্যৱস্থা চৰকাৰে কৰিব লাগে। তাৰ বাবে চিকিৎসকক প্ৰশিক্ষণ দিয়াই আনিব লাগে।

স্বৰ্ণ শিল্প : অসমৰ বনিয়া সকলৰ এইটো একককম একচেটিয়া ব্যৱসায় আছিল। এই শিল্পৰ আধুনিক গঢ়ন আদিৰ কাৰিকৰী জ্ঞানৰ লগত আগুৱাব নোৱাৰি এই ব্যৱসায় প্ৰায় এৰি দিয়াৰ দৰেই হৈছে। তথাপি আগ্ৰহী লোকক ব্যক্তিগত বা সমবায় ভিত্তিত পুনৰ আৰম্ভ কৰিবলৈ উৎসাহ প্ৰদান কৰি অসমীয়াৰ মাজত মৃতপ্ৰায় এই লাভজনক শিল্পৰ পুনৰুদ্ধাৰ কৰি অনেকৰেই জীৱিকাৰ পথ মুকলি কৰিব পাৰি। তাৰ বাবে উপযুক্ত প্ৰশিক্ষণ আৰু ব্যৱসায়ৰ বাবে মূলধনৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

মৃৎ শিল্প : মাটিৰে গঢ়া কুমাৰ শিল্পৰ টেকেলী, কলহ আৰু নানা মাটিৰ পাত্ৰৰ ব্যৱহাৰ জনসমাজত বৰ্ত্তমানো আছে। গতিকে এই শিল্পৰ লগত জড়িত লোকসকলৰ অৱহীন সকলক সকলো প্ৰকাৰ সহায়-সহযোগ দিয়াৰ লগতে উন্নত প্ৰণালীত পাত্ৰ গঢ়াৰ লগতে মাটিৰ নানা মনোহাৰী বস্তু বা মূৰ্ত্তি আদি গঢ়াই পকোৱা আৰু ৰং দিয়া আদিৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। খৰি আদিৰ নাটনি হোৱাৰ লগতে দাম বঢ়াত আৰু খাটনি অনুপাতে মাটিৰ পাত্ৰৰ মূল্য কম হোৱাটোও এটা প্ৰধান সমস্যা। গতিকে ইয়াৰ একোটা উপযুক্ত মূল্যমান ঠিক কৰি দিব লাগে।

চামৰা শিল্প : এই শিল্পৰ লগত জড়িত অসমীয়া লোক বৰ্ত্তমান নাই বুলিলেও হয়। অন্য ঠাইৰ পৰা আহি যি সকলে অসমত কেইবা পুৰুষো থাকিবলৈ ললে আৰু প্ৰাক্তন বাগিছা কৰ্মী যি সকলে অসমত নিগাজিকৈ বসতি কৰি অসমৰ ভাষা সংস্কৃতি গ্ৰহণ কৰিছে, সেই সকল প্ৰায় কৃষিজীৱী হৈ পৰিল। আমি সৰ্বসাধাৰণতে দেখিবলৈ পোৱা লোক সকলৰ অধিকাংশই অসমৰ নিগাজী বাসিন্দা নহয়। এই শিল্পৰ চাহিদা বৰ বেছি। বৈজ্ঞানিক প্ৰণালীৰে কৰিব পাৰিলে বহুত লাভজনক। হস্তশিল্প বিলাকৰ ভিতৰত চামৰা শিল্প বৰ্ত্তমানো এবিধ উল্লেখযোগ্য শিল্প। ইচ্ছুক প্ৰাৰ্থীক উপযুক্ত প্ৰশিক্ষণ আৰু যাবতীয় সকলোবকম সাহায্য আগবঢ়াই উৎসাহ প্ৰদান কৰিলে অনেকৰেই জীৱিকাৰ বাট মুকলি হ'ব।

তাৰোপৰি “কাঠৰ কাম” “ৰাজমিস্ত্ৰৰ কাম” “বাহৰ কাম” আদি নানা তৰহৰ অন্যান্য কৰ্মৰ যোগেদিও অনুসূচিত জাতিৰ লোক সকলে জীৱিকা উপাৰ্জন কৰে। এই বিলাকৰো সমস্যা নাই বুলি ভাবিব নোৱাৰি। সেই সেই দিশৰ বিভিন্ন সমস্যাবোৰ উপসম ঘটোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

তাঁত শিল্প : আমাৰ অসমৰ বোৱাৰী সকলোৱেই এদিন এই শিল্পৰ লগত জড়িত আছিল। আজিকালি নানা কাৰণত আৰু অসুবিধাত এইবোৰ কাম বিশেষকৈ শিক্ষিত নৰী সমাজে এৰি দিছে। সেয়েহে তাঁত শিল্পৰ উৎপাদন বস্তুৰ বজাৰত চাহিদা কমি নোযোৱাৰ সত্ত্বেও ওনে হোৱাটো দুখজনক। চৰকাৰে সুলভ মূল্যত আৰু কিছুমানক সাহায্য হিচাবে তাঁতৰ শাল আৰু নানাবিধ সূতাৰ নিয়মিত যোগান আৰু প্ৰশিক্ষণ দিয়ালে আৰু লোকসকলৰ মাজত উৎসাহ প্ৰদান কৰিলে ইয়াৰ যোগেদিও অনেক অভাৱী লোকৰ জীৱিকাৰ উপায় উলিয়াই দিব পাৰি। অৱশ্যে তাৰ বাবে এখন বিশেষ বজাৰৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব, যাতে তাঁতৰ উৎপাদনখিনি কোনো লোকে ঘৰে ঘৰে গৈ বা কোনো সমবায়ৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰি সহজেই পোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰে।

এড়িপলু, পাটপলু আদি পুহিও কিছু কিছু উপাৰ্জন কৰে। তথাপি

নানা কাৰণত এইবিলাক কৰ্ম অনেকই এৰি দিছে। চৰকাৰে এইবিলাকৰ বাবে জনসাধাৰণৰ মাজত প্ৰচাৰ আৰু উৎসাহ প্ৰদান কৰি যাৱতীয় সা-সুবিধা আগবঢ়ালে বহুত কামত অহাৰ উপৰিও অসমৰ নিজা এটা আপুৰুগীয়া শিল্প জীয়াই ৰখাত সুবিধা হ'ব।

অনুসূচিত জাতিসকলৰ অৰ্থোপাৰ্জনৰ ওপৰত উল্লেখিত বিভিন্ন পথৰ উপৰিও অন্য এটা প্ৰধান পথ চাকৰি। প্ৰত্যেক শিক্ষিত ল'ৰা-ছোৱালীয়েই চাকৰিৰ প্ৰতি ধাউতি বেছি। আমাৰ দেশৰ আমোলাসকলৰ মান সন্মান আৰু খোৱা, পিন্ধা, থকাৰ মানদণ্ডৰ বাবেই এনে হোৱা দেখা যায়। পুৰণি পৰম্পৰাৰ মানসিকতাত শাৰীৰিক কৰ্ম কৰি জীৱিকা উপাৰ্জন কৰা লোকতকৈ চাকৰি বাকৰি কৰি খোৱা লোকৰ আদৰ বেছি হোৱাৰ বাবেও চাকৰিতকৈ অন্য কৰ্মৰ প্ৰতি ধাউতি কম।

অতীতৰ পৰা এই খাটিখোৱা অনুসূচিত জাতিৰ লোকসকলক কোনো চাকৰিত নিয়োগ নকৰাৰ বিধানৰ লগতে শিক্ষা বিদ্যা আহৰণ কৰাৰ অধিকাৰ খৰ্চ কৰি ৰখা হৈছিল। বৰ্ত্তমান কালত তেনে কথাৰ অৱতাৰণা অপ্ৰাসঙ্গিক যদিও নানা কাৰণবশত অধিকাংশ লোকেই শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত বহুত পিচ পৰি থকাৰ বাবে নানা দিশত বহুমুখী প্ৰতিভা থকা লোকৰ অভাৱৰ কথা বাদেই কোনো এক বিষয়ত ব্যুৎপত্তি সম্পন্ন লোকৰো এই সকলৰ মাজত অনেক অভাৱ। তথাপি যি সকল অৰ্হতা সম্পন্নলোক আছে তাতো অনেক সমস্যা নথকা নহয়। বৰ্ত্তমান কালত সংবিধান সন্মত সংৰক্ষণ ব্যৱস্থা আছে যদিও জনসংখ্যা অনুপাতে কম বুলিয়েই কব পাৰি।

অন্যহাতে ৪ৰ্থ শ্ৰেণীৰ চাকৰিৰ পৰা আয়ুক্ত, মুখ্যসচিব, ন্যায়াধীশ, উচ্চ পদস্থ পুলিচ বিষয়ালৈকে সকলো ধৰণৰ চাকৰিত নিয়োগ কৰাৰ কথা কোৱা হৈছে যদিও তাতো পাক নথকা নহয়। সংবিধানৰ “Article ৩৩৫ ত কৈছে: The claim of the members of the Scheduled Caste and Scheduled tribes shall be take into consideration consistently with the maintenance of efficiency of administration, is the making of appointments to services and posts in connection with the affairs of the Union of a State”

তাকে A.I.R. 1987 S.C.=537(Para 21) comptroller V/S Jagannath তো বিশদ ভাৱে সুমিষ্ট ভাষাৰে লিপিবদ্ধ আছে। দুয়োটা ক্ষেত্ৰতে নিৰ্দিষ্ট উচ্চ খাপৰ চাকৰিটোৰ বাবে বাচনিৰ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰ বাচনি কৰোতাৰ ওপৰত। এইসকলৰ মাজত উপযুক্ত শিক্ষিত লোকক বাচনি কৰি কঠোৰভাৱে প্ৰশিক্ষণ দি অৰ্হতা সম্পন্ন কৰি নিযুক্তি দিয়াৰ ব্যৱস্থাৰ বিষয়ে নিৰ্দেশ

নাই। তথাপি বৰ্তমান অৱস্থাত জাতীয় চৰকাৰে কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত তেনে ব্যৱস্থা কৰিবলৈ লৈছে।

সকলো খাপৰ চাকৰিতে নিযুক্তি যাতে যথেষ্ট সংখ্যক হয় তাৰ বাবে পোনপটীয়া নিযুক্তিৰ ব্যৱস্থা লগতে যথাসময়ত যাতে পদোন্নতি হয় তাৰ বাবেও সংবিধানৰ ১৬(৪), ৩২০(৪) আৰু ৩৩৫ ত ব্যৱস্থা আছে।

সংবিধান প্ৰদত্ত বক্ষা কবচ কোনো বিষয়াই সকলোতে কাৰ্যকৰী কৰাত গাফিলতি নকৰিবলৈ ভাৰত চৰকাৰৰ কৰ্মচাৰী আৰু প্ৰশিক্ষণ বিভাগে OM/36026/3/85-Estt.(SCT) তাৰিখ ২৪/৬/৮৫ নং চিঠিৰ যোগে সকলোৱে দিছে (Fifth Report of the Commission for SC/ST)। ইয়াৰ তদাৰক কৰিবলৈ এজন উচ্চ পদস্থ বিষয়াক নিযুক্তি দিয়া হৈছে। বৰ্তমানো কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে আৰু অসম চৰকাৰৰ সকলো স্তৰৰ চাকৰিতে অনুসূচিত সকলক দিব লগা অনেক পদবীত নিয়োগ কৰা হোৱা নাই। অন্যহাতে কেৱল সংখ্যাগত ভাৱে নিম্নস্তৰৰ চাকৰিত Quota পূৰণ কৰিলেই নহব। উচ্চ গুণগত পদবীলৈও নিযুক্তি আৰু প্ৰমোচন দিয়াৰ বায় উচ্চ ন্যায্যলয়ে দিছে।

অসম চৰকাৰে নানা নিযুক্তিৰ তালিকা চকু ফুৰালে স্পষ্ট ছবি এখন দেখিবলৈ পাওঁ :- (Statistical Abstract of Assam 1978-Published by Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Assam) ৰ মতে বিগত কালছোৱাত আমাৰ ৰাজ্যত চাকৰি আদিৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয়ে পোৱা সুবিধাৰ পৰিসংখ্যা তলত দিয়া ধৰণৰ।

জাতি	১ম শ্ৰেণীৰ চাকৰি	২য়	৩য়	৪র্থ
১। অনুসূচিত জাতি	৫৬	১৮৫	৩৬৭৯	৩০৮৯
২। অনুসূচিত জনজাতি				
(ক) ভৈয়াম	৪৪	১১২	৩৯৪২	১৩৯০
(খ) পাহাৰী	৯	৪৭	১৫০২	৫৮৮
৩। অন্যান্য পিচপৰা	১৭১	৭৯৮	২০৮৬৮	৯৫৬২
৪। মুছলমান	১৬৮	৫১৭	৭৩৭৬	৩১৯৯
৫। অন্যান্য	৯৯৯	২৮৪৬	২৭৭৩৫	১১৭৬৮
	১৪৪৭	৪৫০৫	৬৫১০২	২৯৫৮৮

ইয়াৰ পৰাই বুজিব পাৰি যে অকল প্ৰথম শ্ৰেণীৰ চাকৰিতে অনুমানিক হিচাবে ধৰিলে তেতিয়ালৈকে আৰু ১৫০ জনতকৈ অধিক লোকৰ নিয়োগ হোৱা নাই অৰ্থাৎ অনুসূচিত সকলৰ প্ৰাপ্য বিষয় আনক দিয়া হৈছে তাৰোপৰি যি সকলক দিয়া হৈছে তাৰ ভিতৰতো প্ৰবঞ্চক ভুৱা অনুসূচিত লোকো ওলাব। অনুসূচিত সকলৰ অজ্ঞতা আৰু অৱহেলাৰ বাবেও এনে হোৱা দেখা যায়।

শৈক্ষিক সমস্যা :

অনুসূচিত লোক সকলৰ অধিকাংশই নিৰক্ষৰ। অতীতৰ বাধা-বিঘিনিৰ কথা বাদ দি সকলোৰে বাবে সকলো দিশৰ শিক্ষা লোৱাৰ অধিকাৰ পোৱাৰ সত্ত্বেও নানা কাৰণত এই লোক সকলৰ অনেকেই বৰ্তমান অৱস্থাতো সিমানে আগুৱাই হোৱা নাই। যাৰ মূল কাৰণ অভাৱ। খোৱা-পিন্ধাৰ অভাৱ। শিক্ষাৰ অভাৱেই তাৰো মূল কাৰণ। কথাটো চক্ৰবৰ্ত ঘূৰ্ণীয়মান। শিক্ষাও আকৌ দুই ৰকম। দেখি, থেকি শিকা আৰু আক্ষৰিক। প্ৰথম বিধৰ পৰিসৰ বৰ ঠেক। শিক্ষাইহে মানুহৰ মানসিক গুণ ৰাজি আৰু প্ৰক্ৰিয়া সমূহৰ বিকাশ সাধন কৰি উৎকৰ্ষ সাধন কৰিব পাৰে। শিক্ষাইহে মানুহক মনোবল আৰু সাহস যোগাই দূৰদৃষ্টিমান কৰিব পাৰে। মানুহবোৰৰ অধিকাংশই অশিক্ষিত আৰু দ্ৰবিত্ৰ হোৱাৰ বাবে অন্ধবিশ্বাসী, দৈৱ বিশ্বাসী আৰু নিচাত্মিকা হৈ উদ্যমহীন হৈ পৰিছে। অশিক্ষিত অন্ধবিশ্বাসী আৰু ৰক্ষণশীল হোৱা বাবে তেওঁলোকৰ

আঁচনি হাতত লৈছে যদিও সেইবোৰৰ সুবিধা দিবৰ বাবে অঙ্গ জনতাৰ একেবাৰে ওচৰলৈ গৈ বুজাই দিব লাগিব। অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ বাবে সাহায্যমূলক আঁচনিবোৰ সহজ সবলভাৱে বুজাই দিবলৈ প্ৰশিক্ষণ প্ৰাপ্ত সেৱক, সেৱিকা নিয়োগ কৰিব লাগে। উঠি অহা চামক বিশেষকৈ শিক্ষিত লোক সকলক কৰিব পৰা সকলো কৰ্মকে কৰিবলৈ আৰু সকলো ব্যৱসায় বাণিজ্য কৰিবলৈ উৎসাহ প্ৰদান কৰিব লাগে। সম্ভৱস্থলত অনুসূচিত জাতিৰ পৰিয়ালবোৰক পৰম্পৰাগত ব্যৱসায়ৰ পৰিবৰ্ত্তে বৰ্ত্তমান যুগৰ প্ৰয়োজনীয় অন্যান্য কৰ্মৰ প্ৰতিহে আগ্ৰহ জন্মাব লাগে। সেই আঁচনিবোৰ তেওঁলোকৰ বুদ্ধি বৃত্তি আৰু কৰ্মশক্তিৰ লগত খাপখোৱা বিধৰ হ'ব লাগে। যিবোৰ ব্যৱসায় কৰি জীৱিকা নিব্বাহ কৰিবলৈ শাসন আৰু সমাজে তেওঁলোকক বাধ্য কৰি ঘৃণা কৰিবলৈ লৈছিল তেনেবোৰ কৰ্মৰ পৰা বিৰত হ'বলৈ যত্ন কৰিব লাগে। নহলে কৰ্ম জন্মগত আৰু জাতিগত হৈয়েই থাকিব। কৰ্মবোৰ জাতিগত আৰু জাতি জন্মগতৰ পৰা শ্ৰেণীগতলৈ পৰিবৰ্ত্তন কৰি সকলোৰে মাজত কৰ্ম বিতৰণৰ পদ্ধতি অৱলম্বন কৰাব লাগিব তেহে কিছুমান কৰ্মৰ প্ৰতি কিছুমান মানুহৰ মনত থকা অহেতুক ঘৃণা, বিদ্বেষ আৰু অস্পৃশ্যতা আদি কথাবোৰ সমাজৰ পৰা বিলুপ্তি হ'ব আৰু অনুসূচিত সকলেও যুগজোৰা গ্লানিৰ পৰা মুক্ত হ'ব।

যদিও বৰ্ত্তমান কালত সকলো ধৰণৰ কৰ্মৰ বা ব্যৱসায় আদি কৰাত সকলোকে সমঅধিকাৰ দিয়া হৈছে তথাপি শিক্ষা আৰু মূলধনৰ অভাৱ লগতে যুগ যুগ ধৰি সেই বিষয়ত অভিজ্ঞতা আৰু বুৎপত্তি নথকাত যি কোনো কামত হাত দিবলৈ অনুসূচিত সকলে কৰে। চৰকাৰৰ দ্বাৰা যি বিলাক উন্নয়নমূলক আঁচনি লৈছে অশিক্ষাজনিত অঙ্গতাৰ কাৰণে আৰু শিক্ষিত হ'লেও শিক্ষাৰ প্ৰায়োগিক ফালটো আহৰণ কৰিবলৈ অক্ষম হোৱাত অনেক সময়তেই এই লোক সকলৰ সৰ্বসাধাৰণে গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰাৰ বাবে বিশেষ ফলদায়ক হোৱা নাই। নানা কাৰণত, ইতিমধ্যেই যি সকলে ভাগ্য উন্নয়নৰ সুবিধা ভোগ কৰি আহিছে সেই ভাগ্যৱান সকলেই উপকৃত হৈছে। অতীজৰে পৰা যি সকলৰ নানা ভাৱে মেৰুদণ্ড ভাঙি থোৱা আছে, সেই সকলৰ কোঙ্গা হাতত ধৰ-ধৰ, ল-ল কৰি দিলেও হাতৰ পৰা সৰি পৰিছে। শিক্ষিত সকলো অনেক সময়তেই সচেতন নহয়।

সেয়েহে প্ৰথম কাম হৈছে মুনিহ তিৰোতা সকলোৰে মাজত নিৰক্ষৰতা দূৰ কৰি শিক্ষিত আৰু সচেতন কৰা। এইলোক সকলৰ প্ৰত্যেক ল'ৰা ছোৱালীয়ে যাতে শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে তাৰ বাবে এটা বয়সৰ সময় সীমা বান্ধি, এটা নিৰ্দিষ্ট স্তৰলৈকে শিক্ষা বাধ্যতামূলক কৰিব লাগে। ই

হ'ব লাগিব বিনামূলীয়াকৈ। প্ৰকৃত অভাৱী লোকৰ ল'ৰা ছোৱালীক নিম্নতম কাপোৰ কানি আৰু পাঠ্যপুথিৰ বিনামূলীয়াকৈ যোগান ধৰিব লাগিব। কণ কণ ল'ৰা ছোৱালীৰ বাবে পুষ্টিৰ আহাৰবোৰ নিয়মিতভাৱে যোগান ধৰাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব। মেট্ৰিক পৰ্য্যায়লৈকে সকলো ছাত্ৰ ছাত্ৰীয়ে পঢ়িব পৰাৰ সুবিধা কৰি নিম্ন পৰ্য্যায়ত সংৰক্ষণৰ ব্যৱস্থা উঠাই দিব লাগে। প্ৰত্যেকঘৰ মানুহৰ ল'ৰা ছোৱালীক ঘৰতে প্ৰাইমেৰী পৰ্য্যায়ত স্কুললৈ নিয়মিত ভাৱে পঠিয়াই তাৰ বাবে চকু দিবলৈ গ্ৰাম সেৱিকা বা অঙ্গনবাদী নিয়োগ কৰিব লাগে।

উচ্চ মাধ্যমিক পৰ্য্যায়ৰ পৰা মহাবিদ্যালয় সমূহৰ ভৰ্ত্তিৰ সংৰক্ষণৰ হাব বঢ়াব লাগে। ইয়াৰ ভিতৰত সাধাৰণ ভাৱে প্ৰতিযোগিতাত উত্তীৰ্ণ হোৱা ছাত্ৰ ছাত্ৰীক ধৰিব নেলাগে। এইবাবে অসম চৰকাৰৰ No TAD/WPT/165/86/pt/33 dt. 25 January 1880 সকলোলৈকে Circular দিয়া আছে। এই নিয়ম বিশ্ববিদ্যালয় পৰ্য্যায়লৈকে হ'ব লাগে আৰু অনুসূচিত জাতিৰ ছাত্ৰ ছাত্ৰীৰ বৃত্তিৰ হাব বেছি হ'ব লাগে। মেডিকেল ইঞ্জিনিয়াৰিং আদি কলেজ বিলাকতো স্নাতক হোৱাৰ পাছত প্ৰত্যেক বিভাগৰ উচ্চ শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰটো সংৰক্ষণৰ ব্যৱস্থা থাকিব লাগে। ইয়াৰ পাচতো এই অনুসূচিত ছাত্ৰ ছাত্ৰীৰ মাজৰ পৰাই মেধাৱী ছাত্ৰ ছাত্ৰী বাচি উলিয়াই উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে বিদেশলৈ পঠোৱাৰ দিহাও চৰকাৰে কৰিব পাৰে।

ওপৰত উল্লেখিত ব্যৱস্থাবোৰ সকলো চৰকাৰী, সাহায্যপ্ৰাপ্ত কিনা প্ৰাইভেট শিক্ষানুষ্ঠানবোৰলৈও সম্প্ৰসাৰণ ঘটাব লাগে। সকলো স্কুল কলেজৰ ভৰ্ত্তিৰ বাচনি কমিটিবোৰত দক্ষ আৰু সচেতন অনুসূচিত সদস্য নিয়োগৰ ব্যৱস্থা বাধ্যতামূলক হ'ব লাগে।

নিয়োগৰ ক্ষেত্ৰটো সকলো বৰকম চাকৰিৰ বাবেই প্ৰাৰ্থী বাচি উলিয়াই বিশেষ ভাৱে প্ৰশিক্ষণ দি নিয়োগ কৰিব লাগে। সংৰক্ষণ প্ৰথা ৰাজহুৱাখণ্ড, অৰ্দ্ধ চৰকাৰী প্ৰতিষ্ঠান আৰু ব্যক্তিগত অনুষ্ঠান বোৰলৈও সম্প্ৰসাৰণ ঘটাব লাগে। এই বিলাকত চকু ৰাখিবলৈ প্ৰাদেশিক পৰ্য্যায়ৰ পৰা জিলা পৰ্য্যায়লৈকে একোজন বিশেষ বিষয়া নিযুক্তি দিব লাগে।

৪র্থ শ্ৰেণীৰ চাকৰিৰ পৰা সৰ্বোচ্চ পৰ্য্যায়ৰ চাকৰিলৈকে আৰু আৰক্ষণ বা পুলিচ বিভাগৰ সকলো ধৰণৰ চাকৰিতো যাতে যথেষ্ট সংখ্যক লোকৰ পোনপটীয়াকৈ নিযুক্তি আৰু যথা সময়ত পদোন্নতি আদি দিয়ে তাৰ বাবে ভাৰতৰ সংবিধানৰ ১৬(৪), ৩২৭(৪) আৰু ৩৩০ অনুচ্ছেদ আৰু সেই সম্বন্ধীয়া ব্যাখ্যা বিভিন্ন A.I.R বিলাকত আছে। এই পদোন্নতি আৰু সংৰক্ষণ নীতি অন্যান্য অৰ্থনৈতিক ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানবোৰলৈ সম্প্ৰসাৰণ ঘটাব লাগে।

চাফাই কামৰ লগত জড়িত হবিজন সকলৰ অৱস্থাৰ কোনো পৰিবৰ্তন দেখা নেযায়। এই সকল সকলো ফালৰ পৰাই অৱহেলিত। তেওঁলোকৰ নিজ নিজ সমাজখনৰ বাহিৰে কতো ঠাই নাই। তেওঁলোকে অতি নিকট কৰ্ম কৰি মানৱ সমাজ সেৱাত ব্ৰতী হৈ থাকিও সদায়েই সেইখন সমাজ উপেক্ষিত লাঞ্চিত। সকলোতেই লেই-লেই, চেই-চেই। আজি কালি চেপ্তিক টেকৰ ব্যৱহাৰ ওলোৱাত কিছু সুবিধা হৈছে। অসমত এই সকলৰ অৱস্থাটো কোনেও মন নকৰা।

এই লোক সকলক অন্ততঃ বাৰী ঘৰ কৰি বসবাস কৰি থাকিব পাৰকৈ সংস্থাপিত কৰিব লাগে। খেতি বাতি কৰিবলৈ ইচ্ছুক লোকক খেতিৰ মাটিও দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। গাহৰি আদি ঘৰত নুগুহি ফাৰ্মত পোহাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগে।

এই লোক সকলৰ স্বাস্থ্যৰ প্ৰতি বিশেষভাৱে মনোযোগ দিয়াৰ লগতে পুষ্টিৰ আহাৰৰ নিয়মীয়া যোগান ধৰা বাঞ্ছনীয়। নিৰ্মল খোৱা পানীৰ যোগান দিব লাগে।

পৰিশিষ্ট (খ)

১। অনুসূচীত জাতিৰ শুদ্ধভাৱে পিয়ল কৰা প্ৰকৃত জনসংখ্যা নিৰূপণ কৰিব লাগে।

২। অসমৰ অনুসূচীত জাতিৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ শতকৰা ৬৫ ভাগ লোক বৰ্তমানো মৎস্য ব্যৱসায়ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। গতিকে প্ৰকৃত মৎস্যজীৱি যি সকলক সেই বিষয়ৰ সকলো ধৰণৰ সা-সুবিধা দিয়াৰ উপৰিও মীন মহল বিলাক অন্ততঃ শতকৰা ৭৫ ভাগ মৎস্যজীৱিৰ সমবায় বোৰক বন্দবস্তি দিব লাগে।

৩। ভূমিহীন খেতিয়কক খৰতকীয়া ভাৱে মাটি বাৰী দি সংস্থাপিত কৰাৰ লগতে বেহাই মূল্যত খেতিৰ সা-সজুলি আৰু সাৰ, বীজ আদিৰ যোগান ধৰিব লাগে। বিনামূলীয়াকৈ মাটি পৰীক্ষা কৰাই পৰামৰ্শ আগ বঢ়াব লাগে। বলদ আদি কিনাৰ ব্যৱস্থা দিব লাগে।

৪। বসবাসৰ উপযোগী ঠাইত মাটিৰ বন্দবস্তি দি, ঘৰদুৱাৰ সজাৰ বাবে বেহাই সূদত ঋণ আদি দিয়াৰ উপৰিও অতি দুখীয়া পৰিয়াললৈ সহায় আগবঢ়াব লাগে। খেতিৰ মাটি আদি চিলিং আইন অনুসাবে অধিগ্ৰহণ কৰা হ'লে সকলোতকৈ ভাল হয়।

এই বিতৰণ কৰা মাটি ভেটিৰ বাবে দিব লগা প্ৰিমিয়ামৰ নিৰ্ধাৰণ

অনুসূচীত সকলৰ বাবে ৫০% কমাই ধৰিব লাগে। অতি গৰীব জনৰ বাবে সম্পূৰ্ণ মাফ দিব লাগে। এনেক্ষেত্ৰত অনুসূচীত জাতিৰ বান বিধবস্ত সকলে অগ্ৰাধিকাৰ পাব লাগে।

৫। সকলো শিক্ষিত নিবনুৱাকে অগ্ৰাধিকাৰ ভিত্তিত নিয়োগৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

৬। শিক্ষিত অশিক্ষিত সকলো নিবনুৱা ইচ্ছুক যুৱক-যুৱতীকে উদ্যোগিক নিগমৰ যোগেদি বেহাই সূদত ঋণ আৰু সাহায্য (চাবচিডি) দি ব্যক্তিগত বা সমবায় ভিত্তিত কোনো উদ্যোগ খোলাৰ সুবিধা দিব লাগে। সেই সেই বিষয়ৰ বিনামূলীয়া প্ৰশিক্ষণ আদি দিয়াৰো ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

এই উদ্যোগবোৰৰ ভিতৰত বিশেষকৈ “মৎস্য পোষণ” “স্বৰ্ণশিল্পৰ কাম” “মৎশিল্প” “মটৰ গেৰেজ” “ৱেলডিং” “লণ্ডি” “চামৰা শিল্প” “কাঠৰ কাৰখানা” আৰু “বোৱা কটাৰ ব্যৱস্থা” আদি থাকিব।

৭। ঠিকা আৰু অন্যান্য ব্যৱসায়বোৰতো অনুসূচীত জাতিৰ লোকক অগ্ৰাধিকাৰ ভিত্তিত কাম দিব লাগে।

৮। গাৱঁৰ নাম ঘৰবোৰত প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষাৰ কেন্দ্ৰ খুলিব লাগে।

৯। চামৰা কৰ্মৰ লগত জড়িত লোক সকলক পকা চামৰা (টেনাৰী) বনোৱা কাৰখানা, জোতা বনোৱা কাৰখানা আদি খুলিবলৈ উৎসাহ প্ৰদান, প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা, আৰু কাৰখানা আদি খোলাৰ বাবে মাটি আৰু থকা ঠাইৰ ব্যৱস্থাৰ লগতে ঋণ আদিৰ ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগে।

১০। বোৱনী, শিপিনী সকলক বেহাই মূল্যত তাঁত শাল আৰু সূতা আদি দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

১১। এলেকা অনুসৰি জনস্বাস্থ্য বন্ধাৰ বাবে ক্ষিপ্ৰ ব্যৱস্থা হাতত ল'ব লাগে।

বৰ্তমান কালত অনুসূচীত গাওঁবিলাকত বিশেষকৈ নগৰ অঞ্চলত নতুন ডেকা চামৰ ভিতৰত মদ, ভাং অন্যান্য নিচাযুক্ত দ্ৰব্য ব্যৱহাৰৰ ধুম বাঢ়ি গৈছে। লগতে গাৱঁৰ ভিতৰতে অবৈধ বিক্ৰীৰ ব্যৱস্থা থকাও পৰিলক্ষিত হয়। এইবিলাক অনতি পলমে বন্ধ কৰিব নোৱাৰিলে এই লোক সকল অৰ্থনৈতিক কিন্মা শৈক্ষিক উন্নতিৰ পথত খোজ লোৱাৰ আশা কৰিব নোৱাৰি।

বংশগত ব্যৱসায় প্ৰকৃত শিক্ষাৰ অভাৱ আৰু পৰম্পৰা বোৰত (যি বোৰ কৰিবলৈ তেওঁলোকক বাধ্য কৰি ঘৃণা কৰিবলৈ লৈছিল) লাগি থকাৰ বাবেই এই লোক সকল অনেক পিচপৰি আছে। অশিক্ষা জনিত কাৰণতে অতিপাত দৈববিশ্বাসী, অন্ধবিশ্বাসী, আত্মবিশ্বাসহীন হৈ পৰাৰ বাবেই এই লোক সকল য'তে আছিল ত'তেই আছে। যি সকল শিক্ষিত হৈছে, সেই

সকলে নিজ জ্ঞাতিবৰ্গৰ প্ৰতি নিজৰ দায়িত্ব আৰু কৰ্তব্য পালন কৰিছে বুলি ক'ব নোৱাৰি। যেতিয়ালৈকে অনুসূচীত সকল শিক্ষিত আৰু আত্মনিৰ্ভৰশীল হৈ নুঠে তেতিয়ালৈকে সৰ্ব্বাঙ্গীন উন্নতিৰ আশা কৰিব নোৱাৰি। আৰু দেশবোৰ উন্নতি নহয়। কেৱল চৰকাৰৰ ওচৰত অনুন্নয় বিনয় কৰি আৰু চৰকাৰৰ অনুগ্ৰহ অনুদান গ্ৰহণ কৰি, কোনো সম্প্ৰদায়, মানুহ বোলাই বৰ্ত্তি থাকিব নোৱাৰে। অনুসূচীত সকলে ভালকৈ বুজা উচিত যে মগনীয়াই খুজিলেই জহা চাউল কেৰে নিদিয়। সেয়েহে “সাঁতোৰ সাঁতোৰ বাউসিৰ বলে, সাঁতুৰিব নোৱাৰিলে যা বসাতলে”।

প্ৰকৃত শিক্ষাইহে মানুহৰ জ্ঞান, সাহস আৰু মনোবল সঞ্চাৰ কৰিব। শিক্ষিত হ'লেহে আত্মসন্মানবোধ, আত্মবল, আত্ম বলিদান, আত্ম নিয়ন্ত্ৰণ আৰু দূৰদৃষ্টিৰে আত্ম পথ শুদ্ধ ভাৱে বাচি ল'ব পাৰিব। যি সকল তথাকথিত শিক্ষিত হৈছে তেওঁলোকেও নানা দিশৰ অধ্যয়ন, অধ্যাপন আৰু নিষ্ঠাৰে নিজৰ যোগ্যতা প্ৰতিপন্ন কৰিবলৈ সদায়েই যত্নবান হ'লেহে নিজৰ লগতে সমাজকো যোগ্য কৰি তুলিব পাৰিব।

পুৰুষাৰ্থই পৰমার্থৰ প্ৰকৃত পথ।

অনুসূচীত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক দিশৰ ওপৰত আলোকপাত

শ্ৰীসূৰ্য্য দাস

অসমৰ থলুৱা অনুসূচীত জাতি বুলিলে প্ৰধানকৈ কৈৱৰ্ত্ত, নমঃশূদ্ৰ, হীৰা, জালৰৈ কেওট আৰু বনিয়া সম্প্ৰদায়ক বুজায়। এই জাতিকেইটাব বনিয়াসকলৰ বাহিৰে আন চাৰিওটা জাতিৰ একমাত্ৰ ব্যৱসায় মাছ মৰা। অৱশ্যে হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ একাংশলোকে মাটিৰ বাচন-বৰ্ত্তন তৈয়াৰ কৰে অথবা উভয় বিধ ব্যৱসায়ৰে জীৱন নিৰ্ব্বাহ কৰে। কেৱল বনিয়াসকলে সোণ-ৰূপৰ অলঙ্কাৰ আদিৰ কাম কৰে। গতিকে অনুসূচীত জাতি বুলিলে প্ৰধানকৈ মাছমৰীয়া জাতিকেইটাকে বুজায়। ইয়াত মই মাছমৰীয়া জাতিকেইটাব আৰ্থ-সামাজিক উন্নয়নৰ কেইটামান দিশৰ ওপৰত আলোচনা কৰিছো। প্ৰথমে মাছমৰীয়া জাতিকেইটাব জাতীয় চৰিত্ৰ আৰু অৱস্থাৰ বিষয়ে পৰিচয় কৰি দিব বিচাৰিছো।

জাতীয় চৰিত্ৰ

মাছ মানুহৰ প্ৰিয় খাদ্যৰূপে প্ৰতিস্থিত হোৱাৰ লগে লগে মাছৰ লগতে এই জাতি কেইটাবোৰ সময়ৰ গতিত উৎপত্তি হৈছিল। মহাভাৰতৰ আদি পৰ্বত মাছমৰীয়া জাতিৰ উল্লেখ আছে আৰু ধীৱৰ ৰাজ তেওঁলোকৰ দলপতি আছিল। মৎস্যগন্ধা তেওঁৰে পালিত কন্যা আছিল।

মাছমৰীয়া জাতিকেইটাই মাছ মাৰি জীৱন নিৰ্ব্বাহ কৰা কাৰ্য্য পুৰুষানুক্ৰমে তেওঁলোকৰ উত্তৰ পুৰুষসকলে চলাই আহিছে। নৈ, বিল, ডোঙা, ডোং তেওঁলোকৰ কাৰ্য্যস্থলী। নাও, ভাৰ বঠা, জাল-জৰি তেওঁলোকৰ ঘৰুৱা সম্পদ। বিবিধ জাল মৰাৰ কৌশল বা কিটিপ বুজা, বিধে বিধে জাল বব জনা, বান্ধিব জনা আৰু সেই জাল জনহীন জল প্ৰান্তে প্ৰান্তে ৰ'দ, বতাহ, বৰষুণ মূৰত লৈ মৰাৰ ধৈৰ্য্য আৰু সহিষ্ণুতা অৰ্জন, বাৰিষা ভৰা চাকনৈয়াৰ মাজে মাজে নাও মাৰি ফুৰাৰ শক্তি আৰু দুৰ্জয় সাহসৰ অধিকাৰী হোৱা তেওঁলোকৰ জাতীয় শিক্ষা। সেই বাবে তেওঁলোকৰ ল'ৰাবোৰক কাম কৰিব পৰা হোৱাৰ লগে লগে বাপেক ককাকহঁতে মাছ মাৰিবলৈ লগত লৈ যায়। সময়ত এইদৰে সিহঁতক পাকৈত মাছুৱৈ কৰি তুলে। সেয়েহে তেওঁলোক আধুনিক শিক্ষাত আন জাতিৰ তুলনাত অধিক পিছ পৰা।

মাছমৰীয়াসকলৰ জীৱিকাৰ পথটো অৰ্থনৈতিক দিশত বৰ অনিশ্চিত।

পৰিশ্ৰম অনুযায়ী উপাৰ্জন নহয়। সেই বাবে তেওঁলোকৰ জীৱন যাত্ৰা অতি কষ্টকৰ। তেওঁলোক কষ্ট সহিষ্ণু আৰু স্বাৰ্থত্যাগী। জীৱন যাত্ৰাত তেনেই সহজ সবল যদিও অসম্ভৱ জেদী। আনহাতে শান্তিপ্ৰিয় যদিও আজীৱন সংগ্ৰামী। তেওঁলোকে ওবে জীৱনে সংগ্ৰাম কৰিব লাগে দৰিদ্ৰতাৰ বিৰুদ্ধে। দৰিদ্ৰতা যেন তেওঁলোকৰ চিৰ লগৰীয়া। সেয়া যেন তেওঁলোকৰ ওপৰত ভগৱানৰ এক অভিশাপ। নিজৰ উপাৰ্জনেৰে তেওঁলোকৰ পৰিয়ালক কোনো দিনেই স্বচ্ছল কৰি তুলিব পৰা নাই। মহাভাৰতৰ আদি পৰ্বত উল্লেখিত ধীৱৰ ৰাজব দিনতো মাছমৰীয়াসকল আৰ্থিকভাৱে স্বচ্ছল নাছিল। আজিৰ মাছমৰীয়াসকলেও আৰ্থিকভাৱে স্বচ্ছল হ'ব পৰা নাই। আজিও তেওঁলোকক দৰিদ্ৰতাই এৰা দিয়া নাই। হয়তো সেইবাবে মাছমৰীয়াসকলে ওবে জীৱন সংগ্ৰাম কৰিব লাগে দৰিদ্ৰতাৰ বিৰুদ্ধে। তেওঁলোকে কোনো কালে দৰিদ্ৰতাৰ ওচৰত আত্মসমৰ্পণ কৰা নাছিল। আজিৰ মাছমৰীয়াসকলেও দৰিদ্ৰতাৰ ওচৰত আত্মসমৰ্পণ কৰা নাই। সম্ভৱতঃ আত্মসমৰ্পণ নকৰিব অনাগত ভৱিষ্যতত। দৰিদ্ৰতাক দূৰ কৰি আৰ্থিক স্বচ্ছলতা স্থাপন কৰিবলৈ এদিন সংগ্ৰাম আৰম্ভ কৰিছিল ধীৱৰ ৰাজব পূৰ্ব পুৰুষসকলে। তেওঁৰ উত্তৰ পুৰুষসকলেও সেই সংগ্ৰামকে কৰিছিল। আজিৰ মাছমৰীয়াসকলেও একে সংগ্ৰামকে কৰিব লাগিছে। হয়তো ভৱিষ্যৎ বংশধৰসকলেও জীয়াই থকাৰ সংগ্ৰামকে কৰিব লাগিব। মাছমৰীয়াসকলৰ এই সংগ্ৰামৰ যেন অন্ত নাই। সেইবাবে এই জাতিকেইটোক কোনোদিন ৰাজপথলৈ ওলাই আহি বিপ্লৱ বা আন্দোলনৰ ধ্বনি দিয়া দেখা নাযায়।

জাতীয় সমস্যা

মাছমৰীয়া জাতিকেইটোৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ সমস্যাটো হৈছে ভূমি সমস্যা। সবহ সংখ্যক লোকৰ ভেটি মাটি নাই। যি সকলৰ অলপ-অচৰপ আছে সেয়াও দ মাটি। দ মাটিতে বসবাস কৰে বাবে মাছমৰীয়া গাওঁবোৰ বছৰটোৰ বাৰিষাৰ মাহকেইটা পানীত ডুব গৈ থাকে। তেওঁলোকৰ গাওঁৰ বাট-পথবোৰ বোকাপানীময় হৈ থকা দেখা যায়। অকণমান ঠাইতে ঘণ ঘণকৈ কেইবা ঘৰো মানুহ থকা দেখা যায়। আটাইতকৈ মন কৰিবলগীয়া এই যে হয়তো মাটিৰ অভাৱৰ বাবেই তেওঁলোকৰ গাওঁবোৰ নৈৰ পাৰৰ বা বিলৰ পাৰৰ পৰিত্যক্ত অঞ্চলত দেখা যায়।

মাছমৰীয়া জাতিকেইটোৰ আন এটা সমস্যা হৈছে আধুনিক শিক্ষা। মাছমৰীয়া জাতিৰ গাওঁবোৰত শিক্ষিত লোকৰ সংখ্যা তেনেই কম। ফলত চৰকাৰী চাকৰিয়াল এইবোৰ গাওঁত আঙুলিৰ মূৰত লেখিব পৰা বিধৰ। আধুনিক

শিক্ষাত পিছ পৰা বাবেই মাছমৰীয়া সমাজখন আজিও অন্ধবিশ্বাসত বিশ্বাসী। তাৰোপৰি তেওঁলোকৰ মাছ ধৰা পদ্ধতিবোৰ আজিও আধুনিকীকৰণ হোৱা নাই।

যিটো সমস্যাই মাছমৰীয়া জাতিকেইটোক ক্ৰমে ক্ৰমে পঙ্গু কৰি আনিব লাগিছে সেয়া হৈছে তেওঁলোকৰ একচেটিয়া মাছৰ ব্যৱসায়টো দ্ৰুত গতিৰে তেওঁলোকৰ হাতৰ পৰা অন্যান্য জাতি সমূহৰ হাতলৈ স্থানান্তৰ কৰা আৰু এচাম পুঁজিপতিৰ তলতীয়া ৰায়তলৈ ৰূপান্তৰ কৰাৰ ব্যৱস্থাৱলী। অসমত মাছৰ নাটনিয়া দেখা দিয়াৰ পিছত মীন সমবায় আৰু পুখুৰীত মাছ পোহা পদ্ধতি দুটাৰ ওপৰত সৰ্বাধিক গুৰুত্ব দিয়া হয়।

পুখুৰীত মাছ পোহা ব্যৱস্থা প্ৰচলনৰ লগে লগে ইমান দিনে একচেটিয়াভাৱে তেওঁলোকৰ হাতত থকা মাছৰ ব্যৱসায়টো সকলো জাতিৰ হাতলৈ গুচি গ'ল। আগেয়ে কোৱা হৈছে যে মাছমৰীয়া জাতিৰ প্ৰধান সমস্যাটো ভূমি সমস্যা। যি জাতিৰ লোকসকলৰ থাকিবলৈ ভেটি মাটি নাই সেই সকল লোকে পুখুৰী খন্দাৰ প্ৰশ্নই নুঠে। গতিকে এই পদ্ধতি অগ্ৰগতিৰ লগে লগে মহাজনবোৰৰ বাৰীৰ চুকে-কোণে থকা পুখুৰীত মাছ মাৰি ফুৰিব লগা হ'ল। যিহেতু পুখুৰীত মাছ পোহাৰ ব্যৱস্থাৰ পিছত প্ৰাকৃতিকভাৱে মাছৰ বংশ বৃদ্ধিৰ ফালে পিঠি দি থকা হৈছে, গতিকে নৈ, বিল আদিত মাছৰ উৎপাদন দ্ৰুত গতিৰে হ্ৰাস পাবলৈ ধৰাত জালোৱাসকলে নৈ-বিলৰ পৰিবৰ্তে পুখুৰী আদিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লগা হয়।

মীন সমবায় পদ্ধতিয়ে মাছৰ লাভজনক ব্যৱসায়টো ক্ৰমে ক্ৰমে এচাম পুঁজিপতিৰ হাতৰ মুঠিত তুলি দিলে। আজি ৰাজ্যখনৰ প্ৰায়বোৰ মাছমৰীয়া এচাম পুঁজিপতি আৰু সমবায়ৰ পৰিচালকৰূপী শোষক সকলৰ দ্বাৰা শোষিত হৈ নিঃস্ব হৈ পৰিছে।

সমবায় কুৰিশতিকাৰ খাতি খোৱা জনগণৰ আৰ্থিক উন্নয়নৰ শ্ৰেষ্ঠ উপায় হিচাপে পৃথিৱীৰ প্ৰায়বোৰ দেশে প্ৰধান আহিলা হিচাপে প্ৰয়োগ কৰি আহিছে আৰু প্ৰায়বোৰ দেশে কৃতকাৰ্য্যও হোৱা বুলি জনা যায়। কিন্তু অসমত মীন সমবায় অনুসূচীত জাতিৰ আৰ্থিক উন্নয়নত হিতে বিপৰীত ক্ৰিয়াৰ সৃষ্টি কৰা দেখা যায়।

প্ৰায়বোৰ মীন সমবায় মীন মহলৰ বাবে দিব লগা কিস্তিৰ ধন পুঁজিপতি মাছ ব্যৱসায়ীসকলৰ পৰা চৰ্ত সাপেক্ষে ঋণ স্বৰূপে লয়। ঋণৰ চৰ্ত হ'ল মীন মহলৰ উৎপাদিত সকলো মাছ তেওঁৰ ওচৰত দিব লাগে। চৰ্তমতে মহলৰ সকলো মাছ পুঁজিপতিৰ ওচৰত দাখিল কৰা হয়। ফলত জালোৱা বেপাৰী, ঘাটৰ বেপাৰী আৰু পোহাৰীসকল মীন সমবায়ৰ বেপাৰৰ

পৰা বঞ্চিত হ'ব লগা হ'ল। মীন সমবায়ৰ পৰিচালকবোৰৰ প্ৰায়বোৰেই প্ৰকৃত মাছমৰীয়া লোক নহয়, মানে জাল মাৰি ফুৰা মানুহ নহয়। প্ৰায়বোৰ পৰিচালক অল্প শিক্ষিত, অৰ্দ্ধ শিক্ষিত আৰু গাওঁৰ লেতেৰা ৰাজনীতিত সিদ্ধ-হস্তলোক। মাছমৰীয়াসকলে সদায় এইসকল লোকৰ অনুগ্ৰহৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লাগে।

একেখন গাওঁতে একাধিক মীন সমবায় পঞ্জীয়নভুক্ত হোৱাৰ পিছৰ পৰা অনুসূচীত জাতিৰ গাওঁবোৰ একাধিক দলত বিভক্ত হৈ পৰিল। সমাজবোৰ হিংসা-হিংসী, অবিয়া-অবি, খিয়লা-খিয়লিবে জুকলা হৈ পৰিল।

যোৱা ৭/৬/৮৯ তাৰিখে অসম বিধান সভাৰ হিচাব পৰীক্ষক কমিটিৰ ৪৭ তম প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিছিল। উক্ত প্ৰতিবেদনৰ এনে কিছুমান অসৌভাগ্যৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিয়েই অসমত মীন বিভাগ নাথাকিলেও মাছৰ একো নহয় বুলি মন্তব্য কৰিছে।

আজিৰ মাছমৰীয়াসকলৰ আন এটা ডাঙৰ সমস্যা হৈছে পানী। পানী মানে জাল মৰাৰ উপযোগী পানী। আগেয়ে মাছমৰীয়াসকলে জাল মাৰিবলৈ পানীৰ কথা চিন্তা কৰিবলগীয়া নাছিল। কিন্তু মীন সমবায় আৰু মীন নিগম আদিৰ সৃষ্টিৰ পিছত ক'তো জাল মাৰিব নোৱাৰা হ'ল। জালে প্ৰতি খাজনাৰ নিৰ্দিষ্ট দ্ৰুত গতিত বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰিলে। কিন্তু পানীত জাল মাৰিবলৈ খাজনাৰ পইচা কেইটাও নোলায়। ফলত মাছমৰীয়াসকলৰ বাবে জাল মৰা কাৰ্য্যত এক গভীৰ অনিশ্চয়তা আহি পৰিল। এইদৰে এচাম মাছমৰীয়া নিবনুৱাৰ উদ্ভৱ হ'ল। এই মাছমৰীয়া নিবনুৱাসকলৰ জাল নাই, নাও নাই, ডাঁৰ বঠা নাই আৰু জাল থাকিলে জাল মৰা পানী নাই। মানে মাছমৰীয়াসকলে এতিয়া এই অনিশ্চয়তাৰ বাবে টকা খৰচ কৰি নাও, জাল আদি তৈয়াৰ কৰি আকৌ ঋণগ্ৰস্ত হ'বলৈ ভয় কৰে।

যিটো সমস্যাই মাছমৰীয়া জাতিকেইটাক দিনক দিনে দৰিদ্ৰৰ পৰা অতি দৰিদ্ৰৰ মুখলৈ ঠেলি নিব লাগিছে আৰু সমগ্ৰ অসমীয়া জাতিক অস্থিৰ কৰি তুলিছে সেয়া হৈছে অসমৰ নৈ, বিল আৰু অন্যান্য জলাশয়বোৰত মাছৰ বংশ দ্ৰুত গতিৰে হ্ৰাস পাই অহা। অসমৰ নৈ, বিল আৰু অন্যান্য জলাশয়বোৰত মাছ উৎপাদন অসম্ভৱৰূপে হ্ৰাস পাবলৈ ধৰিছে। ফলত অসমৰ বজাৰ-হাটবোৰত মাছ পাবলৈ নাইকিয়া হৈ পৰিছে। ডাঙৰ ডাঙৰ নগৰ চহৰৰ বজাৰসমূহ বাহিৰৰ চালানি মাছেৰে চলি আছে। বিশেষকৈ বাৰিষাৰ কেইমাহমান আমাৰ গাৱে-ভূঞা মাছ পোৱা নাযায়। কেৱল কাতি-আঘোণ মাহত অলপ-অচৰপ স্থানীয় মাছ পোৱা যায়। পুহ-মাঘ মাহৰ পিছৰ পৰা মাছৰ উৎপাদন হ্ৰাস পাবলৈ আৰম্ভ কৰে। মুঠতে অসমত মাছৰ সঙ্কটে

দেখা দিছে। মাছৰ এই সঙ্কট দূৰীকৰণৰ বাবে তেনে কোনো বুনিয়াদী ব্যৱস্থা হাতত লোৱা দেখা নেযায়। মাছৰ অধিক উৎপাদনৰ নামত মীন সমবায়, মীন নিগম আদিৰ মাধ্যমেৰে অসমৰ নৈ, বিল আৰু অন্যান্য জলাশয়বোৰ মীন মহলৰূপে পট্টন দিয়াৰ ফলত জৰ্ধে-মৰ্ধে মাছ মৰাৰ ফলত সকলোবোৰ মীন মহল প্ৰায় মাছ শূন্য হৈ পৰা দেখা যায়। ৰাজ্যখনৰ মাছৰ ভৰালবোৰ উদং হোৱা দেখি এতিয়া অন্য ৰাজ্যৰ পৰা আমদানি কৰাৰ ব্যৱস্থা দেখা যায়। কিন্তু স্থানীয়ভাৱে মাছৰ প্ৰাকৃতিক বংশ বৃদ্ধিৰ কোনো পৰিকল্পনা হাতত লোৱা দেখা নেযায়। মুঠতে ধোৱাখুলীয়া নীতিৰে মাছৰ উৎপাদন বৃদ্ধিৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ল যদিও মাছৰ স্থায়ী অধিক উৎপাদনৰ প্ৰতি কোনো লক্ষ্য কৰা দেখা নেযায়। এনে ব্যৱস্থাৰ বাবে অসমৰ অনুসূচীত জাতিৰ মাছমৰীয়া লোকসকল ক্ৰমে ক্ৰমে আৰ্থিকভাৱে পঙ্গু হৈ আহিছে।

ওপৰোক্ত কাৰণসমূহৰ বাবেই অনুসূচীত জাতিৰ লোকসকল আজিও আৰ্থিকভাৱে স্বচ্ছল হৈ উঠিব পৰা নাই। স্বাধীন গণতান্ত্ৰিক ভাৰতৰ শাসন ব্যৱস্থাই অনুসূচীত জাতিৰ লোকসকলৰ সৰ্বস্বত্ব উন্নয়নৰ নামত দান, অনুদান বিশেষ সুবিধা অগ্ৰাধিকাৰ আদিৰ উপৰিও মীন সমবায় আদিক বেহাই আদিৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ পিছতো এই লোকসকলৰ দৰিদ্ৰ মোচন নহ'ল কিয়? এয়াই কুৰিষ্ঠিকাৰ আশ্চৰ্য্যতম ঘটনা। তপত বালিত পানী ঢালি থকাৰ দৰে উক্ত আটাইবোৰ সাহায্য যেন নিমিষতে ভাপ হৈ উৰি যায়। তাৰোপৰি পোনপতীয়াকৈ পোৱা উক্ত সাহায্যবোৰৰ সচৰাচৰ পাওঁতা জনে নিম্নতম অংশ এটাহে হাতত পায়। বাকী অংশ চৰকাৰী কৰ্মচাৰী আৰু অনুসূচীত জাতিৰে পালি নেতা, নেতা আদিৰ হাতলৈ যোৱা দেখা যায়।

উন্নয়নৰ উপায়

এতিয়া প্ৰশ্ন হৈছে অনুসূচীত জাতিৰ লোকসকলৰ অৰ্থনৈতিক দূৰৱস্থাৰ উন্নয়নৰ উপায় উদ্ভাৱন কৰা। প্ৰয়োজন হৈছে এক বৈপ্লৱিক পন্থাৰে অৰ্থনৈতিক অৱস্থাৰ পৰিবৰ্তন ঘটোৱা। সমগ্ৰ অসমতে সিচৰিত হৈ থকা অনুসূচীত সম্প্ৰদায়বোৰৰ জাতীয় চৰিত্ৰৰ ফালৰ পৰা চালে বুজা যায় তেওঁলোকৰ দ্বাৰা কোনো ধৰণৰ বিপ্লৱ অনা সম্ভৱ নহয়। তেওঁলোকে কপালৰ ঘাম মাটিত পেলাই হাড় ভঙা পৰিশ্ৰমকে কৰিব লাগিলে তথাপি নিজে কেতিয়াও আন্দোলন কৰিবলৈ ৰাজপথলৈ ওলাই নাহে। যোৱা চল্লিশ বছৰে এই জাতিসমূহৰ জাতীয় জীৱনত বহুতো সমস্যাই জোকাৰি থৈ গ'ল। আটাইতকৈ দুৰ্যোগত ১৯৮৮ চনত মাছৰ মহামৰীয়ে যেতিয়া তেওঁলোকৰ জীৱিকাৰ পথটো সম্পূৰ্ণৰূপে বন্ধ কৰি পেলালে তেতিয়াও তেওঁলোক নিৰব হৈয়ে আছিল। কাকতে পত্ৰে

সমস্যাটো সম্বন্ধে বহুতো আলোচনা কৰিছিল যদিও তেওঁলোকৰ ফালৰ পৰা ক'তো আন্দোলনৰ ধ্বনি শুনা নগৈছিল। গতিকে তেনে জাতিকেইটাক অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত ল'ব লগা ব্যৱস্থাৱলীৰ বাবে সৰ্বাধিক দায়িত্ব গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰৰ।

অসমৰ অনুসূচিত জাতিৰ মাছমৰীয়া সকলৰ ভূমি সমস্যাৰ সমাধান কৰা অতি প্ৰয়োজন। যি সকলৰ ভেটি মাটি নাই, থাকিলেও বোকা-পানীৰ মাজত জীৱন কটাব লাগে সেইসকল লোকক বাসৰ উপযোগী মাটি দিব লাগে। স্বাধীনতাৰ পিছৰে পৰা এখন চুবুৰীয়া দেশৰ পৰা শৰণাৰ্থী হৈ অসমত প্ৰৱেশ কৰা বহুতকৈ মাটি-বৃত্তি দি পুনঃসংস্থাপন কৰা হৈছে। কিন্তু এমুঠি থলুৱা মাছমৰীয়া লোকক ভেটি মাটি দিব নোৱাৰাৰ অন্তৰায় ক'ত আমি বুজি নাপাওঁ। অন্ততঃ যিসকল কৃষি কৰ্মৰ আগ্ৰহী সেইসকলক খেতিমাটি দি ব্যৱসায়ৰ পৰিবৰ্তন ঘটাব লাগে।

আধুনিক শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত মাছমৰীয়া জাতিকেইটাক সমানেই আগবঢ়াই আনিব লাগে। আজি কালি তেওঁলোকও আধুনিক শিক্ষা গ্ৰহণত আগ্ৰহী যদিও আৰ্থিক অনাটনৰ বাবে তেওঁলোকৰ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰক শিক্ষিত কৰি তোলাত সফলকাম হ'ব পৰা নাই। প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত বিশেষ অসুবিধাৰ সন্মুখীন নহয়। কিন্তু উচ্চ পৰ্যায়ৰ ক্ষেত্ৰত নানান অসুবিধাত পৰে। দুবেলা দুমুঠিৰ কথা বাদেই বহুতৰ ভদ্ৰতা বা স্কুলৰ শালীনতা বক্ষা কৰি পিছি যাব পৰাকৈ এজোৰ পোচাক নাথাকে। উচ্চ মাধ্যমিক পৰ্যায়ত বৃত্তিৰ ব্যৱস্থা আছে যদিও সেয়া প্ৰয়োজনৰ সময়ত পোৱা নেযায়। গতিকে তেনে অসুবিধাবোৰ দূৰ কৰিব লাগে।

বৰ্তমান সমগ্ৰ অসমতে মাছৰ ব্যৱসায়টোত এক অনিশ্চয়তাই গা কৰি উঠিছে। মাছমৰীয়াসকলে মাছ মাৰিবলৈ গৈ যি উপাৰ্জন কৰে সেয়া তেওঁলোকৰ হাতলৈ নাহে। নতুবা পৰিশ্ৰমৰ অন্তত তেওঁলোকৰ দুবেলা দুমুঠিৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় অৰ্থ উপাৰ্জন নহয়। প্ৰকৃততে মীন সমবায়বোৰ গণতান্ত্ৰিক ভিত্তিত গঠিত আৰু পৰিচালিত নহয়। সেইবোৰ পৰিচালিত হৈ আহিছে একনায়কত্ববাদৰ আৰ্হিত আৰু সাধাৰণ মাছমৰীয়া সদস্যবোৰ মধ্যযুগীয়া বায়তস্বৰূপ হৈ পৰিছে। মীন সমবায়ৰ পৰিচালকসকলৰ ইচ্ছাৰ সাপেক্ষে সকলো পৰিচালিত হ'ব লগা হোৱা বাবেই আজি মাছমৰীয়াসকল লাভবান হ'ব পৰা নাই। মীন সমবায়বোৰৰ এনে একনায়কত্ববাদী চৰিত্ৰ প্ৰতিৰোধ কৰিব লাগে।

মীন সমবায়ৰ মাধ্যমেৰেই লাহে লাহে মাছৰ একচেটিয়া ব্যৱসায়টো এচাম পুঁজিপতিৰ হাতৰ মুঠিত সোমাই পৰিছেগৈ। এই পুঁজিপতিসকল হয় মীন সমবায় গঠন নাইবা মীন মহলৰ বাবে দিবলগীয়া কিষ্টিৰ ধন দিয়াৰ

লগত জড়িত। গতিকে মীন সমবায়বোৰ পুনৰ গঠন কৰিব লাগে আৰু মীন মহলৰ বাবে দিবলগীয়া কিষ্টিৰ ধন পৰিশোধৰ বাবে এক সহজ উপায় উদ্ভাৱন কৰিব পাৰিলে মাছৰ একচেটিয়া ব্যৱসায়টো মাছমৰীয়াসকলৰ হাতত বৈ যাব।

একেখন গাওঁতে একাধিক মীন সমবায় পঞ্জীয়ন ব্যৱস্থা পৰিহাৰ কৰি শান্তিপ্ৰিয় মাছমৰীয়া সমাজলৈ শান্তি-শৃঙ্খলা ঘূৰাই আনিব লাগে। প্ৰকৃততে অসমত যিমানবোৰ মীন সমবায় পঞ্জীভুক্ত কৰা হৈছে সেই সকলোকে মীন মহল পটন দিব পৰা নাই। ফলত প্ৰতিখন গাওঁতে লেতেৰা ৰাজনীতিয়ে গা কৰি উঠিছে।

প্ৰতিদ্বন্দী মীন সমবায়ৰ সংখ্যা ক্ৰমাত বাঢ়ি অহাৰ ফলত জাল মৰা পানীৰ সমস্যাটো আৰু বেছি প্ৰকট হৈ উঠিছে। আনহাতে নৈ, বিল আৰু জলাশয়বোৰত মাছৰ বংশ লোপ পাই অহা বাবেও মাছমৰীয়াসকলে একেখন বিল বা নৈত আটাইয়ে হেতাওপৰা কৰিব লগা হৈ পৰিছে। এনে ধৰণৰ পানীৰ সমস্যাৰ সমাধানৰ উপায় চিন্তা কৰিব লাগে।

বৰ্তমান অসমীয়া জাতিৰ সন্মুখত দেখা দিয়া মাছৰ প্ৰাকৃতিক বংশ বৃদ্ধিৰ বাবে কাৰ্য্যকৰী ব্যৱস্থা হাতত ল'ব লাগে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু ইয়াৰ উপনৈসমূহ অসমৰ মাছৰ প্ৰধান উৎস। সেইদৰে বিল আৰু জলাশয়বোৰ মাছৰ ভঁৰাল। গতিকে উভয় ঠাইতে মাছৰ প্ৰাকৃতিক বংশ বৃদ্ধিৰ বাবে দীৰ্ঘ আৰু হ্ৰস্বম্যাদী ব্যৱস্থা হাতত ল'ব লাগে।

চৰকাৰে মীন মহলবোৰৰ পৰা যথেষ্ট পৰিমাণৰ ৰাজহ পায়। কিন্তু মীন মহলবোৰৰ উন্নয়নৰ নামত কোনো ধৰণৰ খৰচ কৰা দেখা নেযায়। অকল এয়াই নহয় মীন মহলবোৰ অবিচ্ছিন্নভাৱে বহুৰ পিছত বহুৰ ধৰি মাছ মাৰিবলৈ পটন দি অহা দেখা যায়। এনে ধোৱাখুলীয়া নীতি পৰিহাৰ কৰিব লাগে আৰু মীন মহলবোৰত মাছৰ প্ৰাকৃতিকভাৱে বংশ বৃদ্ধিৰ লগতে সেইবোৰৰ স্থায়ী উন্নয়নৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। মুঠতে আমাৰ ৰাজ্যখনৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহ যথাযথভাৱে আহৰণ নোহোৱা বাবে শেষ হৈ গৈছে নতুবা নষ্ট হৈ গৈছে। এইক্ষেত্ৰত আমি ভাৰতীয় কৃষি গৱেষণা পৰিষদৰ সম্ভাৱক প্ৰধান আৰু ভাৰত চৰকাৰৰ গৱেষণা আৰু শিক্ষা বিভাগৰ সচিব প্ৰধান ড° এন এছ ৰানধাৱাৰ এটা উক্তি দৃষ্টি গোচৰ কৰিলোঁ।

যোৱা ১৩/২/৮৯ তাৰিখে অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়ৰ নৱম সমাৱৰ্তন উৎসৱত খানাপাৰাত তেওঁ অসমৰ প্ৰচুৰ জল সম্পদ সঠিকভাৱে প্ৰয়োগ হোৱা নাই বুলি মত প্ৰকাশ কৰে আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰত ব্যাপক হাৰত মাছৰ পোনা ধ্বংস কৰা কাৰ্য্য প্ৰতিহত কৰাৰ বাবে আইন নতুবা আন কাৰ্য্যকৰী

ব্যৱস্থাবে নিৰাপত্তা দিবলৈ পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়। লগতে প্ৰাকৃতিক সম্পদ আহৰণ আৰু উৎপাদনৰ ক্ষিপ্ৰ উন্নতিৰ বাবে গৱেষণা আৰু উন্নয়নৰ কৌশল উদ্ভাৱনৰ দায়িত্ব কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বুলি আঙুলিয়াই দিয়ে।

অসমত মাছৰ উৎপাদন দ্ৰুত গতিৰে হ্ৰাস পাই অহাৰ মূলতে হৈছে মাছৰ পোনাবোৰ জখে মখে হত্যা কৰাৰ ফল। মীন মহলবোৰৰ ৰাজহ বছৰে বছৰে বৃদ্ধি কৰি অহাৰ ফলত মীন মহলদাৰসকলে অধিক লাভৰ আশাত বিবিধ উপায়েৰে মাছ মাৰি মীন মহলবোৰৰ মাছ সবংশে মাৰি শেষ কৰি দিয়ে। কণ কণ পোনা মাছবোৰ ধৰিবলৈ অসমৰ বাহিৰৰ পৰা কেঠা জাল আৰু কাঠি জাল নামৰ দুবিধ জাল আমদানি কৰিবলৈ লয়। কেঠা জালেৰে আনকি মাছৰ কণীবোৰ ওপৰলৈ তুলি দিয়া হয়। এই দুবিধ জালেৰে লাখ লাখ মাছৰ পোনা ধ্বংস কৰি অহা হৈছে। বৰ্তমান এই দুবিধ জাল কেৱল ব্ৰহ্মপুত্ৰতে নহয় সকলো বিল খাল আদিত মাৰিবলৈ ধৰা দেখা গৈছে। এই দুবিধ জাল অচিৰে বন্ধ কৰিব নোৱাৰিলে অসমৰ সকলো নৈ বিল অহা কেইবছৰ মানৰ ভিতৰতে মাছ শূন্য হৈ পৰিব বুলি আশঙ্কা কৰা হৈছে। মুঠতে ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু ইয়াৰ উপনৈসমূহৰ মাছৰ পোনাবোৰৰ ৰক্ষণা-বেক্ষণৰ বাবে ব্যৱস্থা ল'ব লাগে। অৱশ্যে বাৰিষা নৈ বিল আদিত দেখা সকলোবোৰ পোনা মাছ খৰালি দেখা নেযায়। কিছুমান মাছৰ পোনা অলপ ডাঙৰ হোৱাৰ পিছত নৈ বিল আদিৰ পৰা লাহে লাহে অদৃশ্য হৈ পৰে। তেনে মাছবোৰৰ ভিতৰত নাৰ আৰু গতু মাছ উল্লেখযোগ্য।

বাৰিষা নাৰ মাছৰ পোনাবোৰ উচ্চতম ঢলৰ পানীৰ লগে লগে সমগ্ৰ অসমৰ নৈ, বিল আদিত বিয়পি পৰে। পানী শুকাবলৈ ধৰাৰ সময়লৈ ইহঁতে ডাঙৰ হৈ উঠে আৰু জাকে জাকে নৈসমূহৰ বুকুলৈ গতি কৰিবলৈ লয়। আঘোণ মাহৰ পিছৰ পৰা এই নাৰ মাছবোৰ দলবদ্ধভাৱে নৈ সমূহৰ বুকুয়েদি উজায় গতি কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। এইদৰে এটা সময়ত নাৰ মাছ নৈ সমূহৰ বুকুত অদৃশ্য হৈ পৰে। খৰালি এইবোৰ মাছক পাহৰীয়া নৈ সমূহৰ আদি ভাগত দেখা যায়। নাৰ মাছৰ দৰে বাৰিষাৰ সময়ত গতু মাছ জাকপাতি চলাচল কৰা দেখা যায়। কিন্তু খৰালি ইয়াক নৈৰ বুকুত দেখা নেযায়।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ আটাইতকৈ বেছি কণী দিয়া মাছবিধ হৈছে বৰলীয়া মাছ। আন আন মাছে বছৰত কেৱল বাৰিষাহে কণী দিয়ে। কিন্তু বৰলীয়া মাছে বাৰেও মাহে কণী দি থাকে। এই বৰলীয়া মাছে ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু ইয়াৰ উপনৈসমূহ মাছময় কৰি ৰাখে। কিন্তু কেঠা জাল আৰু কাঠি জালেৰে এইবিধ মাছৰ পোনাকে আটাইতকৈ বেছিকৈ ধ্বংস কৰে। কাৰণ আন আন মাছৰ

পোনা কেৱল বাৰিষা কালতহে পোৱা যায়। তাৰোপৰি বাৰিষা পানী শুকাবলৈ লোৱাৰ পিছৰ পৰা অসমত মাছৰ উৎপাদন বৃদ্ধি পায় আৰু মানুহে তেতিয়া কণ কণ পোনা মাছ খাবলৈ পছন্দ নকৰে। কিন্তু খৰালি যেতিয়া মাছৰ উৎপাদন হ্ৰাস পায় তেতিয়া কেঠা জাল আৰু কাঠি জালেৰে বিশেষকৈ বৰলীয়া মাছৰ কণ কণ পোনাবোৰ টিনে টিনে মাৰি বিক্ৰী কৰা দেখা যায়।

অকল এয়াই নহয় ব্ৰহ্মপুত্ৰত কেইবিধমান মাছৰ বংশ দ্ৰুত গতিত হ্ৰাস পাই অহা দেখা গৈছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সৰ্ববৃহত কচমাছ এতিয়া কাচিংহে দেখা যায়। বৌ, ভকুৱা আৰু মিৰিকা আদি কেইবিধমান মাছ নৈসমূহত দ্ৰুত গতিৰে হ্ৰাস পাই অহা দেখা গৈছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু ইয়াৰ উপনৈসমূহ মাছময় কৰি ৰখা বৰলীয়া মাছ অসম্ভৱৰূপে হ্ৰাস পাই আহিছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ একমাত্ৰ যাযাবৰী ইলিহ মাছৰ চলাচল দিনক দিনে কমি আহিছে। ১৯৮৮ চনত অসমৰ কোনো অঞ্চলতে নাৰ মাছৰ পোনা এটিও দেখা পোৱা নগ'ল। তাতে আকৌ ভূতৰ ওপৰত দানহ ওলোৱাৰ দৰে মাছৰ মহামাৰীয়ে অসমৰ মৎস্য ক্ষেত্ৰবোৰ সম্পূৰ্ণ ধ্বংস কৰি থৈ গ'ল। এনে এক ভাঙি পৰা মীন অৰ্থনীতিৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিলেহে অনুসূচীত জাতিৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতি আশা কৰিব পাৰি।

আজি অসমত কেৱল মাছৰে বংশ হ্ৰাস পাই আহিছে এনে নহয়। বনৰীয়া জীৱ-জন্তু আৰু অৰণ্যভাগো কমি আহিছে। কিন্তু জীৱ-জন্তু আৰু বনানীকৰণৰ বাবে যিদৰে দীৰ্ঘম্যাদী ব্যৱস্থা লৈছে মাছৰ প্ৰাকৃতিক বংশ বৃদ্ধিৰ বাবে একোকে কৰা হোৱা নাই। হিংস্ৰ বাঘৰ বংশ বৃদ্ধিৰ বাবে লাখ লাখ টকা খৰছ কৰি “বাঘ প্ৰকল্প” খোলা হৈছে। আন আন জীৱ-জন্তুৰ ৰক্ষণা-বেক্ষণৰ বাবে অভয়াৰণ্য খোলা হৈছে। দিনক দিনে তুতি অহা অৰণ্য বৃদ্ধিৰ বাবে “বনোমহোৎসৱ” আদিৰ মাধ্যমেৰে ৰাজ্যখনত বহু নতুন নতুন বননিৰ সৃষ্টি কৰিছে। কিন্তু মাছমৰীয়া জাতিসমূহৰ আৰ্থিক উন্নয়নৰ একমাত্ৰ সম্বল আৰু অসমীয়া ৰাইজৰ প্ৰিয় খাদ্য মাছৰ প্ৰাকৃতিক বংশ বৃদ্ধিৰ বাবে বিশেষ যত্ন কৰা দেখা নেযায়।

অনুসূচীত জাতিৰ ডেকাসকলক মাছ বিষয়ৰ শিক্ষাত শিক্ষিত কৰি তুলিব লাগে আৰু মাছ শিল্পটোক আধুনিকীকৰণ কৰিব লাগে। বৈজ্ঞানিক ভিত্তিত মাছ ধৰাৰ কৌশল প্ৰয়োগ কৰিব লাগে। তাৰবাবে মাছমৰীয়া ডেকাসকলক বাহিৰত শিক্ষা দি আনিব লাগে। মাছমৰীয়া নিবনুৱাৰ যাতে সৃষ্টি হ'ব নোৱাৰে তাৰ বাবে জাল, নাও আৰু অন্যান্য সামগ্ৰীসমূহৰ যোগান ধৰিব লাগে।

এইদৰে মাছমৰীয়াসকলৰ আৰ্থিক উন্নয়ন সাধিব পাৰিলে চৰকাৰী চাকৰি

বিচাৰি হাবাথুৰি খাবলৈ এই জাতিৰ মানুহ নাহিব। অসমৰ সকলো মানুহকে আজি চাকৰি লাগে। চৰকাৰী চাকৰি সকলোৰে বাবে সম্ভৱ নহয় নিশ্চয়। এইদৰে থলুৱা ব্যৱসায়বোৰ উন্নত কৰি একাংশ লোকৰ অন্ন-বস্ত্ৰৰ সমাধান কৰাৰ উপৰিও ৰাজ্যখনৰ উৎপাদন বৃদ্ধিত সহায়ক হ'ব। তাৰোপৰি দিনক দিনে বৃদ্ধি পাই অহা নিবনুৱা সমস্যাৰ কিছু পৰিমাণে হ'লেও লাঘব হ'ব।

হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ এটি আৰ্থ-সামাজিক সমীক্ষা

মোতিলাল নায়ক

বৰ্তমান আমাৰ দেশ ভাৰতবৰ্ষৰ মুঠ জনসংখ্যা ৭৫ কোটিকো চেৰাই গৈছে। ইয়াৰে এটা বুজন সংখ্যা হ'ল অনুসূচিত জাতি আৰু অনুসূচিত জনজাতিৰ লোক। শিক্ষা-দীক্ষা আৰু অৰ্থনৈতিকভাৱে অতি পিচপৰা এই জাতি সমষ্টিবিলাকৰ ওপৰত জাতিগত বৈষম্য আৰু নিৰ্যাতনৰ ঘটনা প্ৰায় প্ৰতিদিনেই বাতৰি কাকতৰ পাত মেলিলেই পোৱা যায়। এই ঘটনাবিলাক বৰ্তমান আমাৰ সামাজিক ৰাজনৈতিক দেহত দৃষ্টষ্কতৰ নিচিনাই হৈছে।

ইতিহাসৰ দীৰ্ঘ পৰিক্ৰমাত এই জাতি সমষ্টিবিলাক কেনেকৈ সৃষ্টি হৈছিল বা কি পৰিস্থিতিত জাতি বণ্টিভিত্তিক ভাৰতবৰ্ষৰ জটিল সামাজিক অন্তৰ্বিন্যাসত এই জাতি সমষ্টিবিলাকে বৰ্তমানৰ নিম্নস্তৰ পালেগৈ তাৰ বিচাৰ নকৰিও এই কথা কব পাৰি যে সম্প্ৰতি অনুসূচিত জাতি, জনজাতিসমূহৰ ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক অধিকাৰৰ প্ৰশ্নবিলাক সজোৰে মূৰ দাঙি উঠিছে আৰু গোটেই ভাৰতবৰ্ষতে সামাজিক ৰাজনৈতিক অস্থিৰতাৰ সৃষ্টি কৰিছে। সমাজৰ নিম্নস্তৰত পতিত হৈ থকা এই জনসমষ্টিবিলাকেও বিভিন্ন নামত বিভিন্ন ঠাইত সংঘৰ্ষত হৈছে আৰু তেওঁলোকৰ ওপৰত চলা শোষণ আৰু নিৰ্যাতনৰ বিৰুদ্ধে তীব্ৰ প্ৰতিক্ৰিয়া প্ৰকাশ কৰিছে। এই প্ৰতিক্ৰিয়াই কৰবাত বৰ্ণবাদী সংঘৰ্ষৰ ৰূপ লৈছে আৰু কৰবাত ই পৃথক ৰাজ্যৰ দাবীত বিচ্ছিন্নতাবাদী আন্দোলনৰ ৰূপ লৈছে। এই সমস্যাবিলাক আজি ভাৰতবৰ্ষৰ সীমামূৰীয়া ৰাজ্য অসমতো মূৰ দাঙি উঠিছে।

অৱশ্যে অসমৰ ক্ষেত্ৰত সামাজিক বৈষম্য আৰু নিপীড়ণ উত্তৰ প্ৰদেশ, বিহাৰ, তামিলনাডু আদি ৰাজ্যৰ নিচিনা তীব্ৰ নহয় বিভিন্ন কাৰণত আৰু বিশেষকৈ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধবদেৱে প্ৰৱৰ্ত্তন কৰা বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱত অসমত একপ্ৰকাৰ জাতিগত সমস্যা আৰু সহিষ্ণুতাৰ মনোভাৱ বিৰাজ কৰি আছে। কিন্তু উত্তৰ ভাৰতৰ কিছুমান ৰাজ্যত আৰু দাক্ষিণাত্যৰ তামিলনাডু আদি ৰাজ্যত জাতিগত নিপীড়ণ সময়ে সময়ে তীব্ৰ হৈ উঠে যাৰ ফলত মানুহৰ ধন-জন সা-সম্পত্তি নষ্ট হয়।

ডাঃ আমবেদকাৰে ভাৰতৰ অনুন্নত সম্প্ৰদায়বোৰক অনুসূচিত জাতি আৰু অনুসূচিত জনজাতি হিচাপে নামাকৰণ কৰি তাক উক্ত নামেৰে ভাৰতৰ

সংবিধানত স্থান দিয়ে। ১৯৭১ চনৰ লোক পিয়ল মতে ভাৰতৰ মুঠ জনসংখ্যা ৬৬ কোটি ৮০ লাখ। তাৰে ১৪.৬ শতাংশ অনুসূচিত জাতিৰ লোক।

কৰ্মৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি চলা সমাজ ব্যৱস্থাক ১৯০১ চনত ভাৰতৰ লোকপিয়ল আয়ুক্ত ৰিজলেই গোটেই হিন্দু জাতিবিলাকক মূখ্যতঃ সাতোটা ভাগত ভাগ কৰিছিল যেনে ১। ব্ৰাহ্মণ, ২। ব্ৰাহ্মণৰ বাহিৰে অন্যান্য উচ্চ হিন্দু বৰ্ণ, ৩। শূদ্ৰ, ৪। অবনমিত ব্ৰাহ্মণৰ দ্বাৰা পৌৰহিত্য কৰা জাতিবোৰ, ৫। খাদ্য আৰু জল অচল জাতিবিলাক, ৬। অপৰিষ্কৃত জাতি আৰু ৭। অপৰিষ্কৃত খাদ্য আৰু জল অচল জাতি। আনহাতে Depressed Class ৰ কোনো সংখ্যা নিদিয়াকৈ ১৯২১ চনৰ লোকপিয়লত দেখুৱা হৈছে। অৱশ্যে ইয়াক ১৯৩৫ চনৰ ভাৰতীয় 'এক্ট'ত অনুসূচিত জাতিহিচাপে গণ্য কৰা হয়।

ভাৰতীয় সংবিধানৰ ৩৮ দফাৰ মতে অনুসূচিত জাতিবিলাকৰ ন্যায়, সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক ৰক্ষণা-ৰক্ষণৰ কাৰণে নিজ নিজ ৰাজ্য বিলাক দায়বদ্ধ হ'ব লাগিব। ১৫ দফাৰ মতে কোনো ৰাজ্যই ধৰ্ম, বংশ পৰম্পৰা, জাতি লিংগ বা জন্ম ঠাইক লৈ কোনো ভেদাভেদ আনিব নোৱাৰিব। ৪৬ দফাৰ মতে ৰাজ্যই অৰ্থনৈতিক আৰু শিক্ষাৰ নিৰাপত্তা দিব লাগিব অনুসূচিত জাতিবিলাকৰ ওপৰত। তাৰোপৰি ১৬৪ আৰু ৩৩২ দফা মতে প্ৰত্যেক ৰাজ্যই একোখনকৈ উপদেষ্টা কমিটি তৈয়াৰ কৰি একোজন বিশেষ বিষয়া নিযুক্তি দি অনুসূচিত জাতিৰ কল্যাণৰ দিশ কৰিবৰ ব্যৱস্থা দিছে।

ভাৰতবৰ্ষত অতি পূৰ্বৰ পৰাই হিন্দু জাতি কৰ্মভিত্তিত গঠন হৈ আহিছে। কৰ্মৰ আন এটা নাম শিল্প। ভাৰতত মানৱ জাতিৰ শিল্পী কৰ্মীবিলাকে এইদৰে কৰ্ম ভিত্তিত জন্ম লৈ কামত নিয়োজিত হৈ থাকক বা নাথাকক কিন্তু জাতি হিচাপে পৰম্পৰা ৰক্ষা কৰি আহিছে। এইদৰে আমি জগতত জীৱন ধাৰণ কৰি আছো। আমাৰ জাতিৰ নামেই আমাক এই কৰ্মৰ কথা মনত পেলাই দিয়ে। এজন হীৰাৰ ল'ৰাই সোণাৰীৰ কাম কৰিলেও সি সোণাৰী জাতিৰ নামেই থাকিব। এইটো এটা সংবিধানিক মূল্য নোহোৱা প্ৰকৃতিক নিয়ম সেয়েহে আজিলৈ ভাৰতবৰ্ষত এই প্ৰথাৰে চলি আহিছে।

ভাৰতীয় সংবিধানৰ ভিত্তিত অসম ৰাজ্যতো মুঠ ১৬ টা জাতি অনুসূচিত জাতিৰ তালিকাত ভুক্ত কৰা হৈছে। এই ১৬ টা জাতিৰ শাখাৰ ভিতৰত ১। নমঃশূদ্ৰ, ২। কৈৱৰ্ত্ত, ৩। বনিয়া, ৪। হীৰা, ৫। জালকেওট, ৬। সূত্ৰধাৰ বা জলধা (পুৰণি নাম), ৭। মালী বা ভূই মালী, ৮। ধুৱী, ৯। জালোমালো, ১০। পাটনি, ১১। কদ্রপাল আৰু অতি কম সংখ্যক, ১২। মেটৰ, ১৩।

মুচি, ১৪। ভাঙ্গী, ১৫। খৰী বা বাদ্যকৰ আৰু ১৬। লালবেগি। এই জাতিৰ ওপৰত ৬ টা জাতি "কথা গুৰু চৰিত" পুথিটো উল্লেখ আছে।

(দৈত্যৰি ঠাকুৰ— ৰচিত)

ভাৰত স্বাধীন হোৱাৰ পিচত স্বাধীন চৰকাৰৰ সাৰ্বজনীন শিক্ষানীতি আৰু বিভিন্ন উন্নয়নমূলক কাম কাজৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ ফলত ভাৰতৰ অনুসূচিত জাতিবিলাকৰ মাজৰ পৰাও নিতান্ত কমকৈ হ'লেও বৰ্তমান এচাম শিক্ষিত মানুহ ওলাই আহিছে এওঁলোকৰ কিছু সংখ্যকে চৰকাৰী কাম কাজত সোমাইছে। এইবিলাকৰ মাজেদি অনুসূচিত জাতিবিলাকৰ মাজতো এটা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ তৈয়াৰ হৈছে, প্ৰতি জনগোষ্ঠীৰ এই মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো হ'ল নতুন চিন্তা ভাৱনাৰ প্ৰচাৰত আৰু নতুন আন্দোলনৰ জন্মদাতা।

ভাৰতবৰ্ষত ইংৰাজৰ ৰাজত্ব কালতে তেওঁলোকে ডাঙৰ ডাঙৰ উদ্যোগবোৰ স্থাপন কৰাৰ ফলত লঘু আৰু কুটিৰ শিল্পবিলাক লোপ পাবলৈ ধৰিছিল। ইংৰাজসকলে অসমত পোৱা কেঁচা মালবোৰ কঢ়িয়াই নিয়াৰ কাৰণে অসমত ১৮৪৭ চনত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰে জাহাজ আৰু ১৮৮২ চনত অসমত ৰেলসেৱা প্ৰৱৰ্ত্তন কৰে। ইয়াৰ উপৰিও, ইংৰাজসকলে অসমত ১৮৩৩ চনত চাহ বাগান খুলিবলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু বাগিচাত কাম কৰাৰ বাবে সমাজৰ অনুন্নত, অশিক্ষিত দৰিদ্ৰ মানুহবোৰক বিহাৰ, উৰিষ্যা, চোটনাগপুৰ, অন্ধ্ৰপ্ৰদেশ আদিৰ পৰা আনিবলৈ ধৰিলে। যেতিয়া ভাৰতত বাচন-বৰ্ত্তন তৈয়াৰ কৰা ষ্টিল, এলুমিনিয়াম আদিৰ নতুন নতুন উদ্যোগ গঢ়ি উঠিল তেতিয়াই মাটিৰ বাচন বৰ্ত্তনৰ মূল্য আৰু বিক্ৰী কমি গ'ল। ১৯৫৮ চনৰ পৰা ১৯৮৭ চনলৈ ১৭ লাখ মানুহ কৰ্মী হিচাপে তেতিয়া বাঢ়ি গ'ল। সিহঁতে কঁহাৰ, কমাৰ, কুমাৰ, মিস্ত্ৰী হিচাপে আহি অসমত বসবাস কৰি স্থানীয় অসমীয়া মানুহৰ জীৱন ধাৰনৰ পথ জুকুলা কৰি পেলাইছে। আনকি কাপোৰ বোৱা তাঁত শিল্প আৰু মিলত তৈয়াৰী কাপোৰৰ লগত ফেৰ মাৰিব নোৱাৰি মৃত প্ৰায় অৱস্থা।

ফলত এই মিল, বাগান, ৰেল, জাহাজ, কল-কাৰখানাত মধ্যবিত্ত মানুহখিনিও বৰ্ত্তমানত জীৱন ধাৰণ কৰাত অক্ষম হৈ আন্দোলনৰ বাট বিচাৰ বিবেচনা কৰি সঙ্ঘবদ্ধ হৈ দেশত হাঁহকাৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ বাধ্য হৈছে। অনুসূচিত জাতিসমূহৰ মাজত সৃষ্টি হোৱা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীয়ে এই নতুন আন্দোলনৰ জন্ম দিছে। সম্প্ৰতি এইবিলাক উলাই কৰিব নোৱাৰা প্ৰশ্ন আৰু সেই কাৰণে এই প্ৰশ্নবোৰে ভাৰত চৰকাৰকো আজি চিন্তাশ্বিত কৰি তোলা দেখা গৈছে।

অৰ্থনীতিকে সমাজ ব্যৱস্থাৰ ভিত্তি বুলি কোৱা হয়। এখন দেশৰ

বা এটা জাতিৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থাই সেই দেশ নাইবা সেই জাতিৰ ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক অৱস্থা, চিন্তা, ভাৱনা ইত্যাদিক গঢ় দিয়ে। গতিকে আমিও বৰ্তমান বিভিন্ন অনুসূচিত জাতি আৰু জনজাতিবিলাকৰ মাজত দেখা দিয়া অসম্পৃষ্ট আৰু ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক অস্থিৰতা ইত্যাদিৰ কাৰণ অনুসন্ধান কৰিবলৈ গ'লে তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থাৰ বিষয়েহে প্ৰথমতে বুজ ল'ব লাগিব। অৰ্থাৎ বিভিন্ন অনুসূচিত জাতি সম্প্ৰদায়ৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থা, তেওঁলোকৰ জীৱন-যাপন প্ৰণালী, পৰিকল্পনাৰ ফলত তেওঁলোকৰ আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থাৰ ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া পৰিবৰ্তন ইত্যাদিৰ অনুসন্ধান কৰাৰ দৰকাৰ। মোৰ ব্যক্তিগত যিখিনি সামৰ্থ আছে তাৰদ্বাৰা মই বৰপেটাৰ “হীৰা” সম্প্ৰদায়ৰ মাজত সমীক্ষা চলাই যি অলপ তথ্য যোগাৰ কৰিছো তাক আপোনালোকৰ আগত ব্যক্ত কৰিম।

বৰপেটা চহৰ আৰু ইয়াৰ আশে-পাশে থকা গাওঁ যেনে সুন্দৰিদিয়া, বামনা, বুদ্ধৰূপ ইত্যাদিত হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ মানুহে বসবাস কৰে। এই আটাইকেইখন গাওঁ আৰু বৰপেটা চহৰ লগ লগাই হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ সংখ্যা প্ৰায় ৪০০ মান পৰিয়াল হ'ব। হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে মাটিৰ বাচন-বৰ্তন তৈয়াৰ কৰা কাম কৰে। হীৰাসকলে ডাঙৰ শিল এটা, সৰু শিল এটা আৰু এডাল কাঠৰ মিহি মাৰিবে কোবাই হাতেৰেই এই কামটো কৰে। বৰ্তমান অসমত হীৰা জাতিৰ মানুহ প্ৰায় ৪০ হাজাৰ।

মাটিৰ পাত্ৰ তৈয়াৰ কৰা কাম মানুহৰ এটা অতি আদিম বৃত্তি। আজিৰ পৰা বহু হাজাৰ বছৰ আগতেই মানুহে মাটিৰ পাত্ৰ তৈয়াৰ কৰা কাম আয়ত্ত্ব কৰিছিল গতিকে মাটিৰ পাত্ৰৰ লগত মানৱ সভ্যতাৰ সম্পৰ্ক ওতঃপ্ৰোত। আজিৰ পৰা প্ৰায় ৫০/৬০ বছৰ আগলৈকেও আমাৰ অসমৰ মানুহে বিভিন্ন ঘৰুৱা কামত আৰু আগতে পূজা পাৰ্বৰ্ণ ইত্যাদিৰ ক্ষেত্ৰত মাটিৰ পাত্ৰ যথেষ্ট পৰিমাণে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। কলহ, টেকেলী চৰু, মলা ইত্যাদি পাত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। অসমীয়া মানুহে আগেয়ে ভাত ৰন্ধা কামো মাটিৰ চকত কৰিছিল। বিশেষ উল্লেখযোগ্য যে ৫০০ শ বছৰ আগৰে পৰা অৰ্থাৎ শঙ্কৰ-মাধবদেৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰা সনাতন ধৰ্মৰ বৰপেটা কীৰ্ত্তন ঘৰৰ দেউল বা কীৰ্ত্তন আদি পৰ্বৰোবত হীৰা মাটিৰ বাচন পৰম্পৰাভাৱে ব্যৱহৃত আজি পৰ্য্যন্ত হৈ আহি আছে। ইয়াতে উনুকিউৱা উচিত হ'ব যে পুৰীৰ জগন্নাথ প্ৰভুৰ ভোগ দিয়া আৰু ভোগ ৰন্ধা সকলো কামতে মাটিৰ পাত্ৰহে ব্যৱহাৰ হয় আৰু সেই উদ্দেশ্যে অদ্যৰ্থি জগন্নাথ প্ৰভুৰ মন্দিৰৰ অনতি দূৰতে এখন গাওঁ আছে। কিন্তু বৰ্তমান হীৰাসকলৰ এই সাতাম পুৰুষীয়া বৃত্তিটোৰ ওপৰত মাধৱাৰ পৰা যেন হৈছে। বিশেষকৈ লোৰে তৈয়াৰী কেৰাহী, এলুমিনিয়ামৰ

বাচন-বৰ্তন আৰু ষ্টেইনলেচ ষ্টিলৰ সামগ্ৰীৰ লগত আজি হীৰাসকলৰ মাটিৰ পাত্ৰৰ তীব্ৰ প্ৰতিযোগিতা চলিছে। স্বাভাৱিকতে মানুহে ক্ষণভঙ্গুৰ মাটিৰ পাত্ৰৰ ঠাইত লো বা এলুমিনিয়ামৰ বস্তুহে বেছিকৈ বিচাৰে। ইয়াৰ উপৰিও মাটিৰ পাত্ৰ তৈয়াৰ কৰা কামত আগতকৈ বেছি খৰছ পৰে। কেঁচা মাটিৰ পাত্ৰ পুৰি টান কৰাৰ কাৰণে কাঠ, খেৰ ইত্যাদিৰ প্ৰয়োজন। এই বস্তুবিলাকৰ দাম বজাৰত বৰ্তমান অত্যন্ত বেছি। এমোন খৰি কিনিবলগীয়া হ'লে ২৮.০০ টকাৰ পৰা ৩৫.০০ টকালৈকে পৰে। ইয়াৰ উপৰিও পাত্ৰ তৈয়াৰ কৰিবলৈ স্থানীয়ভাৱে মাটি পোৱা নেযায়। গুৱাহাটীৰ ওচৰৰ তেতেলীবাৰী আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ ওচৰৰ বহতি আৰু মৰনৈ নামৰ ঠাইৰ পৰা এই মাটি আনিবলগীয়া হয়। এমোন হীৰা মাটি বৰপেটা আহি পাওঁতে ১০.০০ টকাৰ পৰা ২০.০০ টকা পৰ্য্যন্ত খৰছ পৰে। অতীজত বৰপেটা চহৰৰ চাৰিওফালে থকা বিস্তীৰ্ণ চৰকাৰী মাটিত কাঠ বিবিনা ইত্যাদি এনেয়ে পোৱা গৈছিল। গতিকে হীৰা মানুহসকলে এই কাঠ বা বিবিনা কোনো খৰচ নোহোৱাকৈ এনেয়ে পাইছিল। কিন্তু বৰ্তমান এই আটাইবোৰ ঠাইতে মানুহৰ বসতি স্থাপন হৈছে যাৰ ফলত কাঠ বিবিনা ইত্যাদি স্বাভাৱিকতে পোৱা বস্তুবিলাক বৰ্তমান নাইকিয়া হৈছে। ১৯৪৭ চনৰ আগত অসমৰ হীৰা জাতিৰ মানুহবিলাকে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰে নাৱত এই বস্তুবিলাক ঢাকা, বৰিশাল আদি বাংলাদেশৰ নগৰত বিক্ৰী কৰিছিল। দেশ ভাগ হৈ ৰাজনৈতিক কাৰণত ই বৰ্তমান বন্ধ হৈ গৈছে।

মোৰ এই সমীক্ষাটোত বামনা, সুন্দৰিদিয়া, বুদ্ধৰূপ আৰু বৰপেটা চহৰত মুঠতে ১০০ টা হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ পৰিয়ালক সামৰি লোৱা হৈছে। এই ১০০ টা পৰিয়ালৰ ভিতৰত মুঠ জনসংখ্যা হ'ল ৬৫৩ জন। তাৰে ৩৩৭ জন মতা মানুহ আৰু ৩১৬ গৰাকী তিৰোতা। এই সমীক্ষা চলোৱা ১০০ পৰিয়ালৰ ভিতৰত এতিয়ালৈ মাত্ৰ ৭২ টা পৰিয়ালেহে এই বৃত্তিটো চলাই আছে আৰু বাকী সকলে বৰ্তমান এই বৃত্তিটো বাদ দিছে। তলত সমীক্ষাৰ কিছু তথ্যপাতি থুলমূলকৈ দাঙি ধৰা হ'ল।

১। সমীক্ষাত লোৱা মুঠ পৰিয়াল	১০০
২। মুঠ জনসংখ্যা	৬৫৩
৩। (ক) মতা	৩৩৭
(খ) মাইকী	৩১৬
৪। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যা	১২৭
৫। এতিয়ালৈকে এই বৃত্তিত	৭২
থকা পৰিয়ালৰ সংখ্যা	
৬। এই বৃত্তি ত্যাগ কৰা	

পৰিয়ালৰ সংখ্যা

৭। এই কাম কৰি থকা

মানুহৰ সংখ্যা

আয় : - হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকল অতি গৰীৱ আৰু অৰ্থনৈতিকভাৱে অতি পিছ পৰা। বেছি ভাগৰে সম্পত্তি বুলিবলৈ বিশেষ একো নাই। বামনা গাওঁত অনুসন্ধান কৰি দেখা গৈছে যে প্ৰতিটো হীৰা পৰিয়ালৰ হাতত মাত্ৰ এক কঠাৰ পৰা ডেৰ কঠালৈহে মাটি আছে। তাতে কোনোমতে জুপুৰী এটা বান্ধি জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰি আছে। বেছি ভাগৰে খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা নাই। বৰ্তমানৰ বৃত্তিৰে তেওঁলোকে চলিব নোৱাৰে। মদ প্ৰচলন থকা কালত কছাৰী, বাভা, গাৰো আদি লোকে এই পাত্ৰত মদ বনাইছিল। তেওঁলোকৰ কামৰ প্ৰকৃতি অনুসন্ধান কৰিলে দেখা যায় যে মাটি অনাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি পাত্ৰবোৰ শুকোৱালৈকে প্ৰায় ৮/১০ দিন সময় লাগে। আগৰ দিনত এই মাটিৰ পাত্ৰ দি ধান, চাউল, সবীয়হ আদি সলাই লৈছিল। নদীৰে নাৱেৰে গৈছিল আৰু নদীৰে ঘূৰিছিল। আজিকালি গাৱঁ, বজাৰে মটৰত বিক্ৰী কৰোতে আৰু অতিৰিক্ত ৪/৫ দিন সময় লাগে। সকলো হিচাপ কৰি দেখা যায় একোজন কৰ্মৰত মানুহে ১৫ দিনৰ ভিতৰত মাত্ৰ ১০০.০০ টকাৰ পৰা ১৪০.০০ টকালৈকে উপাৰ্জন কৰিব পাৰে। গতিকে এইটো স্পষ্ট যে বৰ্তমানৰ এই চৰা দামৰ দিনত এই অলপীয়া আয়ৰ দ্বাৰা মানুহ চলিব নোৱাৰে। ফলত জীৱিকাৰ কাৰণে অন্য কিবা কাম কৰিবলগীয়া হয়। ইয়াৰ উপৰিও হীৰা মাটিৰ কামটো ঋতুগত। বাৰিষা বৰষুণৰ দিনত এই কাম কৰাটো সম্ভৱ নহয়। এইবিলাকৰ পৰা দেখা গৈছে যে বাচন-বৰ্তন কৰা কামটো কেৱল মহিলাসকলৰ কামত পৰিণত হৈছে। মহিলাসকলে আজৰি সময়ত এই কাম কৰে আৰু পুৰুষসকলে এইবোৰ গাওঁ নাইবা বজাৰত বিক্ৰী কৰে।

শিক্ষা : - সমীক্ষা মতে দেখা গৈছে যে হীৰাসকলৰ মাজত শিক্ষিতৰ সংখ্যা শতকৰা ১৯.৪ জনহে মাত্ৰ। বৰ্তমান সৰ্বভাৰতীয় হাৰতকৈ এই হাৰ যথেষ্ট কম। গৰীৱ অৱস্থাৰ কাৰণেই বেছি ভাগ মানুহেই ল'ৰা-ছোৱালী স্কুললৈ পঠিয়াব নোৱাৰে। চাকৰি-বাকৰি কৰা মানুহৰ সংখ্যা বৰ কম। সমীক্ষা চলোৱা ১০০ পৰিয়ালৰ ভিতৰত তিনিজন চৰকাৰী চাকৰিয়াল আৰু দুজন শিক্ষক পোৱা গৈছে। ইয়াৰ বাহিৰে বাকীখিনি মানুহে ঠেলা নাইবা বিজ্ঞা চলাই জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰে।

সমূহীয়া কেইটামান পৰামৰ্শ : - মই মোৰ প্ৰৱন্ধৰ প্ৰথমতে এই কথা আঙুলিয়াইছিলো যে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষতে মানুহৰ বিভিন্ন অসন্তুষ্টি বিলাক গভীৰ হৈছে আৰু এই অসন্তুষ্টিৰ প্ৰতিফলন বিভিন্নভাৱে প্ৰকাশ পোৱা দেখা গৈছে। সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক বৈষম্যৰ কাৰণবোৰ অনুসন্ধান কৰা আৰু এইবোৰৰ সমাধান কৰাটো আজি অতি জৰুৰী কৰ্তব্য হৈ পৰিছে। হীৰা, বনিয়া, কৈৱৰ্ত্ত, নমঃশূদ্ৰ আদি বিভিন্ন পিছ পৰি থকা সম্প্ৰদায়বিলাকক যিমানৈ শিক্ষা-দীক্ষা আৰু অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰত আগবঢ়াই আনিব পৰা যায় সিমানৈই সমাজৰ কাৰণে মঙ্গলজনক। এই উদ্দেশ্য আগত ৰাখিয়েই হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ মাজত এটা সাধাৰণ সমীক্ষা মই চলাইছিলো যাতে তেওঁলোকৰ প্ৰকৃত সমস্যাসমূহ সন্মুখ ভাগলৈ আনিব পৰা যায়। হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ এই কামটো এটা অতি প্ৰাচীন বৃত্তি। বিভিন্ন প্ৰতিযোগিতাৰ সন্মুখীন হৈ আজি এই আদিম বৃত্তিটো নাইকীয়া হোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে। কিন্তু এই বৃত্তিটো আজি সংৰক্ষণ কৰা প্ৰয়োজন। এই কামত উন্নত যন্ত্ৰ-পাতি কিবা ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিলে নাই সেইটো চোৱা দৰ্কাৰ। ইয়াৰ উপৰিও যিবিলাক হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ লোকে এই বৃত্তিটো হেৰুৱাইছে তেওঁলোকৰ কাৰণে আন বিকল্পমূলক কাম কাজ সৃষ্টি কৰাও প্ৰয়োজন। ইয়াৰ উপৰিও সামাজিক আৰু শিক্ষাগত বৈষম্যও আঁতৰ কৰা উচিত।

১। চৰকাৰৰ ফালৰপৰা হীৰা মাটি আৰু অন্য কেঁচা সামগ্ৰীবিলাক বিনামূল্যে বিতৰণ কৰা উচিত।

২। বেঙ্গল পটাবী কলিকতাৰ আৰ্হিত কাপ, প্লেট, ফুলদানি, চিনামাটিৰ বাচন-বৰ্তন আদি তৈয়াৰ কৰিবলৈ উপযুক্ত প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা আৰু তাৰ পিচত মহকুমা ভিত্তিত একোটা উৎপাদন কেন্দ্ৰ স্থাপন কৰা উচিত। আজিও পৃথিৱীৰ ভিতৰত মাটিৰ শিল্পত উন্নত চীন দেশলৈ প্ৰশিক্ষণত পঠোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰে।

৩। যিহেতু এই হীৰা সম্প্ৰদায়ৰ মানুহবোৰ অৰ্থনৈতিক দিশত অতি পিছপৰা সেয়েহে তেওঁলোকৰ বাসস্থানবোৰো বিনামূলীয়াকৈ সাজি দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

৪। উঠি অহা যুৱকসকলক ১০/১৫ বিঘাকৈ খেতিৰ মাটি নিজ নিজ নামত পটুন দি নগদ আৰ্থিক সাহায্যৰ যোগান ধৰি খেতি কৰিবলৈ দিব লাগে।

৫। শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন সা-সুবিধা দি এই সম্প্ৰদায়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক আগবঢ়াই নিব লাগে যাতে তেওঁলোকৰ নীচাত্মিকা ভাৱটো মনৰ পৰা একেবাৰে আঁতৰি যায়।

সদৌ শেষত বৰ্তমান বৰপেটা চহৰত মাধব চৌধুৰী মহাবিদ্যালয়ৰ অৰ্থনীতি বিভাগে বৰপেটাৰ বিভিন্ন অনুসূচিত জাতি আৰু বিভিন্ন পুৰণিকলীয়া বৃত্তি সম্পৰ্কে অনুসন্ধান কৰি আৰু এই সম্পৰ্কে এওঁলোকে সমীক্ষা প্ৰকাশ কৰিছে। এনেকুৱা অনুষ্ঠানসমূহ যদি আগবাঢ়ি আহে আৰু বিভিন্ন অনুসূচিত জাতিৰ সমস্যাবোৰৰ ওপৰত আলোকপাত কৰে তেনেহ'লে সমস্যাবোৰ ভালকৈ বুজাত সহায়ক হ'ব।

অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থা

শ্ৰীমতী গৌৰীপ্ৰভা দাস

ভাৰতবৰ্ষই স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ লগে লগে ভাৰত শাসনৰ সংবিধান ৰচনা কৰা হ'ল। সংবিধানে পিছপৰি থকা ১৬ টা উপজাতিক অসমত অনুসূচিত জাতি হিচাবে স্বীকৃতি দি এওঁলোকৰ সৰ্বতোপ্ৰকাৰ উন্নতিৰ কাৰণে প্ৰচেষ্টা চলাবলৈ নীতি অনুযায়ী দায়বদ্ধ হ'ল।

এই ১৬ টা উপজাতিৰ আৰ্থিক, শৈক্ষিক অৱস্থা উন্নত নাছিল। তেওঁলোকৰ শতকৰা ৯৫ ভাগ লোকেই ভূমিহীন, ধনহীন, শিক্ষাহীন আছিল। গতিকে তেওঁলোকে আনৰ আশ্ৰয় অৱলম্বন কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰিবলগীয়া হৈছিল। এইলোকসকলৰ আৰ্থিক দুৰ্বলতাৰ সুযোগ লৈ সমৃদ্ধিশালী লোকসকলে পৰিশ্ৰমৰ উচিত মূল্য নিদি তেওঁলোকক শোষণ কৰি নিজে সমৃদ্ধিশালী হৈছিল। আৰ্থিক আৰু শৈক্ষিক বৈষম্যৰ কাৰণে অৰ্থকৰী বিদ্যাৰ সুযোগৰ পৰা বঞ্চিত হৈ থাকিবলগীয়া হ'ল। সমাজৰ এই বৈষম্যৰ প্ৰাচীৰ অতিক্ৰম কৰি আৰ্থিক উন্নয়নৰ বাটত এইসকলে আগবাঢ়িব নোৱাৰি নিৰক্ষৰ, বুদ্ধিহীন হোৱাত, স্বকীয় জ্ঞান বুদ্ধিৰ প্ৰকাশৰ বাট চিৰদিনৰ বাবে বন্ধ হৈ থাকিল। এইসকল লোক ভূমিহীন হোৱাৰ কাৰণে কোনো আঢ়ৱন্ত লোকৰ বাৰীৰ পিছফালে বা মুকলি হৈ পৰি থকা মাটিত জুপুৰী সাজি বাস কৰিবলগীয়া হোৱাত গৰাকীৰ ঘৰত খাটি যি পাইছিল তাৰে চলিবলগীয়া হৈছিল— কিন্তু খাটনি অনুপাতে উপযুক্ত মূল্য কাহানিও নেপাইছিল। এই আৰ্থিক বৈষম্যৰ কাৰণে আঢ়ৱন্ত লোকসকলে তেওঁলোকক সামাজিকভাৱে আঁতৰত ৰাখি আছিল। বৈদিক যুগত চাৰি জাতি সৃষ্টি কৰি ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য আৰু শূদ্ৰ নামে জাতিৰ সৃষ্টি কৰি শূদ্ৰক উপৰোক্ত ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্যৰ সকলো নিম্ন স্তৰৰ কামত নিয়োগ কৰি দাস বুলি পৰিগণিত কৰিলে। সেই বৈদিক যুগৰ পৰাই শূদ্ৰসকল উচ্চ তিনিটা জাতিৰ নিম্নতম কামত নিযুক্ত কৰি তেওঁলোকক দাসত্বৰ শিকলিৰে বান্ধি আজিকোপতি দাস হিচাবেই ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। সমাজ ব্যৱস্থাপক সকলেও ইয়াৰ কোনো প্ৰতিকাৰ নকৰি আজিকোপতি আৰ্থিক, সামাজিক দিশত বাধাৰ সুদৃহ প্ৰাচীৰ গঢ়ি উন্নয়নৰ বাট বন্ধ কৰি ৰখাৰ স্বাক্ষৰ আমাৰ মাজত আছে। এই বৈষম্যৰ কাৰণেই এই জাতিৰ লোকসকল নিৰক্ষৰ, বুদ্ধিহীন আৰু স্বকীয়তা প্ৰকাশৰ বাটত আগবাঢ়িব নোৱাৰি পঙ্গু হৈয়েই ৰ'ল।

শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত :

শূদ্ৰসকলৰ বাবে কোনো শিক্ষাৰ সুবিধা নাছিল কেৱল ব্ৰাহ্মণসকলৰহে শিক্ষা লাভৰ অধিকাৰ আছিল। বৈদিক যুগত ব্ৰাহ্মণ শ্বৰি-মুনিসকলে স্থাপন কৰা টোলতহে ব্ৰাহ্মণ ছাত্ৰই শিক্ষা লাভ কৰিছিল। শূদ্ৰসকল নিৰক্ষৰ হৈয়েই থাকিবলগীয়া হৈছিল। সত্য, ত্ৰেতা আৰু দ্বাপৰত এই ব্ৰাহ্মণ ক্ষত্ৰিয় আৰু বৈশ্যইহে শিক্ষানুষ্ঠানত শিক্ষা লাভ কৰাৰ সুবিধা পাইছিল। সেই কালৰ বুৰঞ্জী অধ্যয়ন কৰিলে এইটো সহজেই অনুমান কৰিব পাৰি। তাৰ ঞ্ছলন্ত উদাহৰণ সত্যকামৰ গুৰুগৃহত শিক্ষা লাভ কৰিবৰ অনুমতি নোপোৱা। কিয়নো জাতি আৰু গোত্ৰ ক'ব নোৱাৰাৰ কাৰণে তেওঁ গুৰুগৃহত স্থান নাপাইছিল। সত্যকামে উভটি আহি মাকক সোধাত মাকে উত্তৰ দিছিল বৰি ঠাকুৰৰ কবিতাত উল্লেখিত ভাষাৰে “জন্ম নিয়েছিল তুই মনেৰ মাজাৰে”। ডঃ আশ্বদকাৰৰ জীৱনী অধ্যয়ন কৰা সকলে নিশ্চয় অবগত হ'ব যে নীচকূলত জন্ম লোৱাৰ কাৰণে আশ্বদকাৰে সংগ্ৰাম কৰিবলগীয়া হৈছিল। কিন্তু তেখেতে আত্মজ শক্তিৰ বলেৰে বলীয়ান হৈ নীতি অনুযায়ী সংগ্ৰাম কৰি স্কুলত পঢ়ি শ্ৰেষ্ঠ ছাত্ৰ হিচাপে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষত এটা যুগমীয়া আদৰ্শ দাঙি ধৰিলে। তেখেতে আত্ম জীৱনীত উল্লেখ কৰিছে যে অধ্যয়ন কৰিব নোৱাৰিলে জ্ঞান, বুদ্ধি আৰু আত্মবিদ্যাৰ থল নাথাকে। সেয়েহে সংগ্ৰাম কৰি তেখেতে নিজক প্ৰতিষ্ঠিত কৰি, ভাৰতীয় সংবিধান বচনাত অংশ গ্ৰহণ কৰি এই পিছ পৰি থকা লোকসকলৰ বাবে জ্ঞান লাভ কৰাৰ সুবিধা লিপিবদ্ধ কৰি, অনুসূচীত জাতিৰ স্বত্বাধিকাৰ সাব্যস্ত কৰি থৈ যুগমীয়া কীৰ্ত্তি স্থাপন কৰি থৈ গ'ল।

মিছনাৰীসকল ভাৰতলৈ আহি উচ্চ-নীচ বিচাৰ নকৰি সকলো ভাৰতীয়কে বিদ্যা অৰ্জন কৰিবলৈ সুবিধা কৰি দিলে। বিদ্যা শিক্ষাত কোনো জাতিভেদৰ প্ৰাচীৰ বা বাধা থকা উচিত নহয়। সকলো ভাৰতীয় শিক্ষিত হ'লেহে এখন সুস্থ আৰু শক্তিশালী দেশ হ'ব। এই ক্ষেত্ৰত আমি তেওঁলোকৰ ওচৰত কৃতজ্ঞ বুলি কোৱাৰ থল আছে।

অৰ্থনৈতিক দিশ :

ইংৰাজ ৰাজত্ব কালত ভাৰতীয় লোকসকলক ধনী নিধনী নিৰ্বিশেষে আৰ্থিকভাৱে শোষণ কৰি থকাত ভাৰতীয়সকল ক্ৰমান্বয়ে আৰ্থিকভাৱে দুখীয়া হৈ পৰিছিল আৰু তুলনামূলকভাৱে অনুসূচীত জাতিৰ লোকসকল আৰু বেছি দুৰ্বল হৈ পৰিছিল। বৃটিছৰ শাসন কালতেই যিসকল আঢ়াৰন্ত আৰু উচ্চ শ্ৰেণীৰ লোকে বৃটিছৰ সহায় লৈ শিক্ষা-দীক্ষা লাভ কৰিছিল তেওঁলোকে বৃটিছৰ তলত হয় প্ৰতিপন্ন হৈছিল। ভাৰতৰ অগণন প্ৰজাক শোষণ কৰি

ভাৰতীয় সকলক নিষ্পেষণ কৰাত ভাৰতীয়সকলৰ আত্মচেতনাৰ অভ্যুদয় হ'ল। ভাৰতীয়সকলক বৃটিছৰ শাসনৰ শোষণৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰিবলৈ ১৮৮৫ চনত জাতীয় আন্দোলন প্ৰৱৰ্ত্তিত হয় আৰু ভাৰতীয়সকলক আৰ্থিক আৰু ৰাজনৈতিকভাৱে আত্মৰাই নিবৰ বাবে প্ৰচেষ্টা চলাই যদিও প্ৰকৃত্যৰ্থত ভাৰতক মুক্তি দিব পৰা নাছিল। মহাত্মা গান্ধীয়ে ১৯২১ চনত ভাৰতৰ মুক্তিৰ বাবে আন্দোলন আৰম্ভ কৰে আৰু ভাৰতীয় লোকক আৰ্থিকভাৱে স্বাৱলম্বী হ'বলৈ আহ্বান জনায়। ১৯৫০ চনৰ ২৬ জানুৱাৰীৰ দিনা গণতন্ত্ৰ স্থাপিত হয়। এই সংবিধানে ভাৰতীয় নাগৰিকক মৌলিক স্বাধীনতা তথা গণতন্ত্ৰ সমাজবাদ আৰু ধৰ্ম নিৰপেক্ষতা প্ৰদান কৰে। এখন শ্ৰেণীহীন সমাজ গঠন কৰিবলৈ হ'লে বৰ্ণ বৈষম্য, আৰ্থিক বৈষম্য দূৰীভূত হব লাগিব।

আগেয়েই উনুকিয়াই অহা হৈছে যে দেশৰ এটা বুজন সংখ্যক লোক অনুন্নত হৈ আছে। অনুসূচীত জাতি আৰু জনজাতিসকল আৰ্থিক, শিক্ষা আদি সকলো দিশতে পিছপৰি আছে। এতিয়া আমাৰ লক্ষ্য হ'ব ইয়াৰ পৰ্যালোচনা কৰা।

(১) অসমৰ অনুসূচীত জাতিৰ জন সংখ্যা— ১৯৭১ চনৰ পিয়লৰ মতে অসমত ৯.১২ লাখ, কিন্তু কথা হ'ল বৰ্দ্ধিত জন সংখ্যানুপাতে ধৰিবলৈ গ'লে আমি অনুমান কৰিব পাৰো এই ১৯ বছৰৰ ব্যৱধানত জনচক্ৰ বৰ্দ্ধিত জন সংখ্যানুপাতে আনুমানিক ১৬ লাখ বুলি ধৰি লোৱাৰ নিশ্চয় থল আছে।

(২) আমাৰ চৰকাৰৰ বা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পৰা অহা ধন সাহায্য নিচেই কম হোৱাতো স্বাভাৱিক। ধনৰ পৰিমাণ কম আৰু অভাৱী লোকৰ সংখ্যা বেছি।

(৩) বেছি সংখ্যক লোকেই দৰিদ্ৰ— কিছুমান খাটি খোৱা, সৰুসুৰা বেপাৰ কৰা, কিছুমান দিন মজুৰি কৰি খোৱা, খুব কম সংখ্যক লোকেহে চাকৰি কৰি খোৱা।

(৪) উচ্চ পৰ্য্যায়ৰ কৰ্ম সংস্থানত আমাৰ মানুহৰ নিযুক্তি বৰ কম। উপযুক্ত অভিজ্ঞতা থকা লোকেও সহজ উপায়েৰে কৰ্ম সংস্থান লাভ কৰিব নোৱাৰে। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল উচ্চ খাপত থকা কৰ্মচাৰীসকলৰ অৱহেলা। তেওঁলোকে অনুসূচীত জাতি বুলি ক'লেই তেওঁলোকৰ মুখৰ যি অভিব্যক্তি প্ৰতিফলন কৰে সি বৰ্ণনাতীত।

(৫) সাধাৰণতে এই কথাও পৰিলক্ষিত হৈছে যে শিক্ষাক্ষেত্ৰত ৰাজ্যিক অনুদান বা কেন্দ্ৰীয় অনুদানেই হওক আবেদন প্ৰপত্ৰ দিওঁতে শিক্ষানুষ্ঠানবিলাকে অনাহকতে পলম কৰা দেখা যায়। প্ৰপত্ৰ বিচাৰি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে হাবাথুৰি খাবলগীয়া হয়। এইক্ষেত্ৰত বহুত ছাত্ৰী আৰু ছাত্ৰই যথা সময়ত দৰ্শাস্ত

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରୁଛି, ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ

ମାତୃସ୍ନେହ ଉପାହାସରେ ମୋର ମାତା ଓ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ମୋର ସମସ୍ତ କଥା କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି । ସେମାନେ ମୋର ସମସ୍ତ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ମୋର ମାତା ଓ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ମୋର ସମସ୍ତ କଥା କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି । ସେମାନେ ମୋର ସମସ୍ତ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ।

এওঁলোকৰ পূৰ্ব পুৰুষ আছিল দ্ৰাবিৰ জাতি। এই কৈৱৰ্ত্ত জাতিৰ এক নিজা ঐতিহ্য আছে। মহাভাৰতৰ সৃষ্টি হ'ল কৈৱৰ্ত্ত জাতিৰ পৰা। মৎস্যগন্ধা কৈৱৰ্ত্ত আছিল। পৰাশৰ মুণিয়ে তেওঁৰ প্ৰণয় পাশত আৱদ্ধ হৈ বিয়া কবালে, মুণিৰ অলৌকিক শক্তিত মৎস্যগন্ধাৰ মাছ মাছ গোন্ধোৱা শৰীৰ পদ্মগন্ধা হ'ল,— অৰ্থাৎ পদ্ম ফুলৰ দৰে গোন্ধাবলৈ ললে। এই পদ্মগন্ধাৰ ঔষত জন্ম হ'ল সত্যৱতী। আকৌ সত্যৱতীক বিয়া কবালে বজা শাস্তনুৱে। সত্যৱতীৰ গৰ্ভত জন্ম হ'ল ব্যাস, ব্যাসদেৱে মহাভাৰত ৰচনা কৰিলে। সত্যৱতীৰ পৰাই মহাভাৰতৰ সৃষ্টি।

পৃথিৱীৰ সভ্যতাই আহিছিল সাগৰৰ পাৰত নৈৰ দাঁতিত বসবাস কৰা লোকসকলৰ পৰা। কৈৱৰ্ত্তসকল নৈৰ দাঁতিতে বসবাস কৰিছিল। তেওঁলোকৰ আন নাম আছিল নদীয়া। এওঁলোকে মাছ মাৰি কিনা বেচা কৰি নিজৰ পৰিয়ালৰ ভৰণ-পোষণ দিছিল। লগতে এই প্ৰোটিন জাতীয় খাদ্য বাইজক যোগান ধৰিছিল। শ্ৰদ্ধা, পিণ্ড, ভোজে-ভাতে, সকামে-নিকামে, ভাৰে-ভেটিয়ে মাছ নহ'লেই নহয়।

মাছটো অস্পৃশ্য নহ'ল। কিন্তু মানুহবোৰ অস্পৃশ্য হ'ল। সমাজৰ কি অভিপ্ৰাণ, এওঁলোকে নৈ, বিল চৰকাৰৰ পৰা ভাৰত লৈ নিজৰ জীৱন নিৰ্বাহ কৰিছে। চৰকাৰে নৈ বিলহে দিলে মাটি নিদিলে। বৰ্তমান মাটিটো নায়েই নৈ-বিলো অন্য সম্প্ৰদায়ে নিব ধৰিছে। দেশ স্বাধীন হোৱা আজি ৪২ বছৰ হ'ল— এওঁলোকৰ কিন্তু অৱস্থাৰ কোনো উন্নতি নহ'ল। সমাজৰ অৱহেলাত এওঁলোক ক্ৰমে অৰ্থনৈতিক অৱস্থাত জৰাজীৰ্ণ হ'ল। কৈৱৰ্ত্তকে ধৰি হীৰা, নমঃশূদ্ৰ লোকসকলেও মাছ মাৰে, এওঁলোকক মাছ মৰা, কিনা বেচা কৰাৰ কাৰণে “ডোম” নাম দিলে। কিন্তু বিহাৰী, বঙালী, মুছলমানসকলে মাছ মাৰিলে বা বেচিলে “ডোম” বুলি নকয়। এই নিগাজি অসমীয়া কৈৱৰ্ত্ত লোকসকল মাছ বিক্ৰী কৰাৰ বাবে “ডোম” নামে অভিহিত হ'ল। এই জাতিৰ যিসকল উত্তৰ পুৰুষ শিক্ষিত হ'ল তেওঁলোকেও নিজক “ডোম” বুলি চিনাকি দিবলৈ লাজ পোৱা হ'ল হাঁহে বুলি, ফলস্বৰূপে সদৌ অসমতে এই ব্যৱসায়টো বহিৰাগতৰ হাতলৈ গ'ল। আগতে কৈৱৰ্ত্ত সম্প্ৰদায়ৰ মুনিহ তিৰোতা উভয়ে মাছ বেচিছিল। বৰ্তমান এই সংখ্যা ক্ৰমাত কমি আহিছে। বিদেশীয়ে ছানি পেলাইছে।

ইয়াৰ বাবে দায়ী কোন, অসমীয়া সমাজখনেই নহয় জানো? এই সহজ সবল মানুহবোৰক নিবনুৱা কৰিলে ঘৰতে আলহি কৰিলে। শিক্ষা-দীক্ষাত পিছ পৰিল। কৈৱৰ্ত্তসকল মাছ মৰিয়াই নাছিল, যোদ্ধাও আছিল। শৰাইঘাটৰ যুদ্ধত এওঁলোকেই বীৰ পৰাক্ৰমে নৌ যুদ্ধ কৰি লাচিত বৰফুকনক জয় যুক্ত কৰিছিল।

কিন্তু কালৰ কুটিল গতিত আজিও আৰ্থ সামাজিক উন্নতি নহ'ল।

ভাৰত স্বাধীন হোৱাৰ লগে লগে ভাৰত চৰকাৰে অনুসূচিত জাতিৰ কল্যাণৰ বাবে বিশেষ কাৰ্য্যসূচী হাতত লয়। ভাৰতৰ সংবিধান প্ৰনেতা বাৰা চাহেব ভীমৰাও আশ্বেদকাৰে ভাৰতৰ সংবিধানত অনুসূচিত জাতি, অনুসূচিত জনজাতিৰ বাবে বিশেষ ৰক্ষণা-বেক্ষণ দি থৈ গৈছে। তেওঁৰ দৃবদশীতাৰ শলাগ নলৈ নোৱাৰো।

বৰ্তমান ভাৰত চৰকাৰে অনুসূচিত জাতিৰ লোকসকলৰ কল্যাণৰ বাবে বিশেষ কাৰ্য্যসূচী হাতত লৈছে। যেনে— নিয়োগৰ কাৰ্য্যসূচী সংৰক্ষণৰ হিচাবত পৰি থকা নিয়োগসমূহ, পূৰণ কৰাৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ বিভিন্ন বিভাগ আৰু প্ৰতিষ্ঠানসমূহে বিভিন্ন বাতৰি কাকত, বেডিঅ', টি ভিত বিজ্ঞাপন দিছে।

অনুসূচিত জাতিৰ কিছুলোকে কৰ্ম্ম সংস্থাপন পাব। কিন্তু ইয়াৰদ্বাৰা সামগ্ৰিকভাৱে জাতিটোৰ অনগ্রসৰতা কিমান দূৰ কমিব কোৱা টান। নিয়োগৰ সুবিধা দি জাতিটোৰ উন্নতি কৰাতো নগৰীয়া মনোভাৱ।

১৯৮১ চনৰ পিয়লমতে সমগ্ৰ ভাৰতৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ১৫.৭৫ শতাংশ অনুসূচিত জাতিৰ লোক। অসমত ১৯৭১ চনৰ পিয়ল অনুযায়ী ইয়াৰ সংখ্যা ৯,১২,৫৫৭ জন। বৰ্তমান ১৬ লাখৰো অধিক হ'ব।

যোৱা ৪০/৪২ বছৰে এওঁলোকক সাংবিধানিক ৰক্ষণা-বেক্ষণ দিয়া সত্ত্বেও ৯০ শতাংশ অনুসূচিত জাতিৰ লোকৰ উন্নতি পৰিলক্ষিত হোৱা নাই। এটা সৰু অংশৰহে উন্নতি হৈছে। যিসকল শিক্ষা-দীক্ষা আৰু ব্যৱসায়-বাণিজ্যত উন্নতি কৰিছে কিবা সা-সুবিধা ওলালে সেই সৰু অংশটোৱেই ভোগ কৰে। ৰক্ষকেই ভক্ষক হয়।

তাবোপৰি শিক্ষিত অনগ্রসৰ অনুসূচিত জাতিৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে সুবিধাজনক অৱস্থাত থকা নগৰ ভিত্তিক সেই শ্ৰেণীৰ ল'ৰা-ছোৱালীৰ লগত প্ৰতিযোগিতা কৰিব পৰা নাই। এই কথা অকল অনুসূচিত জাতিৰ ক্ষেত্ৰতে নহয় অন্য সম্প্ৰদায়ৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰযোজ্য।

চৰকাৰে অনুসূচিত জাতিৰ লোকক চাকৰি দিয়া হৈছে বুলি কৈছে, প্ৰকৃততে তেওঁলোক সকলো অনুসূচিত জাতিৰ হয়নে নহয় সন্দেহ। বৰ্তমান অনুসূচিত জাতিৰ প্ৰমাণ পত্ৰ দিয়া বহুত বিষয়া হ'ল। সেই ফালৰ পৰাও বহুত অবাঞ্ছিত লোক উপকৃত হৈছে।

গতিকে এই জাতিটোৰ উন্নতিকল্পে যি কিবা উপকাৰ সাধিব বুলি ভাৱে তেনেহ'লে কেইটামান মৌলিক কথালৈ দৃষ্টি দিব লাগিব।

অনুসূচিত জাতিৰ লোকসকল বংশানুক্ৰমে মৎস্যজীৱি, তেওঁলোকৰ এই জীৱিকা কেনে ভাৱে চলি আছে চাব লাগিব, কাৰণ সময় বাগৰাৰ লগে লগে

এওঁলোকৰ জীৱিকাৰ পথো সংকোচন হৈ আহিছে।

এটা জলন্ত উদাহৰণ দিওঁ। এজন খেতিয়কে যিদৰে তেওঁৰ মাটি ভাগ পুত্ৰ পুত্ৰাদি ক্ৰমে ভোগ কৰি আহে কিন্তু এজন অনুসূচিত লোকে গাৱঁৰ কাষৰ জলাশয়ত বংশানুক্ৰমে ভোগ কৰিব নোৱাৰে। কাৰণ ইয়াৰ গৰাকী চৰকাৰৰ মৎস্য বিভাগ। বেছি বাজহ দিয়া জনে সুবিধা পায়, নহ'লে নাই।

সমগ্ৰ ৰাজ্যতে ৫০০ খন পঞ্জীয়নকৃত মীন মহল আছে। আৰু ২০০০ খন মান পঞ্জীয়ন নোহোৱা মীন মহল আছে। এই পঞ্জীয়ন নোহোৱা মীন মহলসমূহ কোনোবাই স্কুল, নামঘৰ, লাইব্ৰেৰী বা আন কোনো অনুষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠানৰ নামত দখল কৰি আছে। আনকি চৰকাৰৰ ডাকৰ বিলো হেলাৰঙে বিক্ৰী কৰি দিয়ে, বিচাৰ নাই।

প্ৰায় ৫০০ মীন মহল, ৬০০ মান পঞ্জীয়নকৃত সমবায় সমিতি আছে। পঞ্জীয়ন নোহোৱা মীন মহলবোৰ পঞ্জীয়ন কৰি সমিতিসমূহক দিব পাৰে। এই পঞ্জীয়ন নোহোৱা মীন মহলসমূহৰ পৰা চৰকাৰে বছৰি ৫০ লাখৰ পৰা ১ কোটি টকালৈকে বাজহ হেৰুৱাইছে। পঞ্জীয়নকৃত মীন মহলসমূহ তিনি বছৰৰ বাবেহে বন্দোবস্ত দিয়ে। তেওঁলোকে চৰকাৰক বাজহ দিব লাগে। কিন্তু বৰ পৰিতাপৰ বিষয় হ'ল এই যে ৬০০ খন সমবায় সমিতিৰ অধীনত থকা মৎস্যজীৱি লোকসকল জীৱিকাৰ পৰা বঞ্চিত হৈছে। তাৰোপৰি বংশানুক্ৰমে চৰকাৰৰ পৰা ডাকি লৈ মৎস্য ব্যৱসায় কৰা লোক সকলো বিপৰ্য্যস্ত হৈছে। খেতিয়কৰ দৰে তেওঁলোকে বংশানুক্ৰমে উপভোগ কৰিব নোৱাৰে।

কথাতে কয়, “মাছে পানীক অনুসৰণ কৰে আৰু মাছুৱৈয়ে অনুসৰণ কৰে মাছক”। কিন্তু বৰ্তমানে জোৰ যাৰ মূলুক তাৰ হৈছে। আইনৰ কোনো কথাই নাই। বাৰিষা পানী ভাগ যদি কাৰোবাৰ ম্যাদী পট্টাৰ ওপৰত উপচি পৰিছে সেইভাগ তেওঁৰ বুলি বিক্ৰী কৰি দিছে, বিনাদ্বিধাই। কোনো বিচাৰ নাই। তাৰোপৰি বিলৰ পানী শুকাই যোৱাৰ লগে লগে তাত বড়ো খেতি কৰিছে। ক'লেই জগৰীয়া হ'ব লাগিব। নাৰ্ছৰীৰ পৰিবৰ্তে বিলৰ পাৰত বড়ো খেতি হৈছে।

আমি অসমীয়া মানুহ, মাছো লাগিব ভাতো লাগিব। মাছক মাৰি ভাত নহয় ভাতক মাৰি মাছ নহয়। কিন্তু বৰ্তমান মাছক শেষ কৰাৰহে দিন আহিছে, এনেকুৱা এদিন আহিব, ভৱিষ্যত বংশধৰক মাছৰ ছবি আঁকি দেখুৱাব লাগিব।

গ্ৰাম্য অঞ্চলৰ এই দুখীয়া লোকসকলৰ জীৱিকা সংস্থাপনৰ দায়িত্ব জানো চৰকাৰৰ নহয়? গতিকে এইক্ষেত্ৰত চৰকাৰৰ ফিচাৰী উন্নয়ন নিগম, ফিছফেদৰ, ডাইবেক্টৰ অব ফিছৰীৰ ভূমিকাৰ আশু প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে।

চৰকাৰৰ কল্যাণমূলক আঁচনিৰ সা-সুবিধাবোৰো গাৱঁৰ এই দুখীয়া মাছমৰীয়া লোকসকলে পোৱা নাই। মাটিৰ পট্টা দেখুৱাই খেতিয়কে ঋণ পাব পাৰে কিন্তু

মাছ মৰীয়াই কি দেখুৱাই ঋণ পাব। জলাশয়ৰ ওপৰতো নিগাজি অধিকাৰ নাই। চৰকাৰে এই পৰিসংখ্যাৰ ৮০/৯০ শতাংশৰ বাবেহে অধিক মনোনিৱেশ দিব লাগিছিল।

অসমত কমেও ৭৮০০০ হেক্টৰ জলাশয় আছে। বেজ্ঞানিক পদ্ধতিৰে উন্নত কৰিলেও মৎস্যজীৱি বাইজৰ উপকাৰ হ'ব।

কেৱল অসমতহে মাছে দুবাৰ কণী পাৰে। ই অতি লাভজনক ব্যৱসায়, বজাৰৰ অভাৱ নাই, গ্ৰাহকৰ অভাৱ নাই অথচ মৎস্যজীৱি বাইজৰ উন্নতি হোৱা নাই।

যোৱা বছৰ মাছৰ মহামাৰীয়ে দেখা দিয়াত এই লোকসকলক বেয়াকৈ ক্ষতি কৰিলে। আনকি বাজহ দিবৰ ক্ষমতাও হেৰুৱাইছিল। চৰকাৰৰ ওচৰত বাজহ বেহাই দিয়াৰ প্ৰাৰ্থনাও নামঞ্জুৰ হ'ল। এইদৰে ন-ন সমস্যাই তেওঁলোকক জুৰুলা কৰিছে।

তাৰোপৰি নৈ, বিল, পুখুৰীৰ মাছ বলপূৰ্বকভাৱে মাৰি নি গুৰুতৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছে। কৰ্তৃপক্ষৰ পৰা কোনো প্ৰতিকাৰ নাপায়।

অন্যান্য বিভাগীয় আপত্তি—মৎস্যজীৱিসকলক গোচৰ নিষ্পত্তিৰ কাৰণে উচ্চ ন্যায়ালয়লৈ যাবলৈ কোৱা হয়। ন্যায়ালয়ত সিদ্ধান্তৰ বাবে বহু বছৰ লাগে। গতিকে মোৰ বোধেৰে বিভাগীয় মন্ত্ৰীক সেই দায়িত্ব দিলে মৎস্যজীৱি বাইজৰ কল্যাণ হ'ব।

অনুন্নত সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলৰ কল্যাণ সাধিবলৈ হ'লে তেওঁলোকৰ ৮০/৯০ শতাংশ অশিক্ষিত সকলৰ কথা ভাবিব লাগিব। শিক্ষিত মধ্যবিত্তৰ দৃষ্টিৰে চালে নহ'ব।

III

“বাঘ, ম'হ, হাতী ইত্যাদি জন্তুৰ চিকাৰৰ উপৰিও প্ৰাচীন অসমত মীন ব্যৱসায় এটা লেখত ল'বলগীয়া ব্যৱসায় আছিল। কৈৱৰ্ত্ত শ্ৰেণীটোৱে এই ব্যৱসায়ৰ গুৰি ধৰিছিল।” (শ্ৰীদিলীপ কুমাৰ বৰুৱা, প্ৰবন্ধ— “অসমৰ অৰ্থনীতি” গ্ৰন্থ— “অসম গৌৰৱ”— পৃঃ- ১১১)।

কালৰ কুটিল গতিত সভ্যতা বিকাশৰ লগে লগে বিজ্ঞানৰ কাৰিকৰী জীৱন যাত্ৰা আৰম্ভ হ'ল। কাঠৰ নাৱৰ পৰিবৰ্তে ভাপৰ নাও বা জাহাজৰ প্ৰচলন হ'ল। আধুনিক কাৰিকৰী জ্ঞানশূন্য কৈৱৰ্ত্তসকলৰ ব্যৱসায় ভাপৰ নাৱলৈ উন্নিত হ'ব নোৱাৰিলে। আনকি উক্ত বিভাগৰ কৰ্মচাৰী হোৱাৰ পৰাও তেওঁলোক বঞ্চিত হ'ল। তেনেদৰেই উক্ত নাও সজা ব্যৱসায়ৰ পৰা এৰা পৰিবলগীয়া হ'ল। সৰু সৰু নদী-উপনদীসমূহে খৰালী তৰাং হৈ পৰে। গতিকে তেওঁলোকৰ ব্যৱসায়ো সংকোচিত হ'ব লগা হ'ল।

ভিতৰুৱা অঞ্চলৰ বিলসমূহতো এই নাৱৰ প্ৰয়োজনীয়তা সীমিত হ'ল। নতুন নতুন কাৰিকৰী জ্ঞান থকা বিভিন্ন জাতিৰ মিস্ত্ৰী শ্ৰেণীৰ লোকসকলৰ আগমনৰ লগে লগে নাও তৈয়াৰী পদ্ধতিও সলনি হ'ল। গোটা কাঠৰ ডিঙাৰ পৰিবৰ্তে টঙাৰে তৈয়াৰী ডিঙা বা পানচৈ আদি ওলাল। আনহাতে বনাঞ্চলসমূহত বাঢ়ি অহা কাঠৰ অভাৱেও নাও ব্যৱসায়ৰ বাধাস্বৰূপ হৈ পৰিল। পাৰঘাটত নাৱৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিপৰীতে বৃহদাকাৰৰ সাঁকো হ'ল।

মাছ ব্যৱসায় :

“যিহেতু কৈৱৰ্ত্তসকলৰ প্ৰধান উপ-জীৱিকা মাছ মৰা, সেইবাবে নদী বা জলাশয়ৰ পাৰত কৈৱৰ্ত্ত লোকালয় বেছিকৈ দেখা যায়।” (ড° ভুৱন মোহন দাস, প্ৰবন্ধ— “অসমৰ সমাজ ব্যৱস্থা, কেইটিমান দিশ”— গ্ৰন্থ “অসম গৌৰৱ”, পৃঃ- ৩৭) এই নদী পৰীয়া জীৱন নিৰ্বাহে স্থায়ী ৰূপত তিকি নেথাকিল। দিনক দিনে বাঢ়ি অহা বানপানী আৰু গৰাখহনীয়াৰ সমস্যা এই জাতিটোৰ বাবে অভিশাপ স্বৰূপ হৈ পৰিল। বানপানীৰ নিৰ্যাতন ভূগি জীৱনৰ ধাম খুমীয়াত পৰি এঠাইৰ পৰা আন ঠাইলৈ স্থানান্তৰ, একেখন গাঁৱৰ বা একেটা পৰিয়ালৰ মানুহ ভাগ ভাগ হৈ দিহিঙে দিপাঙে গতি কৰিবলগীয়া হৈয়ে আছে। উদাহৰণ স্বৰূপে কিছু বছৰৰ আগেয়ে পুৰণি দৰং জিলাৰ (বৰ্তমান শোণিতপুৰ জিলাৰ) ঢেকীয়াজুলি থানাৰ অন্তৰ্গত বুটুলা, মৰাবেলশিৰি নামৰ দুটা বৃহৎ অঞ্চল ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ খহনীয়াৰ ফলত নিচিহ্ন হৈছে। অঞ্চল দুটিত কৈৱৰ্ত্ত সম্প্ৰদায়ৰ লোকেই বেছি আছিল। জনা যায় যে অঞ্চল দুটিত নগাওঁ জিলাৰ পৰা যোৱা লোকৰ সংখ্যাই অধিক আছিল। শেহতীয়াকৈ

নগাওঁ জিলাৰ অন্তৰ্গত লাহৰীঘাটৰ এটি অঞ্চল নিচিহ্ন হৈছে। গতিকে স্থানান্তৰৰ পিচত সিৰোবৰ জীৱন যাত্ৰা কিমান সমস্যা বহুল তাক সহজেই অনুমান কৰিব পাৰি।

মৎস্যজীৱি কৈৱৰ্ত্তসকলৰ পুৰুষৰ দৰে নাৰীসকলো কঠোৰ পৰিশ্ৰমী। তেওঁলোকে মুগা-পলু পুহি সূতা কটা, বীহা সূতা কটা, কাপোৰ বোৱা, জালবোৱা আদি ঘৰুৱা কাম বনৰ উপৰিও ভুঁই বোৱা আদি কৃষি কৰ্মতো পুৰুষক সহায় কৰি আহিছে। তদুপৰি মাছ ধৰা কামতো তেওঁলোক পটু। প্ৰাচীন কালৰে পৰা নাৰীসকলে মাছৰ পোহাৰ কৰাৰ প্ৰমাণ আছে। মাছ পোহাৰীসকল হাতে মুখে কাজী আছিল। আধুনিক শিক্ষাৰ প্ৰভাৱ পৰাৰ লগে লগে নাৰী সমাজৰ মাজত মাছ পোহাৰী বৃত্তি এক প্ৰকাৰ নাইকিয়া হৈছে। সেয়ে সমস্ত জাতিটোৰ মাজৰ পৰাই মৎস্য ব্যৱসায় প্ৰায় এৰা পৰিছে। ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণ স্বৰূপে ক'ব পাৰি—

১। দিনে নিশাই কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিও পৰিয়ালৰ ভৰণ-পোষণ দিব পৰাকৈ মাছ সংগ্ৰহ কৰিব নোৱাৰি। প্ৰাচীন কালৰে পৰা এই সকলে ব্যৱহাৰ কৰি অহা মাছ মৰা পদ্ধতি আৰু আহিলাসমূহ বৰ্তমান কালৰ বাবে যথোপযুক্ত নহয়। তদুপৰি প্ৰায় সকলো জাতিৰ মানুহে মাছ ধৰে আৰু বিক্ৰী কৰে। সেইমতে তেওঁলোকৰ মাছ মৰা পদ্ধতি আৰু আহিলাসমূহ উন্নত ধৰণৰ। ফলত নদী, বিলসমূহত মাছৰ সংখ্যা দিনকদিনে হ্ৰাস পাই আহিছে। জনসংখ্যা বৃদ্ধি অনুপাতে মাছৰ চাহিদা পূৰণ কৰিব নোৱাৰা হৈ আহিল।

২। স্বাধীনোত্তৰ কালত মীন শিল্পটো চৰকাৰৰ হাতলৈ হস্তান্তৰ হোৱাৰ পৰা নদী, বিল আদি জলাশয়সমূহত মাছমৰীয়াসকলৰ মুক্ত বিচৰণ বন্ধ হৈ পৰে। ইয়াৰ ফলত দুটা প্ৰতিক্ৰিয়া প্ৰণিধানযোগ্য (ক) মহলদাৰী ব্যৱস্থাত চলোৱা বিলসমূহৰ পৰা প্ৰকৃত মাছমৰীয়াসকল বঞ্চিত হ'ল। তেওঁলোকৰ মাছ মৰা আহিলা আৰু পদ্ধতিতকৈ দ্ৰুতগতিত অধিক কাৰ্যক্ষম আহিলাৰে কম সময়ত বেছি মাছমৰা আহিলা ওলাল। যাৰ ফলত মৈমনসিং বা চিলেট জিলা আৰু বিহাৰ আদিৰ পৰা অহা মাছমৰীয়াসকলে অধিক সুবিধা পালে। (খ) এই ব্যৱস্থাত চলোৱা নদী, বিলসমূহৰ নিকটবৰ্তী খিলঞ্জীয়া মাছমৰীয়াসকলৰ আৰ্থিক উন্নতিত একো প্ৰভাৱ নপৰিল। মহলদাৰ শ্ৰেণীৰ লোকসকলৰ আৰ্থিক টোপোলাটোহে শকত হ'ল।

৩। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী কালৰ এক আঁচনিৰ জৰিয়তে নদী বা বিলপৰীয়া কৈৱৰ্ত্ত শ্ৰেণীৰ লোকৰ মাজত সমবায় ভিত্তিত বিলসমূহ আবৰ্তন কৰা হয়। চৰকাৰৰ এই আঁচনি অৱশ্যে হিতাকাঙ্ক্ষী আছিল যদিও ইয়াক কেৰোণমুক্ত কৰিব নোৱাৰি। সাধাৰণতে দুখীয়া নিৰক্ষৰ হোজা মাছমৰীয়াসকলৰ বাবে

ই আছিল সমবায়ৰ নামত কেইজনমান অত্যন্ত বুদ্ধিজীৱিৰ কৌশল। সমিতিৰ সভাপতি বা সম্পাদক নামধাৰী এদল মুষ্টিমেয় লোকে সধাৰণ সদস্যসকলক (বিসকল তেওঁলোকৰ মনঃপুত) চকুত ধূলি মাৰি মহলদাবীত্ব বজাই ৰাখিবলৈ ললে। আনকি সমবায়ৰ হিচাব-নিকাচৰ পৰাও তেওঁলোক বঞ্চিত— যিহেতু সমবায়ৰ অংশৰ ধন তেওঁলোকে দিব নোৱাৰে। ফলত আধিয়াৰ নাইবা অধিক খাজনাৰ বলি হৈ তেওঁলোকে জীৱনৰ টলুঙা ডিঙা বাইয়েই কটালে।

৪। শেহতীয়াকৈ মাছ ব্যৱসায়ৰ বাবে গাৱেঁ-ভূঞা মাছ বিক্ৰেতাসকলৰ মাজত একোখন চাইকেল আৰু একোটাকৈ মাছ কঢ়িয়াবৰ বাবে এলুমিনিয়ামৰ ড্ৰাম দিয়া দেখা গ'ল। তাকো একোখন বিশিষ্ট গাৱঁত বৰ বেছি ২/৩ জনৰ মাজত। এখন চাইকেল আৰু এটা ড্ৰামেই একোটা পৰিয়ালৰ ভৰণ-পোষণৰ সম্বল কোনো পধ্যেই সম্ভৱ নহয়। যিহেতু মূল ধন নহ'লে একোটা ব্যৱসায় নচলে।

৫। চৰকাৰৰ মীন শিল্প সম্প্ৰসাৰণৰ বাবে Fishery Demonstrator ৰ প্ৰশিক্ষণ আৰু নিয়োগৰ ব্যৱস্থাতো প্ৰকৃত মাছমৰীয়া শ্ৰেণীৰ লোকৰ প্ৰাৰ্থীতকৈ অন্য মাছমৰীয়া প্ৰাৰ্থীকহে নিয়োগ কৰা হ'ল। তেনে প্ৰশিক্ষণ আৰু অৱলম্বনৰ যি সাহায্য বা ঋণ আদি এই শ্ৰেণীৰ লোকৰ মাজত বিতৰণ কৰিলেহে কিছু উপকৃত হ'ব। আনহাতে পুখুৰী আঁচনিৰ জৰিয়তে যি মৎস্য শিল্প সম্প্ৰসাৰণৰ ব্যৱস্থা আছে তাতো এইসকল অনগ্ৰসৰ। যিহেতু তেনে উপযুক্ত পুখুৰী এটি খান্দি মাছ পুহিবৰ বাবে মাটি সম্পত্তিৰ অভাৱ। মুঠতে শ শ, হেজাৰ হেজাৰ বছৰে মাছমৰীয়া জাতি হিচাপে পৰিচিত এই লোকসকলৰ বাবে আধুনিক কোনো ব্যৱস্থাই বিকাশ লাভ কৰিব পৰা নাই।

কৃষি সমস্যা :

প্ৰাচীন ভাৰতীয় সভ্যতা বিকাশৰ বুৰঞ্জী অধ্যয়ন কৰিলে জনা যায় যে কৈৱৰ্ত্ত শ্ৰেণীৰ লোকসকলে কৃষি কৰ্মৰেও প্ৰগতিৰ পথত অবিহণা যোগাই আহিছে।

আগতে উল্লেখ কৰা হৈছে যে কৈৱৰ্ত্ত জাতিৰ লোকসকল নদী, বিল আদি জলাশয়ৰ নিকটৱৰ্তী স্থানত বসবাস কৰে। গতিকে কৃষি কৰ্মৰ প্ৰয়োজনীয় মাটি নিম্নতম চাহিদাৰ হোৱাটো মন কৰিবলগীয়া কথা। তাতে দিনক দিনে বাঢ়ি অহা বানপানী, গৰাখহনীয়াৰ ফলত কৃষি জীৱনত বিশেষ হেঙাৰ স্বৰূপ হৈ পৰিছে। এইসকল লোকৰ কৃষি মাটি সমূহো দ ঠাইতেই অৱস্থিত।

তদুপৰি মৎস্যজীৱি এই লোকসকলে কৃষি কাৰ্য্যত যেনেদৰে মনোনিৱেশ কৰিব লাগিছিল তাৰ বিৰূপ প্ৰতিক্ৰিয়াহে হোৱা দেখা যায়। আধুনিক কৃষি পদ্ধতিৰ প্ৰতি বিমুখ এই খেতিয়কসকলৰ উপাৰ্জন ক্ষমতা নিম্ন স্তৰৰ। এইকণ দুৰ্বলতাৰ সুযোগ লৈ ওপৰ শ্ৰেণীৰ কৃষক গোষ্ঠীয়ে ভূ-সম্পত্তি গ্ৰাস কৰি আহিছে। স্বাধীনোত্তৰ কালৰ বাহিৰাগত প্ৰব্ৰজনৰ সোঁতে এওঁলোকেই সতকাই আক্ৰমণ কৰে। নৱাগতসকলে এনেধৰণৰ দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ ওচৰে পাজৰেই আয়াসতে মাটি ভেটি লৈ নিগাজী বাসিন্দা হ'বলৈ পালে। আৰ্থিক অনাটনত জুৰুলা হৈ ক্ৰমে পাইকাচ, বন্ধকী আৰু পিচলৈ বিক্ৰী আদি কৰিও থাউনি নোপোৱা হ'ল। অৱশিষ্ট মাটি ভেটিক ধনৰ বিনিময়ত অন্য ঠাইত আৱাদী কম মূল্যৰ মাটিৰ পমখেদি স্থানান্তৰ হ'বলৈ ধৰিলে। নাইবা নকৈ পটুন হোৱা গৰাবাদ বা বনাঞ্চলীয় মাটিৰ অনুসন্ধানত ধাৰিত হ'ল। যাৰ ফলত সেই সেই গাঁও বা অঞ্চলসমূহ নৱাগতসকলৰ আৱাস ভূমি হ'ল। আনহাতে এইসকলৰ সমস্যাৰ সমাধান নহ'ল। বৰং পৰিয়াল বৃদ্ধিৰ ফলত সমস্যাও বাঢ়িবলৈ ধৰিলে।

উদাহৰণ স্বৰূপে—নগাওঁ জিলাৰ ধিং অঞ্চলৰ—কাছকাটি, সূতাৰ গাওঁ, কোবাইকটা সত্ৰ আদি।

শিক্ষা সমস্যা :

শিক্ষা ব্যতিৰেকে কোনো জাতি, গোষ্ঠী নাইবা কোনো ব্যক্তিয়েই আত্ম পৰিচয় দিব নোৱাৰে। প্ৰগতিবাদী এখন দেশৰ প্ৰতিযোগিতামূলক শিক্ষা ব্যৱস্থাত আৰ্থ-সামাজিকভাৱে পিচ পৰা কোনো জাতিয়ে উচ্চ শিক্ষাৰত আৰোহণ কৰিব নোৱাৰে। অনুসূচীত জাতিসমূহৰ মাজত শিক্ষা সমস্যাটিয়ে প্ৰধান বুলিব পাৰি। ভাৰতবৰ্ষত যেতিয়া আধুনিক শিক্ষাৰ প্ৰৱৰ্ত্তন হয় অনুসূচীত জাতিসমূহে তেতিয়া খবৰেই পোৱা নাছিল। প্ৰাক-স্বাধীনতাৰ কালছোৱাত যেতিয়া বৃটিছ কোম্পানীসমূহৰ দ্বাৰা আধুনিক শিক্ষাৰ প্ৰৱৰ্ত্তন কৰা হৈছিল সি আছিল কেৱল সম্ভ্ৰান্ত শ্ৰেণীটোৰ বাবে প্ৰযোজ্য। আনকি স্বাধীনোত্তৰ কালতো প্ৰায় ষাঠিৰ দশকলৈকে এই জাতিসমূহৰ বাবে শিক্ষা ব্যৱস্থা অবাস্তব স্বৰূপ আছিল। যি জাতিৰ লোকে খাজনা ভৰাৰ ভয়ত মৌজাদাৰৰ ওচৰত মাটি কৰ্ত্তন কৰি দিবলৈ খাটনি ধৰে সেইসকল লোকে ফিৰ্জ (মাচুল) দি শিক্ষা দিয়াটো আছিল বিপদ স্বৰূপ। তদুপৰি “শাস্ত্ৰ পঢ়িলে চকু ফুটা” ভাৱাদৰ্শই গা-এৰা নাছিল। চুলে চুৱা লগা এই শ্ৰেণীৰ ল'ৰা-ছোৱালী (ছোৱালীৰ কথাটো ভাবিবই পৰা নাছিল) বোৰক শিক্ষা দিছিল তেনে এক “গুৰু” বা “পণ্ডিত” শ্ৰেণীৰ লোকে। অত্যন্ত মাৰ-কিল, গালি-গালাজ, লগ-সমনীয়াৰ চেই-চেই,

লেই-লেই ঠাট্টা-মস্কৰা খাই কেইটা ল'ৰাই ছাত্ৰ জীৱন সুখেৰে অতিবাহিত কৰিছিল বাক? সামাজিক এনে বৈষম্যই সৃষ্টি কৰিলে শিক্ষাৰ অন্তৰায়। বিশেষকৈ ভিতৰুৱা গ্ৰামাঞ্চলত শিক্ষা এটা সাঁথৰ স্বৰূপ আছিল। পঢ়াশালীটো নাছিলেই, বহুদূৰ বাটকুৰি বাই যাবলগীয়া পঢ়াশালীলৈ যাবলৈকো বাট পথ বুলিবলৈ নাছিল। তদুপৰি লগ-সমনীয়াৰ ৯৫ শতাংশই মাছ-পুঠি বিচাৰি, খেলাধুলা কৰি ঘূৰি ফুৰিছিল। ফলত পঢ়াশালীলৈ যোৱা ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে সমনীয়া আনকি বয়সস্থ লোকবোৰে মস্কৰাহে পাইছিল। ব্যক্তিগত বা সমূহীয়াকৈ মাছ ধৰা, ভাওনা সবাহ পতা আদি উৎসৱমুখৰ পৰিৱেশে তেওঁলোকক আকৰ্ষণ কৰিছিল। এনেবোৰ বিপৰ্য্যয়ৰ সন্মুখীন হৈ যি ৫ শতাংশ ছাত্ৰই প্ৰাথমিক শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল তেওঁলোকৰ সকলোৰে পৰবৰ্ত্তী পৰ্য্যায়ৰ উচ্চ শিক্ষা ল'বলৈ সামৰ্থ্য নাছিল। মাছুল ভৰি শিক্ষা লোৱাটো তেওঁলোকৰ বাবে সম্ভৱ নাছিল। দ্বিতীয়তে উচ্চ বিদ্যালয়সমূহ ঘৰৰ পৰা যথেষ্ট দূৰত, বিশেষকৈ চহৰত হোৱাৰ বাবে ই আছিল অতি দুৰূহ কাম। আৰ্থিকভাৱে সবল আৰু শিক্ষা সচেতন অভিভাৱকৰ বাহিৰে সৰ্বসাধাৰণ পৰিয়ালৰ ল'ৰাই উচ্চশিক্ষা লোৱাটো সপোন স্বৰূপ আছিল। “১৯৩৪ চন মানলৈকে অনুসূচিত আৰু জনজাতীয় সম্প্ৰদায়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক স্কুল-কলেজৰ ছাত্ৰাবাসত থাকিবলৈ দিয়া নহৈছিল।” ১৯৩০ চনৰ গ্ৰাম্য প্ৰাইমাৰী শিক্ষাৰ বিলখন পাছ কৰোতে বঙ্গদেশত উচ্চ হিন্দুসকলৰ প্ৰতিনিধিসকলে বিৰোধিতা কৰিছিল। ১৯৩১ চনত যেতিয়া স্কুল সমূহত সকলো সম্প্ৰদায়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক ভৰ্তি কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিলে, তেতিয়া গ্ৰাম্য স্কুলবোৰ বন্ধ কৰি দিয়া হৈছিল আৰু যিবোৰ স্কুল বন্ধ হোৱা নাছিল তালৈ বণহিন্দুৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল যাবলৈ বাদ দিছিল।” (“মহামতি আশ্বেদকাৰ আৰু তেওঁৰ জীৱন জোৰা সংগ্ৰাম”— লিখক ডঃ তাৰানাথ দাস, পৃঃ- ১৮)। এনেবোৰ কঠিন পৰিস্থিতি অতিক্ৰম কৰি অহা অনুসূচিত বুলি সংবিধানে পৰিচয় দিয়া জাতি সমূহৰ বাবে শিক্ষা জীৱন যেনে কষ্টকৰ তেনে ক্ষীণো।

সময়ত সামাজিক বাধা নিষেধ নেথাকিল যদিও মুষ্টিমেয় অনুসূচিত জাতিৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়েহে শিক্ষা ল'বলৈ সক্ষম হ'ল। সেই কাৰণে তেওঁলোকৰ মাজত মেধাবী ছাত্ৰৰ অভাৱ বাক্যকৈ মন কৰিবলগীয়া। ফলত তেওঁলোকৰ মাজত যি দুই চাৰিজন প্ৰথম বা দ্বিতীয় বিভাগত উত্তীৰ্ণ হৈছে সি অতি নগণ্য। পৰিতাপৰ বিষয় যে এনে ছাত্ৰৰ বাবে ছাত্ৰবৃত্তি বা পাণ্ডিত্যৰ জলপানীৰ ব্যৱস্থা হোৱা নাই। তেওঁলোকে কেৱল অনুসূচিত জাতি বৃত্তিহে পায়। চাকৰীৰ ক্ষেত্ৰতো একেই দৃষ্টান্ত। যিহেতু প্ৰতিযোগিতামূলক পৰীক্ষাসমূহত ফেৰ মাৰিবলগীয়া প্ৰাৰ্থীৰ অভাৱ, সেয়ে—অনুষ্ঠানৰ বা কাৰ্য্যালয়ৰ শীৰ্ষস্থানীয় কৰ্মকৰ্ত্তা

নাই। চিপাহী, মহৰি, দ্ৰাইভাৰ আদিৰ বাহিৰে উল্লেখ কৰিবলগীয়া কৰ্মচাৰীৰ সংখ্যা নিচেই নগণ্য। এইখিনিতে অগ্ৰিয় হ'লেও এঘাৰ সত্য কথা ক'বলৈ লাগিব যে অনুসূচিত নামধাৰী এচাম সুবিধাবাদীয়ে মুনাফা আদায় কৰিবলৈকো এৰা নাছিল। এনে বৈষম্যমূলক অভিপ্ৰায়ৰ মূলতে অনুসূচিত জাতিসমূহৰ অজ্ঞতা আৰু অনগ্রসৰতা বুলিব লাগিব। সেয়েহে অনুসূচিত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ বাবে জাতি প্ৰমাণ পত্ৰ সাৱধানে যথাযোগ্য স্থানত বিতৰণ হোৱাটো বাঞ্ছনীয়।

কাৰিকৰী শিক্ষা :

প্ৰগতিবাদৰ এই যুগটোক বিজ্ঞান আৰু কাৰিকৰী যুগ বুলিও কোৱা হয়। যুগ সাপেক্ষ শিক্ষা নহ'লে সমাজৰ প্ৰগতি আশা কৰিব নোৱাৰি। এই শিক্ষাত মেধা সম্পন্ন ব্যক্তিৰ আৱশ্যক হয়। যিহেতু অনুসূচিত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত মেধাৱী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অভাৱ, কাজেই এই অভাৱ পূৰণৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এই সম্প্ৰদায়সমূহৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ কাৰণে বিশেষ সংৰক্ষণৰ ব্যৱস্থা হ'ব লাগে। কৃষি, কাৰিকৰী আৰু চিকিৎসা আদি বিভাগবোৰত জনসংখ্যা হাৰত আসন নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি তাত যথাযোগ্য আৰু প্ৰমাণসিদ্ধ অনুসূচিত জাতিৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক ভৰ্তি কৰোৱা নিতান্ত আৱশ্যক।

মীন বিদ্যালয় : মীন মহা বিদ্যালয় :

মীন ব্যৱসায় ভাৰতৰ এক লাভজনক ব্যৱসায় হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। আজি “মীন-শিল্প” বুলিও পৰিচিত হৈছে। উক্ত শিল্পৰ দ্ৰুত উন্নতিৰ পৰিকল্পনাৰেই মীন মহা বিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠা এক শুভ লক্ষণ। এই মহাবিদ্যালয়সমূহৰ জৰিয়তে শিক্ষাপ্ৰাপ্ত শিক্ষাৰ্থীসকলেই মীন-শিল্প উন্নয়নত বৰঙণি যোগাব নিশ্চয়। সেয়েহে অতীজৰে পৰা মৎস্য ব্যৱসায়কে সাৱতি ধৰি আত্মা পৰিচয় দি অহা অনুসূচিতৰ অন্তৰ্গত মাছমৰীয়া শ্ৰেণীৰ দৰিদ্ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে বিনা মাছুলে পঢ়াৰ সুবিধা পোৱা উচিত।

নিয়োগ আৰু কৰ্ম সংস্থান :

নিয়োগ বিজ্ঞাপনত প্ৰায়ে শুনা যায় যে অনুসূচিত জাতিৰ বাবে আচুতীয়া আসন সংৰক্ষিত। কিন্তু প্ৰশ্ন হয় প্ৰকৃতৰ্থত অনুসূচিত জাতিৰ প্ৰাৰ্থীয়ে সেই সুবিধা পাইছে জানো? প্ৰতিযোগিতামূলক পৰীক্ষাসমূহত বাস্তৱিকতে এই শ্ৰেণীৰ

প্ৰাৰ্থীৰ প্ৰতিদ্বন্দিতা ক্ষীণ আৰু কৃতকাৰ্য্য হোৱা দুই চাৰিজন প্ৰাৰ্থীৰ বাবে সম্পূৰ্ণ আসন পূৰ্ণ কৰাটো সম্ভৱ জানো? কাজেই উক্ত পৰীক্ষা সমূহত বয়সৰ সীমা বেহাই দিয়াটোৱেই যথেষ্ট নহয়। সংৰক্ষণৰ 'বেকলগ' পূৰণ কৰিলেহে সমস্যা সমাধান হ'ব।

সেয়েহে অসম লোকসেৱা আয়োগৰ দৰে বিশেষ দায়িত্বশীল অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ বাচনি পৰীক্ষাসমূহৰ কিছু অংশ কেৱল অনুসূচিত জাতিৰ মাজত অনুষ্ঠিত কৰাৰ কথা চৰকাৰে বিবেচনা কৰিব পাৰে।

চৰকাৰৰ অনুসূচিত জাতিৰ উন্নয়ন বোৰ্ড, জনজাতি আৰু অনুসূচিত জাতি গৱেষণা সঞ্চালকালয় আদি অনুষ্ঠানে এনেবোৰ বিষয়ত আগভাগ লোৱা বাঞ্ছনীয়।

আমাৰ পৰামৰ্শ হিচাপে ক'ব খোজো সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ যৌথ প্ৰচেষ্টাবেহে চিৰকালৈ পিচ পৰা জাতি একোটা আগবঢ়াই নিয়াত সহজ হ'ব। অন্যথাই মুষ্টিমেয় কেইজনমান ব্যক্তিৰ নিয়োগ বা পদমৰ্য্যদাই এটা জাতিৰ বিকাশ সাধন কৰিব নোৱাৰে।

সামাজিক বিপৰ্য্যয় :

আৰ্থ-সামাজিকভাৱে দূৰৱস্থা সম্পন্ন অনুসূচিত জাতিসমূহৰ বিপৰ্য্যয়ৰ শেষ নাই। সাংবিধানিক সুৰক্ষায়েই চূড়ান্ত বুলিব নোৱাৰি। দেশৰ প্ৰতিজন নাগৰিকেই অনুসূচিত জাতিসমূহৰ সৰ্বতোপ্ৰকাৰৰ উন্নয়নৰ প্ৰতি হাত উজান দি আগুৱাই নহালৈকে অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থসামাজিক উন্নতি নহ'ব। এওঁলোকক অচ্যুৎ বুলি অৱদমিত কৰা বৈদিক যুগীয় ধ্যান-ধাৰণাৰ সলনি নহ'লে সমাজ ভাঙোনমুখী স্বাৰ্থপৰ লোকৰ শোষণৰ থলী হ'ব।

ধৰ্মৰ দোহাই দি সমাজক প্ৰতাৰণা কৰাৰ যুগ আজি নাই। এই কথা আন সকলোৰে লগতে পিছ পৰা শ্ৰেণীৰ জাতিসমূহেও বুজি পাইছে। ধৰ্মৰ দোহাই দি শিক্ষা প্ৰদান কৰা ধ্যান-ধাৰণাৰ যুগৰে পৰা আজিৰ অনুসূচিত বুলি পৰিচিত জাতিসমূহে ধৰ্মৰ আশ্ৰয় লৈয়েই আত্ম পৰিচয় দিব পাৰিছিল। গতিকে সেই ধৰ্ম শাসনতন্ত্ৰী নহৈ সাৰ্বজনীন মানৱ ধৰ্ম হোৱা উচিত। বৈদিক যুগৰ বিপৰীতে বেদান্ত দৰ্শন আৰু পিছলৈ মহাপুৰুষসকলৰ সাম্যবাদী ধৰ্ম দৰ্শনৰ ছাঁ লৈ আজিৰ জনতাই বুজি পাইছে মানুহৰ প্ৰকৃত মৰ্য্যদা। আনহাতে বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তি বিদ্যাই মানুহক কৰ্মঠ কৰাৰ যি মতাদৰ্শ দাঙি ধৰে তেনে এটি যুগত মানুহে মানুহক চুলে চুৱা লগা ধাৰণা কাৰ্য্যকৰীভাৱে ত্যাগ কৰিব লাগে। বক্তৃতাতকৈ কাৰ্য্যকাৰিতা উত্তম দৰ্শন।

শিক্ষিতসকলে প্ৰকৃতপক্ষে আগবাঢ়ি আহিলে সামাজিক বৈষম্য দূৰ হোৱাৰ লগতে শান্তি আৰু সম্প্ৰীতি বৃদ্ধি নহৈ নেথাকে। আমি আশা কৰো প্ৰাৰ্থক্যৰ প্ৰাচীৰ ভাঙি এখন নিকা মানৱ সমাজ বচনা হ'বলৈ বেছিপৰ নেলাগিব— যদিহে প্ৰত্যেকেই প্ৰত্যেকক মানুহৰূপে চাবলৈ লয়। অসবৰ্ণ আদি শব্দ প্ৰয়োগৰ বিপৰীতে বৈষম্যহীন সমন্বয় হোৱা উচিত।

ଆହୁର

ସାବିତ୍ରୀଦେବୀ   ଶ୍ରୀମାତା-ଜୀଉ   ଜଗନ୍ନାଥ   ରାଧାକୃଷ୍ଣ

121

পশুপালন : উপকৃত কাৰণ সমূহৰ পৰাই অনুসূচীত বাইজে পশু-পালনত বাধা পাইছে। হাঁহ, কুকুৰা, গৰু, ছাগলী আদি পুহি তাৰ পৰা পাব পৰা অৰ্থ শতকৰা ১০ ভাগ লোকেহে ভোগ কৰা দেখা গৈছে। ইয়াৰ ফলত হালোৱা গৰুৰ অভাৱত মাটি থকা বহু কৃষকে খেতি কৰিব নোৱাৰে।

শিক্ষা : ভাৰতবৰ্ষৰ শিক্ষিতৰ হাৰৰ তুলনাত অনুসূচীত বাইজৰ শিক্ষিতৰ হাৰ কম। বৰ্তমানে জাতীয় চৰকাৰে শিক্ষা প্ৰসাৰতাৰ বাবে প্ৰচেষ্টা কৰা হৈছে অনুসূচীত প্ৰধান এলেকাবোৰত প্ৰাথমিক আৰু মাধ্যমিক বিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠা হৈছে। এনে কিছুমান এলেকা আছে য'ত যাতায়তৰ সুবিধা নাই বা বাসস্থানবোৰ স্থায়ী নহয়। এনেবোৰ ঠাইত প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ো নাই। (১) বৰ্তমান চৰকাৰে প্ৰাথমিক পৰ্যায়লৈকে বিনামূলীয়া পাঠ্যপুথি আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক পোছাকৰ যোগান ধৰিছে যদিও আৰু প্ৰায় ৭০% দুখীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰী অভাৱত পৰি বিদ্যালয় ত্যাগ কৰিব লগা হৈ আছে। (২) অৰ্থনৈতিকভাৱে জুৰুলা বাবে অভিভাৱক সকলে ল'ৰা-ছোৱালীক প্ৰয়োজনীয় পাঠ্য-পুথি, কাপোৰ, খোৱা-বোৱা যোগান ধৰাত অসমৰ্থ বাবে ৩০% ছাত্ৰ-ছাত্ৰী প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত, ৫০% মাধ্যমিক পৰ্যায়ত, ১০% প্ৰাকস্নাতকত, ৪% স্নাতক পৰ্যায়তে এৰা পৰে আৰু শেষত ১% ভাগহে স্নাতকোত্তৰলৈ উন্নীত হ'ব পাৰে। (৩) বিদ্যালয়সমূহৰ অৱস্থা তুলনামূলকভাৱে অতি শোচনীয়। বাইজৰ দায়িত্বৰ ফালৰ পৰা কৰিব লগা ভাগ দুখীয়া অৱস্থাৰ বাবে আগবঢ়াব নোৱাৰাহেতু আৰু চৰকাৰী নিয়ম-নীতি সমাধা কৰিব নোৱাৰা বাবে চৰকাৰী সাহায্য লাভত বঞ্চিত পৰে। ফলত বিদ্যালয়সমূহ গঢ়ি উঠাত সমস্যা হৈ পৰিছে। (৪) চৰকাৰে অনুসূচীত লোকৰ কল্যাণৰ বাবে পৰিপূৰক আঁচনি যুগুত কৰিছে। ঘৰ সাজিবৰ কাৰণে যি পৰিমাণৰ টকা দিয়া হয় তাৰে বিদ্যালয়ৰ ঘৰ সজা বা অন্যান্য সুবিধা কৰিব পৰা নহয়। বৰ্তমান চৰকাৰে পূৰ্ব নীতিৰ পৰিবৰ্তন ঘটাই অনুসূচীত এলেকাৰ বিদ্যালয়সমূহৰ ঘৰ স্থায়ীকৈ নিৰ্মাণৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। অনুসূচীত আৰু জনজাতিৰ বিশেষ আঁচনিৰ যোগে মাধ্যমিক বিদ্যালয় মঞ্জুৰ কৰা হৈছে, কিন্তু শিক্ষক নিযুক্তিত আসোৱাহ আছে। (৫) বিভিন্ন কাৰণবশতঃ অনুসূচীত সমাজত একতা বিনষ্ট হোৱাত শিক্ষানুষ্ঠানকে আদি কৰি অন্যান্য সামাজিক অনুষ্ঠান গঢ়ি উঠাত বাধা পৰি শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত সমস্যা হৈছে।

মৎস্য ব্যৱসায় : মাছ ব্যৱসায় অনুসূচীত লোকৰ বাবে একচেটিয়া যদিও ইয়াৰ দ্বাৰা উপকৃত হ'ব পৰা নাই। বৰ্তমানে এই ব্যৱসায়ত ভালেমান অনুসূচীত লোক জড়িত হৈ মীনমহল পাতি ব্যৱসায় কৰা দেখা গৈছে। (১) মীন মহলসমূহ সমবায়ৰ যোগে বন্দবস্তী দিয়া হৈছে যদিও এখন সমবায় চলন্ত আৰু সক্ৰিয়কপত বন্ধাৰ ব্যৱস্থা বৰ্তমানেও নাই। নামমাত্ৰ

বেহাই বা ৫-১০ হাজাৰ বাজসাহায্য দি একোখন সমাজৰ ১০০-২০০ টা পৰিয়ালক পোহপাল দিয়া অসম্ভৱ। (২) এইক্ষেত্ৰত এই সমবায়সমূহৰ লগত গোপনে একশ্ৰেণী ব্যৱসায়ী জড়িত হৈ ধনৰ প্ৰলোভন দেখুৱাই পাকে প্ৰকাৰে লাভাংশ হস্তগত কৰে। (৩) সমবায়সমূহৰ সদস্যৰ মাজত ঐক্য, বুজাবুজিৰ অভাৱ সৃষ্টি কৰি এনে এক পৰিমাণৰ বাজহ লয় যে শেষত বাজহ পৰিশোধ নকৰি চৰকাৰৰ ওচৰত দায়বদ্ধ হৈ ব্যৱসায় ত্যাগ কৰিব লগা হৈছে। (৪) মাছধৰা সঁজুলি, বজাৰ আদি অনুসূচীত লোকৰ দ্বাৰা নিয়ন্ত্ৰিত হোৱা নাই। অসমৰ বাহিৰৰ পৰা অহা লোকেহে ৫০% ভাগ উপাৰ্জন ভোগ কৰি আছে। সঁজুলি তৈয়াৰ কৰা, মাছধৰা শিক্ষা, বন্ধন আদি কাম চৰকাৰে নিজ দায়িত্ব লৈ ইয়াৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বাজেট গ্ৰহণ কৰিলেহে সমবায়ৰ যোগে মৎস্যজীৱি অনুসূচীত বাইজৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতি হ'ব পাৰে। এইক্ষেত্ৰত সমবায়সমূহৰ পঞ্জীয়ন পৰীক্ষা কৰি প্ৰকৃত সমবায়সমূহক বাচি উলিয়াব লাগিব। (৫) মীন বিভাগটিৰ প্ৰসাৰ ঘটাই নাই। অতীতৰ নিয়ম-নীতিৰে চলি থকাত জনসাধাৰণ উপকৃত নোহোৱাতো স্বাভাৱিক।

শিল্প : ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ, কুটীৰ শিল্পৰ দ্বাৰা অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰি। এইক্ষেত্ৰত অনুসূচীত বাইজৰ মাজত দৈনন্দিন জীৱনৰ অত্যাৱশ্যকীয় সামগ্ৰী তৈয়াৰ কৰা দক্ষতা আছিল যদিও বৰ্তমান যুগত সেয়া ম্লান পৰিছে। সেয়ে চৰকাৰে বলিষ্ঠ আঁচনি গ্ৰহণ কৰি বিভিন্ন কুটীৰ শিল্পসমূহৰ পূৰ্ণ বিকাশ ঘটোৱাৰ বাবে বিজ্ঞানসন্মত আঁচনিৰ ব্যৱস্থা কৰিলেহে ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ বা কুটীৰ শিল্পৰ উন্নতি হ'ব। বৰ্তমানে বিভিন্ন কাৰিকৰী অনুষ্ঠানবোৰত অনুসূচীত যুৱক-যুৱতীক প্ৰশিক্ষণ দিয়াই নিজা বৰীয়াকৈ প্ৰতিষ্ঠান কৰোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিলেহে অধিক লাভবান হোৱাৰ স্থল আছে।

নিয়োগ : নিয়োগৰ ক্ষেত্ৰত স্বাধীনতাৰ পাচৰ যুগত অনুসূচীত বাইজ লাভবান নহ'ল। চাকৰি সংৰক্ষণৰ শতকৰা ৭ ভাগ ব্যৱস্থা ৰখা হৈছে কিন্তু তাতো তেওঁলোক বঞ্চিত হৈছে। এনে কিছু বিভাগ দেখা পোৱা গৈছে য'ত এজনো অনুসূচীত লোকৰ নিযুক্তি নাই। অন্যহাতে পদোন্নতিৰ ক্ষেত্ৰতো অনুসূচীত লোক বঞ্চিত হৈছে।

সামাজিক দায়বদ্ধতা : ভাৰতবৰ্ষ সৰ্বভৌম সমাজতান্ত্ৰিক, ধৰ্মনিৰপেক্ষ গণতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ। ইয়াত সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰ সমবিকাশ হ'ব লাগিব। এই উদ্দেশ্যে অনুসূচীত জাতি পৰিপূৰক আঁচনি গ্ৰহণ কৰা হৈছে যদিও

[illegible]

। ५७५ ।

(৭৫) ‘প্রত্যাহ’ (৪৫) ‘দ্রষ্টব্য’ (৯৫) ‘ব্রী’ (২৫) ‘চন্দ্র’ (৫৫)

১০। ব্রাহ্মণ্যের আচার-ব্যবহাৰ

2442

ସାମାନ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ-ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ

ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା କରାଯାଏ ।

ଗୁଣ୍ଡିଚା । ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଗାୟକାକ୍ଷର କବୀର ଚିନ୍ତନ ମାଧ୍ୟମ

[illegible][illegible]

ଉତ୍କଳ ଗଣତନ୍ତ୍ର ସମିତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଡ଼ା. ଡ଼ି. ମହାଶ୍ଵରୀ ଶ୍ରୀ ରାଜକମଳା ଦେବୀଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ

୫୫ ବାବୁଡ଼ିଆ

ଶ୍ରୀରାମାୟଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରାୟୋଗ
 କବ୍ୟାସାଧାରଣ-ସଂଗ୍ରହ ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ପ୍ରାୟୋଗ

[illegible]

ইয়াৰ কেইটামান উদাহৰণ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

(ক) শিক্ষা : চৰকাৰে প্ৰাথমিক শিক্ষা বাধ্যতামূলক কৰিছে। অনুসূচিত জাতি বসবাস কৰা অঞ্চলত বিদ্যালয়ৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে। কিন্তু আৰ্থিক দুৰৱস্থাৰ কাৰণে সৰহ সংখ্যক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে শিক্ষা সম্পূৰ্ণ কৰিব নোৱাৰে। প্ৰি-প্ৰাইমেৰী, অনানুষ্ঠানিক, প্ৰাপ্তবয়স্ক শিক্ষা অনুষ্ঠানবিলাকে কৰিবলগীয়া বহুত আছে। এতিয়াও গাওঁ অঞ্চলত গড়ে ৪০% জন নিৰক্ষৰ লোক আছে।

(খ) স্কুল-কলেজীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ জলপানীৰ ব্যৱস্থা : স্কুল-কলেজৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক জলপানী দি শিক্ষাত আগবঢ়াই নিয়াৰ চেষ্টা চলোৱা হৈছে। এই ব্যৱস্থা পৰিয়ালৰ কম আয়ৰ আৰু বিদ্যালয়ৰ যোগ্যতা অনুসৰি দিয়াৰ ব্যৱস্থা আছে। কিন্তু এই জলপানীৰ পৰা বহুত সংখ্যক হাইস্কুলীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰী বঞ্চিত হৈছে। কাৰণ আয়ৰ প্ৰমাণ পত্ৰ দিয়াৰ ভাৰ মৌজাদাৰসকলক দিয়া হৈছে। অভিভাৱকসকলে খাজানা আদায় নিদিয়াৰ বাবদ আয়ৰ প্ৰমাণ পত্ৰৰ পৰা বঞ্চিত হয়।

(গ) উচ্চ বিদ্যালয়সমূহৰ ঘৰ নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত অনুসূচিত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী নোহোৱা আৰু সম্পূৰ্ণ পকীঘৰ থকা বিদ্যালয়সমূহক মঞ্জুৰী দি অনুসূচিত জাতিৰ আচুতীয়া পুঁজিৰ অসং ব্যৱহাৰ কৰা দেখা গৈছে।

(ঘ) হবিজনসকল অনুসূচিত জাতিৰ এটা অংশ। প্ৰত্যেকখন নগৰতে যথেষ্ট পৰিমাণৰ হবিজন লোক আছে। তেওঁলোকৰ মাজত বিদ্যালয় আছে। কিন্তু বিদ্যালয়ৰ অৱস্থা দুখ লগা। উপযুক্ত শিক্ষক নিযুক্তিৰ বিষয়ে বিভাগীয় কৰ্তৃপক্ষ, পৌৰসভা তথা অনুসূচিত জাতিৰ বে-চৰকাৰী অনুষ্ঠানে চকু-কাণ দিয়া দেখা পোৱা নাযায়। হবিজনসকলৰ শিক্ষাৰ হাৰ নগন্য।

ভূমি ব্যৱস্থা : অনুসূচিত জাতিৰ ভূমিহীন লোকক ভূমি আৰু সেই ঠাইত ঘৰ সজাৰ বাবে টকা-পইচা দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰি অহা হৈছে। বেছিভাগে ১ বিঘা, কিছু সংখ্যকে ৬ বিঘাকৈ ভূমি চৰকাৰৰ পৰা পাইছে। কিন্তু বহুতো অঞ্চলত ভূমি চমজাই দিয়া পদ্ধতিত খুঁত থকাৰ বাবে ওচৰত বসবাস কৰা অনানুসূচিত লোকে বলপূৰ্বক সেই মাটি দখল কৰি লৈছে। চৰকাৰৰ ওচৰত দিয়া আপত্তিয়ে কোনো কামত অহা নাই।

চাকৰিত নিযুক্তিৰ ব্যৱস্থা : চাকৰিৰ ক্ষেত্ৰত সংৰক্ষণ ব্যৱস্থা চৰকাৰে প্ৰত্যেক নিযুক্তি অধিকাৰীলৈ দিছে। কিন্তু নিযুক্তি অধিকাৰী তথা বিভাগসমূহে অনুসূচিত জাতিৰ সংৰক্ষণ চাকৰি পূৰ কৰিলেনে নাই, তাৰ তথ্য বিচাৰি অসম চৰকাৰে কঠোৰ নিৰ্দেশ জাৰী কৰিব লাগে। চতুৰ্থ শ্ৰেণীৰ চাকৰিয়ালেৰে সংৰক্ষণ চাকৰি পূৰ কৰিবলৈ বহুতো বিভাগে চেষ্টা কৰা দেখা যায়। এই

ব্যৱস্থা এতিয়া সলনি হৈছে যেন লাগে।

অনুসূচিত জাতিৰ উন্নয়ন বৰ্ড গঠন আৰু কাম-কাজৰ ভূমিকা : প্ৰত্যেক মহকুমাত অনুসূচিত জাতিৰ উন্নয়ন বৰ্ড আছে। এই বৰ্ডবোৰৰ কৰ্মকৰ্তা আৰু সদস্যৰ বাচনি নিখুঁত নোহোৱাৰ বাবে মঞ্জুৰী বিতৰণ উচিতভাৱে হোৱা দেখা নাযায়। গতিকে দৰিদ্ৰতাৰ সীমাবেখাৰ ভিতৰত থকা লোকৰ আৰ্থিক দিশ উন্নত হোৱা সম্ভৱ নহয়।

বৰ্ড আৰু বিভাগসমূহৰ যোগেদি বিতৰণ হোৱা মঞ্জুৰীবোৰৰ সফল কপায়ণৰ ক্ষেত্ৰত বৰ্ড আৰু বিভাগবোৰ সম্পূৰ্ণ সফলকাম হোৱা নাই। বেচম বিভাগৰ পৰা ৫০০.০০ টকাৰ পৰা ৫০০০.০০ টকালৈ মঞ্জুৰী দিয়া হয়। কিন্তু বেচম ফাৰ্মবোৰ সক্ষম নহয়। জাৰ্চী গাই বিতৰণতো নানা আপত্তি শুনিবলৈ পোৱা যায়। মীন বিভাগৰ জাল নাওঁৰ বাবদ দিয়া মঞ্জুৰীৰে জাল বোৱা বা নাওঁ কিনা দেখা পোৱা নেযায়। দুখ আঁচনিৰ গাই হাড়-ছাল ওলোৱা বুলি আপত্তি শুনা যায়।

বেহাই ব্যৱস্থা : হালবোৱা ট্ৰেক্টৰ, পাম্প, মেচিন, কোৰ, জয়কা আদি বেহাই মূল্যত কিনাৰ ক্ষেত্ৰত নানা দুনীতি চলে বুলি শুনা যায়। সেইদৰে D.R.D.A আদিৰ খণ্ড বেহাইৰ ধন বিতৰণতো আসোৱাহ থকাৰ আপত্তি প্ৰায়েই শুনা যায়।

খেতিৰ বীজ, পুলি আদি সময়ত বাইজে নেপায়। মূৰকত দেখা যায় বজাৰত বিক্ৰী হোৱা নিকট বীজ শ্ৰেণীহে আনি বিতৰণ কৰা হয়। ফলত দুখীয়া অনুসূচিত জাতিৰ খেতিয়কসকলৰ দুগুণ লোকচানহে হয়।

সমিতি ব্যৱস্থা : অসমৰ গাঁৱে-ভূঞা বহুতো মহিলা সমিতি, বোৱা-কটা সমিতি, লাইব্ৰেৰী আদি আছে। সেইবোৰত হাজাৰ হাজাৰৰ মঞ্জুৰী দিয়া হয়। সেই অনুষ্ঠানবোৰৰ কাম-কাজ, প্ৰগতি নিৰীক্ষণ কৰা দেখা নাযায়। ভালেমান ভূৱা সমিতিয়েও অনুদান ভোগ কৰি থকা দেখা গৈছে।

মীন সমবায় সমিতি : অসমত ভালেমান মীন সমবায় সমিতি আছে। সেইবোৰক মীন মহল দিয়া হয় আৰু চৰকাৰৰ পৰা বেহাই দিয়া হয়। মীন মহলবোৰৰ বিষয়-ববীয়াসকলে মীন মহলৰ মূল লাভ বেহাই এই সকলো আত্মসাৎ কৰি চৰকাৰ তথা দুখীয়া মৎস্যজীৱিসকলক ঠগ প্ৰৱৰ্ত্তনা কৰি শেষত আইনৰ সহায় লয় বা দমননীতি অৱলম্বন কৰে।

বহুতো মীন সমবায় সমিতি ধনী শ্ৰেণীৰ লোকৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হয়। কোনো কোনো মীন মহল অনানুসূচিত ধনীলোকে পৃষ্ঠপোষকতা কৰে।

এনেধৰণৰ মীন সমবায় সমিতিৰ জৰিয়তে মৎস্যজীৱিসকলৰ কেনে উপকাৰ হ'ব সি চিন্তাৰ বিষয়।

সামাজিক তথা অস্পৃশ্যতা বৰ্জন ব্যৱস্থা : সামাজিক একতা তথা অস্পৃশ্যতা বিহীন সমাজে দেশৰ প্ৰগতিক সূচায়। অসমত ভাৰতৰ অন্যান্য ৰাজ্যৰ তুলনাত অস্পৃশ্যতা নাই বুলি ক'লেও বঢ়াই কোৱা নহয়। অস্পৃশ্যতা তেতিয়াই নাইকিয়া হ'ব, যেতিয়াই অনুসূচিত জাতি আৰু উচ্চবৰ্ণৰ মাজত বিয়া-বাৰুৰ সম্বন্ধ ঘটিব, খোৱা-বোৱা চলিব, সকাম-নিকাম আদিত বিনাদ্বিধাই সহযোগ কৰিব। চৰকাৰে অসবৰ্ণ বিবাহৰ কাৰণে অনুদান আগবঢ়ায়। সেই অসবৰ্ণ বিবাহৰ অনুদান চৰকাৰৰ নীতি-নিয়ম মতে হ'লেহে দিয়াৰ ব্যৱস্থা আছে। দেখা গৈছে নীতি-নিয়মমতে হোৱা অসবৰ্ণ বিবাহৰ সংখ্যা বৰ কম। সবহভাগ এনে বিবাহত দৰা-কন্যা উভয় পৰিয়ালৰ চা-চিনাকি নাই তথা বৈবী ভাৱেৰেহে দুয়ো পৰিয়ালে থকা দেখা যায়।

ইয়াৰ উপৰিও বহুতো উচ্চ শ্ৰেণীৰ লোকৰ মাজত শিক্ষিত হ'লেও ঘৃণাৰ ভাৱ আঁতৰি যোৱা নাই। অন্যহাতেদি অনুসূচিত জাতিৰ মাজতো এনে কিছুমান ৰীতি-নীতি প্ৰবৰ্ত্তন হৈ আছে যাৰ কাৰণে উচ্চবৰ্ণৰ লোকে ঘৃণা কৰিবলৈ বাধ্য হয়। যেনে নিচাযুক্ত দ্ৰব্য সেৱন কৰি মাতলামী কৰা, উপাৰ্জনতকৈ বেছি খৰচ কৰি পৰিয়ালটোক দাবিদৰতাৰ সীমাবেখাৰ ভিতৰলৈ ঠেলি লৈ যোৱা, দ্বন্দ-খৰিয়াল দিনে-বাতি হৈ থকা, অভদ্ৰ মাত-কথা, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, পোচাক-পৰিচ্ছদ আৰু থকা মেলাৰ অপৰিস্কাৰ আদি বহুত দোষ অনুসূচিত জাতিৰ মাজৰ পৰা আঁতৰ হোৱা নাই। হৰিজনসকলৰ ক'লনিলৈ গ'লেই উচ্চশ্ৰেণীৰ লোকেই কিয় অন্য অনুসূচিত জাতিৰ লোকেও ঘৃণাত নাক কোচাব। ইয়াৰ প্ৰতিকাৰৰ বাবে চৰকাৰে উঠি পৰি চেষ্টা কৰিব লাগিব। তেওঁলোকক শিক্ষিত কৰি তুলিব লাগিব।

উপৰোক্ত সমস্যাবোৰৰ সফল ৰূপায়ণত বাধা স্বৰূপ আবৰ্জনাৰোৰ চৰকাৰ আৰু বেচৰকাৰী অনুষ্ঠানৰ সহযোগত আঁতৰ কৰিব লাগিব। নহ'লে এনেধৰণেৰে হাজাৰ হাজাৰ বছৰলৈকে অনুসূচিত জাতিক সা-সুবিধা দি থাকি অনুসূচিত কৰি ৰাখিলেও কোনো কামত নাহিব।

অসমৰ অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা

শ্ৰীদেউতি দাস

অসমত বাস কৰা অনুসূচিত জাতিৰ লোকসকল আৰ্থিকভাৱে দুৰ্বল। আৰ্থিকভাৱে দুৰ্বল এটা জাতি সমাজৰ অন্যান্য স্তৰৰ লগত সমভাৱে আগবাঢ়ি যোৱাটো সম্ভৱ নহয়। অনুসূচিত জাতিৰ এই আৰ্থিক দুৰ্বলতা হেতু অসমত বাস কৰা অন্যান্য জাতি বা সম্প্ৰদায়ৰ লগত পৰস্পৰাগতভাৱে চলি অহা আৰ্থ-সামাজিক ব্যৱধান থাকি যোৱাটো স্বাভাৱিক, যদিহে চৰকাৰে অনুসূচিত জাতি উন্নয়নত বিশেষ তৎপৰতা অৱলম্বন নকৰে।

ভাৰতবৰ্ষ স্বাধীন হোৱা আজি ৪৪ বছৰ পাৰ হ'ল যদিও অসমত বসবাস কৰা অনুসূচিত জাতি লোকসকল আৰ্থিক উন্নতিত বিশেষভাৱে আগবাঢ়ি যাব পৰা নাই। যাৰ ফলত গণতান্ত্ৰিক দেশৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্যত বাধাপ্ৰাপ্ত হৈছে। দেশৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ লগতে অসমতো অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থসামাজিক সমস্যা সমাধানৰ অৰ্থে চৰকাৰৰ ফালৰ পৰা বিভিন্ন আঁচনি হাতত লৈ আহিছে যদিও বিভিন্ন জাতিৰ সামাজিক ব্যৱধান আঁতৰ হোৱা নাই। ইয়াৰ কাৰণসমূহ বিশ্লেষণ কৰিবলৈ হ'লে প্ৰথমে ক'ব লাগিব যে চৰকাৰে লোৱা আঁচনিসমূহ প্ৰকৃত অৰ্থত ৰূপায়ণ নোহোৱাটো।

তলত অনুসূচিত জাতি উন্নয়নত দেখা দি অহা আৰ্থসামাজিক সমস্যাসমূহ সম্পৰ্কে আলোচনা আৰু পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা হ'ল।

(১) অনুসূচিত জাতিৰ বহু সংখ্যক পৰিয়ালৰ এটুকুৰা বসবাস কৰা ভূমিৰ অভাৱ। অন্যহাতেদি অনুসূচিত জাতিৰ মাছমৰীয়াসকল সাধাৰণতে নদীৰ পাৰতে বাস কৰে। বৰ্তমান নদীৰ গভীৰতা কম হোৱাত গৰাখহনীয়াৰ প্ৰকোপ বৃদ্ধি পোৱাত অনুসূচিত জাতিৰ ভূমিহীনৰ সংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে। যাৰ ফলত আৰ্থিকভাৱে তেনে লোক দুৰ্বল হৈছে আৰু সামাজিক বিশৃঙ্খলতাই দেখা দিছে। অনুসূচিত জাতি ভূমিহীন লোকলৈ ভূমি পট্টন আৰু গৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে আৰ্থিক সাহায্য আগবঢ়োৱা এক বিশেষ আঁচনি আছে। কিন্তু এই আঁচনি ৰূপায়ণ কৰাত বিভাগসমূহে যথাযথ পদক্ষেপ ল'ব পৰা হোৱা নাই। চৰকাৰে লোৱা এই আঁচনিৰ জৰিয়তে অনুসূচিত জাতি লোকসকলৰ উন্নতি কৰিবলৈ হ'লে নদীসমূহ নিয়ন্ত্ৰণ কৰি বৰ্তমান থকা ভূমিহীন লোকসকলক চৰকাৰৰ সংৰক্ষিত মাটিত পৰিকল্পিত গাওঁ নিৰ্মাণ কৰি সেই গাঁৱত মাটি পট্টন আৰু গৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে আৰ্থিক সাহায্য আগবঢ়াব লাগে।

(২) অনুসূচিত জাতি উন্নয়নৰ বাবে চৰকাৰৰ বিভিন্ন কৰ্ম সংস্থাপনত

সংৰক্ষিত যি নীতি আছে সেই নীতিৰ স্পষ্ট নিৰ্দেশনা নথকাত ভালেমান বিভাগত অনুসূচিত জাতি লোকসকল কৰ্ম সংস্থাপনৰ সুবিধাৰ পৰা বঞ্চিত হৈছে। অন্যহাতেদি অনুসূচিত জাতিৰ বাবে থকা শতকৰা ৭৭% ভাগ সংৰক্ষিত ব্যৱস্থাত মেধাৰী অনুসূচিত জাতি লোকসকলক সাধাৰণ তালিকাত ৰাখি বাকী থকা অনুসূচিত জাতি প্ৰাৰ্থীকহে সংৰক্ষিত ঠাইত নিযুক্তি বা উচ্চ শিক্ষাত নাম ভৰ্তিৰ সুবিধা থাকিব লাগে। সম্প্ৰতি চৰকাৰে এই বিষয়ে যাবতীয় ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছে।

(৩) চৰকাৰে জনসংখ্যা অনুপাতে লোৱা উন্নয়নমূলক আঁচনিসমূহ ১৯৭১ চনৰ লোকপিয়লৰ ওপৰত হোৱাত বৰ্তমান অসমত অনুসূচিত জাতি বৰ্দ্ধিত জনসংখ্যাক এই আঁচনিসমূহে সামৰি ল'ব পৰা নাই। যাৰ ফলত চৰকাৰৰ উন্নয়ন আঁচনিত ভালে সংখ্যক লোক বাদ পৰি গৈছে। এই সম্পৰ্কে চৰকাৰে লোৱা আঁচনিসমূহত লোক পিয়ল নোহোৱা পৰ্যন্ত গড় অনুপাতে কিছু বৰ্দ্ধিত সংখ্যাত আঁচনি যুগুত কৰিলে উন্নয়নমূলক আঁচনিত বাদপৰা অনুসূচিত জাতি লোকসকলক সামৰি ল'ব পৰা যাব। জানিব পৰা মতে চৰকাৰে এই বিষয়ে ব্যৱস্থা লৈছে।

(৪) অসমৰ ভালে সংখ্যক অনুসূচিত জাতি এলেকাত বৰ্তমানেও প্ৰাথমিক শিক্ষা পৰ্যায়ৰ অনুষ্ঠান গঢ় লৈ নুঠাত শিশুসকল শিক্ষা গ্ৰহণৰ পৰা বঞ্চিত হ'ব লগা হৈছে। অন্যহাতে আৰ্থিক অভাৱত কিতাপ পত্ৰ সংগ্ৰহ কৰিব নোৱাৰি শিক্ষা লাভৰ পৰা নিজৰ সন্তান সকলক আঁতৰত ৰাখিব লগা হৈছে। অৱশ্যে বৰ্তমান চৰকাৰে বিনামূলীয়া পাঠ্য-পুথি যোগান ব্যৱস্থাবে এই অভাৱ লাঘৱ কৰিছে। চৰকাৰে অনুসূচিত জাতি এলেকাত প্ৰাথমিক বিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ যত্ন ল'ব লাগিব আৰু গঢ় লৈ উঠা বিদ্যালয়সমূহত সুন্দৰভাৱে গৃহ নিৰ্মাণৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰি শিক্ষাৰ পৰিবেশ সুন্দৰ কৰি তুলিব লাগিব যাতে শিশুসকলৰ মন শিক্ষা লাভৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হয়।

(৫) অনুসূচিত জাতি বসতিপূৰ্ণ এলেকাসমূহত যাতায়ত ব্যৱস্থা বৰ্তমানেও নিম্নমানৰ। যাতায়তৰ সু-ব্যৱস্থা অবিহনে এটা জাতিৰ বা অঞ্চলৰ উন্নতি হ'ব নোৱাৰে। অনুসূচিত জাতি উন্নয়নত এই উদ্দেশ্যত আঁচনি আছে যদিও টকাৰ আৱণ্টন কম হোৱাত প্ৰকৃত উপকাৰত অহা নাই। এইক্ষেত্ৰত অনুসূচিত জাতি এলেকাসমূহলৈ উন্নয়ন মানদণ্ডৰ পথৰ প্ৰাক্‌কলন বিভাগীয় বিষয়াৰ জৰিয়তে আগতীয়াকৈ প্ৰস্তুত কৰি উচিত পৰিমাণৰ পুৰি যোগান ধৰা ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিলে অনুসূচিত জাতি লোকসকল আৰ্থিকভাৱে আগবাঢ়ি যোৱাত সুবিধা হ'ব বুলি ক'ব পাৰি।

(৬) অনুসূচিত জাতিৰ লোকসকল প্ৰকৃত শিক্ষা আৰু অৰ্থৰ অভাৱত কৰ্ম সংস্থাপনৰ পৰা বঞ্চিত হৈ এটা এলেকাৰ মাজত সীমাবদ্ধ হৈ থাকিব লগা হৈছে আৰু নিজৰ ভিতৰতে দন্দ খৰিয়াল কৰি আৰু মাদক দ্ৰব্য ভক্ষণ কৰি নিজৰ স্বাস্থ্যৰ অৱনতি ঘটাইছে। এইক্ষেত্ৰত চৰকাৰৰ তৰফৰ পৰা অনুসূচিত জাতি গাঁও অঞ্চলত মাজে সময়ে বিনামূলীয়া সামাজিক জ্ঞান সম্পৰ্কৰ চিত্ৰ প্ৰদৰ্শন অতি প্ৰয়োজন।

(৭) অনুসূচিত জাতি অঞ্চলত বিনামূলীয়া চিকিৎসা আৰু খোৱা পানীৰ বাবে চৰকাৰে কিছু আঁচনি যুগুতাইছে যদিও বৰ্তমানেও এই আঁচনিৰ পৰা বহুত অনুসূচিত জাতিৰ লোক বঞ্চিত। সু-স্বাস্থ্য অবিহনে এটা জাতি প্ৰকৃত অৰ্থত আগুৱাই যোৱাত ভালেমান অসুবিধা।

(৮) অসমৰ অনুসূচিত জাতিৰ উন্নয়নৰ বাবে চৰকাৰে লোৱা আঁচনিসমূহৰ নীতিসমূহ কঠিন হোৱাত বহুসংখ্যক অনুসূচিত জাতিৰ ব্যক্তি চৰকাৰৰ সাহায্য প্ৰাপ্তৰ পৰা বঞ্চিত। উদাহৰণ হিচাপে অসমৰ অনুসূচিত জাতি উন্নয়ন নিগমৰ নিয়মখিনিৰ কথা ক'ব পাৰি।

(৯) কৃষিৰ কাৰ্যত অনুসূচিত জাতি কৃষকলৈ কৃষি বিভাগৰ জৰিয়তে সাহায্য আগবঢ়োৱা বিশেষ ব্যৱস্থা আছে যদিও সমৰোপযোগী নোহোৱাত কৃষকসকল আৰ্থিকভাৱে উপকৃত হোৱা নাই। বীজসমূহ সময়মতে কৃষকৰ হাতত পৰিবহি লাগে।

(১০) হস্ত তাঁত আৰু বস্ত্ৰ শিল্পৰ জৰিয়তে অসমৰ অনুসূচিত জাতি মহিলাৰ উন্নয়নৰ বাবে বিশেষ আঁচনি আছে যদিও হিতাধিকাৰীসকলে পোৱা অনুদান সমূহ প্ৰকৃত কামত লগা নাই।

(১১) অসমৰ অনুসূচিত জাতিৰ বাবে বেচম শিল্পৰ জৰিয়তে উন্নয়নমূলক আঁচনি আছে যদিও সৰহ সংখ্যক লোকক উপকৃত কৰিব পৰা নাই। অন্যহাতে বজাৰত হাততে পোৱা কম মূল্যৰ বস্ত্ৰসমূহ ক্ৰয় কৰা কাৰণে বেচম শিল্পৰ নিচিনা এক ব্যয় বহুল ব্যৱস্থা আকোৱালী ল'ব পৰা নাই যাৰ ফলত অনুসূচিত জাতিৰ লোকসকল আৰ্থিক দুৰৱস্থাত ভুগিছে।

(১৩) উদ্যোগৰ ক্ষেত্ৰত বহিৰাগত লোকসকলে অসমক ছানি পেলোৱাত অসমত বসবাস কৰা অন্যান্য সম্প্ৰদায়সমূহৰ লগতে অনুসূচিত জাতিৰ লোকসকল উদ্যোগ প্ৰতিষ্ঠাত বাধাপ্ৰাপ্ত হৈছে। এইক্ষেত্ৰত অনুসূচিত জাতিৰ বাবে চৰকাৰে বিশেষ আঁচনি যুগুত কৰা উচিত।

চৰকাৰৰ আঁচনিসমূহ সফলভাৱে ৰূপায়ণ হ'লে অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থাৰ উন্নতি ক্ষীপ্ৰতৰ হ'ব।

অসমৰ অনুসূচিত জাতিপুঞ্জৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা

শ্ৰীহৰিচৰণ ভৌমিক

অসম গাঁও প্ৰধান ৰাজ্য, ইয়াত শতকৰা আশীজন লোকেই গাঁৱত বাস কৰে। কৃষি অসমীয়া অৰ্থনীতিৰ বুনীয়াদ স্বৰূপ। আয়ৰ শতকৰা ৫০ অংশ কৃষিৰ পৰাই আহে। অসম ভাৰতৰ ভিতৰতে অন্যতম পিছপৰা অঞ্চল। ইয়াৰ শতকৰা ৮০ ভাগ মানুহৰে ঘাই জীৱিকা কৃষি, অথচ অঞ্চলটোৰ জনশক্তিৰ শতকৰা ৮০ জন নিপীড়িত খেতিয়ক। কৃষিৰ উন্নতিৰ অবিহনে অসমৰ আৰ্থ-সামাজিক উন্নতি অনিশ্চিত। ইয়াত শতকৰা ১৫ ভাগ খেতিয়কেই ভূমিহীন। ইয়াত উত্তৰ, দক্ষিণ, পূব, পশ্চিমৰ প্ৰভেদতো আছেই, জিলা ভিত্তিক অসমতা বা বৈষম্য আজিও প্ৰকট। ইয়াৰ পৰাই অসমৰ আৰ্থ-সামাজিক নীতিৰ স্বৰূপ পৰিস্ফুট হৈ পৰে। ক্ষুদ্ৰ ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ বিতৰণ বৈষম্যমূলক। কৰ্মসংস্থান ব্যৱস্থা দোষযুক্ত। ইয়াত মানুহৰ জনমূৰি আয় কম, ফলত সঞ্চয়ৰ পৰিমাণো কম। ইয়াৰ পৰা সহজেই অনুমান কৰিব পাৰি যে অসমৰ অনুসূচিত জাতিপুঞ্জৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা কি কি হ'ব আৰু কেনেকুৱা হ'ব পাৰে।

অনুসূচিত জাতিৰ আৰ্থ-সামাজিক সমস্যা :

(১) চিৰাচৰিত দৰিদ্ৰতা, (২) চিৰাচৰিত নিৰক্ষৰতা আৰু অজ্ঞতা, (৩) জাতিভেদ আৰু অস্পৃশ্যতা, (৪) খাদ্য, বস্ত্ৰ আৰু ঘৰবাৰীৰ সমস্যা, (৫) বয়বস্তু আৰু জীৱনৰ শ্ৰীবৃদ্ধিৰ প্ৰতি আগ্ৰহ নোহোৱা, (৬) পুৰণিকলীয়া প্ৰথা, অন্ধবিশ্বাস, (৭) শিক্ষাৰ সমস্যা, স্বাস্থ্যৰ সমস্যা, (৮) উপযুক্ত কৰ্মসংস্থানৰ অভাব, (৯) জীৱিকাৰ পদ্ধতি, (১০) কঠোৰ শ্ৰমৰ প্ৰতি আওহেলা, (১১) কৰ্মকৌশল আৰ্জনৰ সমস্যা, (১২) সামাজিক গুণগত পৰিবৰ্তন আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ সমস্যা, (১৩) দৃঢ়নেতৃত্বৰ অভাৱ, (১৪) স্বেচ্ছাপ্ৰণোদিত প্ৰচেষ্টাৰ অভাৱ, (১৫) আৱশ্যকীয় পুঁজিৰ অভাৱ, (১৬) অনুকূল বতৰ আৰু উপযুক্ত পৰিবেশৰ অভাৱ, (১৭) উপযুক্ত সংগঠনৰ অভাৱ, (১৮) যাবতীয় পাবদৰ্শিতাৰ অভাৱ, (১৯) নৈৰাশ্য আৰু হতাশা, (২০) চৰকাৰৰ দায়িত্ব, (২১) স্বাৰ্থান্বেষী লোকৰ চক্ৰান্ত।

(১) চিৰাচৰিত দৰিদ্ৰতাৰ সমস্যা :

চিৰাচৰিত দৰিদ্ৰতা ভাৰত তথা অসমৰ অনুসূচিত জাতিপুঞ্জৰ মৌলিক সমস্যা আৰু পুৰণিকলীয়া মাৰাত্মক ব্যাধি। আন এটা উল্লেখযোগ্য প্ৰতিবন্ধক হৈছে সামাজিক পৰিবেশ, আমাৰ সমাজৰ জাতিভেদ প্ৰথা, যৌথ পৰিয়াল ব্যৱস্থা, বিবাহ-উৎসৱ, শ্ৰাদ্ধ আদি ব্যয় বহুল সামাজিক ৰীতি-নীতি, উত্তৰাধিকাৰী আইন এই সকলোবোৰে অনুসূচিত জাতিৰ লোকৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰগতিত বাধা দি আহিছে। পুৰণিকলীয়া অন্ধ-বিশ্বাসৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি অনুসূচিত জাতিৰ যুৱক-যুৱতীসকলে কম বয়সতে বিয়া কৰায় আৰু ধৰ্ম অন্ধতাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈ সঘনে সন্তান জন্ম দিয়ে। ইয়াে এটা দৰিদ্ৰ হোৱাৰ কাৰণ। অঞ্চলটোৰ জনশক্তিৰ শতকৰা ৮০ জন নিপীড়িত খেতিয়ক, অথচ আজিও কৃষি ব্যৱস্থা পিছপৰা অৱস্থাত আছে। তেওঁলোকে নিজৰ পৰিয়ালৰ উপযুক্ত ভৰণ-পোষণ কৰিব নোৱাৰি সুদখোৰ মহাজনবিলাকৰ ওচৰত ঋণগ্ৰস্ত হ'বলগীয়া হয়। তদুপৰি আমাৰ সমাজৰ নানান ব্যৱস্থাৰ ফলতো অনুসূচিত জাতিৰ লোকে ধাৰত পোত যাবলগীয়া হয়। বিয়া-সবাহ আদি নানান সামাজিক আৰু ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান উপলক্ষে এই দুৰ্বল লোকে নিজৰ সামৰ্থ্যতকৈ বহুত বেছি খৰচ কৰিবলগীয়া হয়। ইয়াৰ ফলত এওঁলোকে পুনৰ মহাজনবিলাকৰ ওচৰত ঋণগ্ৰস্ত হ'বলগীয়া হয়। এনে ঋণ পৰিশোধ কৰিবলৈ গৈ বহুতে নিজৰ পৈতৃক মাটিখিনিও হেৰুৱাবলগীয়াত পৰিছে। গতিকে দেখা যায় যে দৰিদ্ৰতা অনুসূচিত জাতিৰ স্বকীয় প্ৰকৃতিৰ সৈতে ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত। এওঁলোকৰ অনগ্ৰসৰতাৰ মূল কাৰণ হৈছে ইয়াৰে সৈতে জড়িত হৈ থকা সমস্যাসমূহ। দৰিদ্ৰতা হ্ৰাস পোৱাৰ পৰিবৰ্তে আজি বৃদ্ধিহে পাইছে। অসমৰ অনুসূচিত জনজীৱনত এই দৰিদ্ৰতাই এটা গুৰুতৰ প্ৰভাৱ পেলাইছে। অসমৰ দৰে এখন অনুন্নত অথচ উন্নয়নশীল ৰাজ্যৰ অৰ্থনৈতিক ভৱিষ্যত নিৰ্ভৰ কৰে অনুসূচিত জনতাৰ জীৱন-ধাৰণৰ উন্নতমানৰ ওপৰত আৰু প্ৰগতিৰ ওপৰত। নিৰ্যাতিত জাতিৰ দৰিদ্ৰতাৰ স্বৰূপ বহুমুখী। সেয়ে ভাৰত তথা অসমৰ অৰ্থনৈতিক সমৃদ্ধিৰ পথত অজস্ৰ বাধা।

উপযুক্ত বাতাবৰণ আৰু প্ৰয়োজনীয় ব্যৱস্থাস্বৰূপী যথা সময়ত গ্ৰহণ নকৰাৰ ফলতেই তেওঁলোক আজি পোৱা নোপোৱাৰ অনিশ্চিত ভৱিষ্যতৰ শংকাত বিব্ৰত, দিশহাৰা আৰু চলমান সোঁতৰ টোত ক্ষত-বিক্ষত। দৰিদ্ৰযন্ত্ৰনাৰ লগত যুঁজি যুঁজি এই লোকসকলৰ এক ব্যাপক অংশই নিঃশেষ হৈ গৈছে, বিলুপ্তি হৈছে।

(২) চিৰাচৰিত নিৰক্ষৰতা আৰু অজ্ঞতা :

নিৰক্ষৰতা আৰু অজ্ঞতা জাতিৰ অনগ্রসৰতাৰ মূল কাৰণ। অনুসূচিত জনসাধাৰণ অশিক্ষিত আৰু নানা প্ৰকাৰৰ সংস্কাৰৰ বশ। নিম্নতম প্ৰয়োজনখিনিও তেওঁলোকৰ নাই। তেওঁলোকৰ অধিকাংশ নিৰ্য্যাতিত খেতিয়ক। শিক্ষাৰ অভাৱৰ হেতু তেওঁলোকে কৃষিৰ উন্নতিৰ বাবে কোনো নতুন ব্যৱহাৰ আদৰি ল'বলৈ টান পায়। উন্নত প্ৰণালীৰ কৃষিব্যৱস্থাসমূহ অসমৰ কৃষকসকলে গ্ৰহণ নকৰাৰ ফলত অসমৰ কৃষি উৎপাদন অন্যান্য ৰাজ্যৰ দৰে বৃদ্ধি পোৱা নাই। আজিৰ বৈজ্ঞানিক যুগতো অসমৰ কৃষক বহু পৰিমাণে অদৃষ্টবাদী। ইয়াৰ বাবে তেওঁলোকে সহজে পৰিৱৰ্তনসমূহ গ্ৰহণ কৰিব নোখোজে।

পশ্চিমীয়া উন্নত দেশসমূহৰ আধুনিক বিজ্ঞানসন্মত যন্ত্ৰপাতিৰে খেতি কৰাৰ পদ্ধতিয়ে অসমত প্ৰসাৰ লাভ কৰা নাই। পুৰণি কৃষি সঁজুলি ব্যৱহাৰ কৰাৰ ফলত কৃষিৰ উৎপাদন বৃদ্ধি হোৱা নাই। গৰুৰো অৱস্থা নিপীড়িত খেতিয়কৰ দৰেই হাড়েছালে লগা। তদুপৰি নিপীড়িত খেতিয়কে খেতিৰ মাটিত সাৰ প্ৰয়োগ কৰাৰ কথা চিন্তাকে নকৰে। ইয়াৰ উপৰিও অসমৰ খেতিয়কে উন্নত ধৰণৰ বীজ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ আজিলৈকে শিকা নাই। কৃষিজাত দ্ৰব্যসমূহৰ উৎপাদন যে বহুপৰিমাণে উন্নত ধৰণৰ বীজ ব্যৱহাৰ কৰাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে, সেই কথা অনুসূচিত জাতিৰ লোকে বুজি উঠা নাই।

পৰিকল্পিত আঁচনিৰ পটভূমিত শিক্ষা আৰু জ্ঞানৰ ভূমিকা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। আনফালে পশ্চাৎমুখী হৈ থকাৰ অন্যতম প্ৰধান কেৰণ হ'ল গাঁৱলীয়া সমাজ ব্যৱস্থা, নিৰক্ষৰতা আৰু চিৰাচৰিত অজ্ঞতা, ধৰ্ম-অন্ধতা। ভাগ্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰাৰ ফলত এওঁলোকে উপলব্ধি কৰিব পৰা নাই যে আজিৰ ভাৰতবৰ্ষ তথা অসমৰ অৰ্থনৈতিক পৰিবেশ উনবিংশ শতিকাৰ অৰ্থনৈতিক পৰিবেশতকৈ একেবাৰে বেলেগ। অসমৰ সমাজত আগৰ যৌথপৰিয়াল প্ৰথা বিলুপ্তিৰ পথত। আজিৰ সমাজত ব্যক্তি স্বাতন্ত্ৰবাদৰ প্ৰচলন হ'ব ধৰিছে আৰু সমাজ ব্যৱস্থাৰ কেন্দ্ৰস্থল অধিকাৰ কৰিছে প্ৰতিযোগিতাই। অসমীয়া মানুহৰ ধাৰ্মিক অন্ধতা ক্ৰমাৎ হ্ৰাস হৈ পৰিছে। বস্তুবাদী জীৱনদৰ্শন আৰু ধৰ্মীয় নিৰপেক্ষতাই আজিৰ অসমত দ্ৰুত গতিৰে প্ৰসাৰ লাভ কৰিছে।

নিজৰ সমাজ, পৰিয়াল আৰু ৰাজ্যৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ বাবে দৰকাৰ উপযুক্ত শিক্ষা, কাৰণ নিৰক্ষৰ আৰু অশিক্ষিত লোকৰ দ্বাৰা গঠিত পৰিয়াল, সমাজ আৰু দেশ এখনে আজিৰ আধুনিক যুগৰ সা-সুবিধা গ্ৰহণ কৰি উৎপাদন বৃদ্ধি কৰাৰ সম্ভাৱনা একেবাৰেই কম। অসমৰ ক্ষেত্ৰত ই তেনেই

নিৰাশজনক। সকলো অনুন্নত দেশৰ এইটো এটা ডাঙৰ সমস্যা। নিৰক্ষৰতা আৰু শিক্ষাৰ অভাৱ হেতুকেই অন্ধ-বিশ্বাস, ভাগ্যৰ ওপৰত বিশ্বাস, চিৰাচৰিত দৰিদ্ৰতা, পুৰণিকলীয়া প্ৰথা আৰু স্বাভাৱৰ প্ৰতি আসক্তি আদি নিৰ্য্যাতিত জাতিৰ ভিতৰত অতি প্ৰবল। সেয়ে স্বাধীনতাৰ ৪৪ বছৰৰ পিছতো দৰিদ্ৰ সীমা ৰেখাৰ তলত এওঁলোক অৱস্থান কৰিছে, অথচ স্বাধীনতাৰ পিছত গ্ৰাম্য আঁচনিৰ জৰিয়তে সমূহীয়া উন্নতিৰ সাপেক্ষে ক্ৰমবৰ্ধমান হাবত কোটি কোটি টকা ব্যয় কৰা হৈছে।

(৩) জাতিভেদ :

অসমৰ নিৰ্য্যাতিত জাতিৰ প্ৰগতিৰ বাটত আন এটা প্ৰতিবন্ধক হ'ল চাৰিবিধ ভিত্তিক জাত প্ৰথাৰ কঠিন বন্ধন। অৱশ্যে ভাৰতবৰ্ষৰ আন ৰাজ্যৰ তুলনাত অসমত জাতি প্ৰথাৰ প্ৰকোপ বৰ কম।

(৪) খাদ্য, বস্ত্ৰ আৰু ঘৰবাৰীৰ সমস্যা :

এই তিনিটা নিপীড়িত জাতিৰ মৌলিক সমস্যাৰ ভিতৰত আটাইতকৈ বৃহৎ সমস্যা। খাদ্য, বস্ত্ৰ আৰু ঘৰবাৰীৰ বাবেই এওঁলোকৰ দাৰিদ্ৰ-যন্ত্ৰণা, পোৱা-নোপোৱাৰ শংকা, অনাদি অনন্ত কালৰ পৰা যুঁজ আৰু সংগ্ৰাম। অভাৱজনিত তীব্ৰ প্ৰতিযোগিতাত জীয়াই থকাৰ সংশয়ত চলমান সোঁতৰ টোৱত ক্ষতবিক্ষত।

(৫) বয়বস্ত্ৰ আৰু জীৱনৰ শ্ৰীবৃদ্ধিৰ প্ৰতি দৃষ্টিভংগী :

অনুসূচিত ৰাইজে আৰ্থিক আৰু জ্ঞানৰ দৈন্যৰ কাৰণে নিজৰ দক্ষতা আৰু প্ৰগতিৰ প্ৰতিফলন ঘটাব পৰা নাই। সুযোগ-সন্ধানী, চক্ৰান্তকাৰীৰ মিছিল সংঘটিত হৈয়েই আছে। তেওঁলোক বহুক্ষেত্ৰত অসহায়, বিব্ৰত আৰু দিশহাৰা। এওঁলোকৰ যি আছে সেইটো লৈয়েই সন্তুষ্ট, জীৱনৰ পৰা জানিবলৈ, যিহেতু জীৱন সম্পৰ্কে সম্যক জ্ঞান নাই, তেওঁলোকৰ যেন একো নাই। তেওঁলোকৰ দৃষ্টি বহল দিগন্তলৈ সম্প্ৰসাৰিত নহয়, তেওঁলোকে তাৰ আৱশ্যকতাও উপলব্ধি নকৰে। দৃঢ় মনোভাৱৰ অভাৱত দৈনন্দিন জীৱনৰ তুচ্ছতাৰ মাজত ঘূৰি থাকিবলগীয়া হৈছে।

(৬) পুৰণিকলীয়া প্ৰথা, অন্ধবিশ্বাস আৰু স্বভাৱৰ প্ৰতি আসক্তিৰ সমস্যা :

অসম তথা সকলো অনুন্নত ৰাজ্যৰ নিপীড়িত অনুসূচিত ৰাইজৰ অন্যতম প্ৰধান কেবোণ হ'ল নিবন্ধৰতা আৰু শিক্ষাৰ অভাৱ হেতুকে অন্ধ-বিশ্বাস, ভাগ্যৰ ওপৰত বিশ্বাস, পুৰণিকলীয়া প্ৰথা, স্বভাৱৰ প্ৰতি আসক্তি আদি। উন্নতমুখী অৰ্থনীতিৰ বাবে এনে পুৰণি ধ্যান-ধাৰণা অভিশাপ, অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ প্ৰধান হেঙাব। পৰিকল্পনাবিলাকৰ জৰিয়তে ৰাজ্যৰ কৃষিজাত আৰু উদ্যোগজাত সামগ্ৰীৰ উৎপাদন বৃদ্ধি হোৱা সত্ত্বেও দেশৰ পৰা দৰিদ্ৰতা, নিবন্ধৰতা, অজ্ঞতা আৰু পুৰণিকলীয়া দৃষ্টিভঙ্গী দূৰ হোৱা নাই। অন্ধবিশ্বাস আৰু স্বভাৱৰ প্ৰতি আসক্তি এওঁলোকৰ প্ৰগতিৰ পথত প্ৰধান অন্তৰায়।

(৭) শিক্ষাৰ সমস্যা, স্বাস্থ্যৰ সমস্যা :

শিক্ষা এক সচেতন আৰু সক্ৰিয় ব্যৱস্থা, যাৰ যোগেদিয়েই মানুহে নিজক উপযুক্ত কৰি গঢ়ি তোলে। এই শিক্ষাই আমাক আদিম বৰ্বৰতাৰ পৰ্য্যায়ৰ পৰা উন্নীত কৰি আধুনিক সুসভ্য মানৱ জাতিত পৰিণত কৰিছে। মানুহৰ এই ক্ৰমবিকাশ অব্যাহতভাৱে চলি থকাৰ গুৰিতে হৈছে পৰিবৰ্তনৰ প্ৰতি থকা মানুহৰ এক স্বাভাৱিক সহজাত প্ৰবৃত্তি। কিন্তু দুখৰ বিষয় এই নিৰ্য্যাতিত জাতিৰ নাই এই শিক্ষা আৰু নতুন নতুন পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'ব পৰা জ্ঞান-অভিজ্ঞতা আৰু প্ৰতিকূল পৰিবেশ চম্ভালিব পৰা ক্ৰিয়া-কৌশল। কিন্তু এওঁলোকৰ জীৱন পদ্ধতি গতানুগতিক, নতুনত্বহীন আৰু অপৰিবৰ্তনীয়।

দেহ-বৰ্ধনকাৰী পুষ্টিৰ খাদ্য, উপযুক্ত জলবায়ু, পৰিস্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা আদি মানুহৰ স্বাস্থ্য বৰ্দ্ধাৰ বাবে অপৰিহাৰ্য্য। দৈহিক বিকাশৰ বাবে উপযুক্ত খাদ্যৰ যিদৰে প্ৰয়োজন, মুক্ত পৰিবেশৰো সেইদৰে প্ৰয়োজন। কিন্তু এই দুখীয়া শ্ৰেণীৰ নাই পুষ্টিৰ খাদ্য, মুক্ত পৰিবেশ আৰু উপযুক্ত জলবায়ু।

(৮) উপযুক্ত কৰ্মসংস্থানৰ সমস্যা :

উপযুক্ত কৰ্মসংস্থানৰ সমস্যা অসমৰ নিপীড়িত অনুসূচিত জাতিৰ মৌলিক সমস্যা। অনুসূচিত জাতি নানান সমস্যাবে জৰ্জৰিত, সমস্যাবলী নানা প্ৰকাৰৰ। সমস্যাবিলাক জাতিৰ স্বকীয় প্ৰকৃতিৰ সৈতে ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত। এই সমস্যাসমূহ সমুচিত ৰূপে অধ্যয়ন কৰি এইবিলাকৰ প্ৰতিকাৰৰ বাবে উপযুক্ত

ব্যৱস্থা গ্ৰহণ নকৰিলে অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন তেনেই নিৰাশজনক। সমাজৰ নানান ব্যৱস্থাৰ ফলত অনুসূচিত জাতিৰ লোকে সামৰ্থ্যতকৈ বহু বেছি খৰচ কৰি বহুতে নিজৰ পৈতৃক মাটিখিনিও হেৰুৱাইছে। ফলস্বৰূপে এওঁলোক মাটিহীন আৰু গৃহহীনো। এই বৃহৎ সংখ্যাৰ জনতাৰ আৰ্থিক উন্নয়নৰ কাৰণে উপযোগী কৰ্ম সংস্থানৰ অতীব প্ৰয়োজন যাৰ লগতে এওঁলোকৰ জীয়াই থকা সমস্যা জড়িত।

(৯) জীৱিকাৰ পদ্ধতিৰ সমস্যা :

আজিৰ সমাজব্যৱস্থাৰ কেন্দ্ৰত প্ৰতিযোগিতাও বস্তুবাদী জীৱনদৰ্শন আৰু ধৰ্মনিৰপেক্ষতাই। এই পৰিবৰ্তনৰ লগতে জনসাধাৰণৰ বসবাস পদ্ধতি আৰু তেওঁলোকৰ জীৱন-ধাৰণ পদ্ধতিবোৰো পৰিবৰ্তন হয়। ইয়াৰ অবিহনে ব্যক্তিগত উৎসাহ, উদ্দীপনা, বুদ্ধি-বৃত্তি, কৰ্মানুপ্ৰেৰণাৰ অৱক্ষয় হয়। নিৰ্য্যাতিত অনুসূচিত জাতিৰ লোকৰ বংশানুক্ৰম জীৱনধাৰণ পদ্ধতিৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্যই এওঁলোকৰ উন্নতিৰ এক প্ৰভাৱশালী হেঙাবস্বৰূপে ক্ৰীড়া কৰিছে। ফলত তেওঁলোকৰ দৃষ্টি বহল দিগন্তলৈ সম্প্ৰসাৰিত হোৱা নাই। দৈনন্দিন জীৱনৰ তুচ্ছ তামিল্য আৰু হীনমান্যতাৰ মাজত জীৱন-যাপন কৰিবলগীয়া হৈছে। নিজৰ দক্ষতা আৰু বুদ্ধিমত্তাৰ প্ৰতিফলন ঘটাব পৰা নাই।

(১০) কঠোৰ শ্ৰমৰ প্ৰতি আওহেলা :

নিপীড়িত অনুসূচিত জাতি ভাৰতৰ ভিতৰতে এটা পিছপৰা জাতি। অন্যান্য জাতিয়ে যথেষ্ট প্ৰগতি লাভ কৰা সত্ত্বেও অনুসূচিত জাতিৰ ক্ষেত্ৰত ই তেনেই হতাশজনক। কাৰণ, আগ্ৰহ, উৎসাহ, উদ্দীপনা আৰু কৰ্মক্ষমতা, কৰ্মপ্ৰিয়তা, প্ৰতিযোগিতাৰ মনোভাৱ, দৃঢ় মনোবল থাকিলেহে এটা জাতিৰ উত্থানৰ আশা কৰা যায়। কিন্তু এওঁলোক কঠোৰ শ্ৰমৰ প্ৰতি নীৰৱ, সেয়ে আজি ঘনীভূত সমস্যাত জৰ্জৰিত।

(১১) কৰ্ম কৌশল আৰ্জনৰ সমস্যা :

জীৱশ্ৰেষ্ঠ মানুহৰ শ্ৰেষ্ঠতা সম্ভৱ হৈ উঠিছে কৰ্ম কৌশলৰ যোগেদি। এই ক্ষমতা থকাৰ হেতুকেই মানুহে উন্নতিৰ অনন্ত পথত অবিৰাম আগবাঢ়িছে। ব্যক্তিৰ দেহ-মনৰ পৰিপক্বতাৰ ওপৰত কৰ্ম কৌশল নিৰ্ভৰ কৰে। দৈহিক

আৰু মানসিক বিকাশে কৰ্ম কৌশল বঢ়ায় আৰু পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হোৱাৰ উপযুক্ততা আনি দিয়ে। কৰ্ম কৌশল অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ উপাদানসমূহৰ ভিতৰত এটি অন্যতম প্ৰধান উপাদান। ই অৰ্থনৈতিক প্ৰগতিৰ গতি ক্ষিপ্ৰতৰ কৰে। অনুসূচিত জাতিৰ যুৱক-যুৱতীয়ে এই কৰ্ম কৌশল (উন্নত কাৰিকৰী বিদ্যা) নিশিকালৈকে তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক মুক্তিৰ সম্ভাৱনা অতি কম। অসম দুখীয়া মানুহৰ এখন সমৃদ্ধিশালী ৰাজ্য অৰ্থাৎ অসমত প্ৰচুৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ থকা সত্ত্বেও ইয়াৰ মানুহ দুখীয়া। অৰ্থাৎ ইয়াৰ মানুহৰ উন্নত কাৰিকৰী বিদ্যা নাই।

(১২) গুণগত সামাজিক পৰিবৰ্তন আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ সমস্যা :

উন্নত পৰ্যায়লৈ পৰিশোধন ঘটাই যেনেদৰে ব্যক্তিৰ জন্মগত প্ৰবৃত্তিসমূহ ৰূপান্তৰিত আৰু উন্নত কৰিব পৰা যায়, যদিহে তাৰবাবে এক বাধাহীন মুক্ত পৰিবেশ থাকে, ঠিক তেনেদৰে এক বাধাহীন মুক্ত পৰিবেশ সৃষ্টিৰ মাজেদি সমাজৰো গুণগত উৎকৰ্ষসাধন কৰিব পৰা যাব। মাক-দেউতাকৰপৰা লাভ কৰা বংশগতিৰ ওপৰত মানুহৰ কোনো কৰ্তৃত্ব নাথাকিলেও পৰিবেশৰ ওপৰত তেওঁৰ সম্পূৰ্ণ প্ৰভাৱ থাকে। মানৱ এক ক্ৰমবিকাশমান জীৱ। এই বিকাশ বিভিন্ন স্তৰৰ নিৰ্দ্ধাৰিত বৈশিষ্ট আৰু নিয়মৰ মাজেদি সংঘটিত হয়। ঠিক তেনেদৰে বিভিন্ন স্তৰৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট আৰু তাৰ প্ৰয়োজনীয়তাসমূহলৈ লক্ষ্য ৰাখি অনুসূচিত জাতিৰ কৰ্ণধাৰসকলে সমাজৰ গুণগত উৎকৰ্ষসাধনৰ আঁচনি যুগুত কৰি ল'ব পাৰে। এই পদ্ধতি কৃতকাৰ্য হ'লে, জাতিৰ মুক্তিৰ পথ মুকলি হ'ব, আঁচনিবিলাক সমাজৰ উন্নতিকল্পে যথাযোগ্যভাৱে প্ৰয়োগ কৰিব পৰা সম্ভৱ হ'ব আৰু অৰ্থনৈতিক আঁচনিৰ প্ৰয়োগৰ বহল ভেটিও ৰচিত হ'ব।

(১৩) দৃঢ় নেতৃত্বৰ অভাৱ :

অসমৰ অনুসূচিত জাতিৰ অনগ্ৰসৰতাৰ আন এটা মূল কাৰণ হৈছে ইয়াৰে সৈতে জড়িত হৈ থকা “দৃঢ় নেতৃত্বৰ সুস্থ পৰিচালনাৰ অভাৱ”। পৰিকল্পনাবিলাকৰ অৰ্থনৈতিক আঁচনিসমূহৰ অকৃতকাৰ্যতাৰ এটা ঘাই কেৰোণ হ'ল ইয়াৰ ক্ৰটিপূৰ্ণ পৰিচালনা আৰু অসুস্থ নেতৃত্ব।

আৰ্থিক-মেৰুদণ্ড নথকা আৰু হাড়ে-ছালে লগা এটা জাতিৰ সামগ্ৰিক উন্নতি আৰু সৰ্বাংগীন বিকাশ নিৰ্ভৰ কৰে সেই সমাজৰ বৰমূৰীয়াসকলৰ

বুদ্ধিদীপ্ত ঐকান্তিকতা, উদ্দেশ্যধৰ্মী গতিশীল প্ৰয়াস, কামে-কাজে প্ৰতিভাত হোৱাকৈ উদ্দেশ্যৰ সততা, মহানুভৱতা, বিচক্ষণতা আৰু দূৰদৰ্শিতাৰ ওপৰত। তেতিয়াহে সংবিধানত লিপিবদ্ধ কৰা সুবিধাবোৰ কাৰ্য্যত ৰূপায়িত হ'লহেঁতেন। কিন্তু পৰিকল্পনাৰ কল্যাণকামী আঁচনিসমূহ আৰু অনুমোদিত অৰ্থ সাহায্য কিছুমান ন্যস্ত স্বাৰ্থৰ লোকে বহন কৰাৰ ফলত গৰীৰ দুখীয়াৰ অৰ্থে নিয়োজিত নহৈ ব্যক্তিগত কল্যাণৰ বাবেহে নিয়োজিত হ'ল। ফলত কল্যাণকামী আঁচনিৰ জৰিয়তে দুখীয়াৰ দৰিদ্ৰতা, নিৰক্ষৰতা আৰু অজ্ঞানতা দূৰীকৰণ আঁচনি সফলভাৱে ৰূপায়ণ হোৱা নাই। দৰিদ্ৰতা দূৰীকৰণ অভিযান সফল হ'বলৈ যোগ্য নেতৃত্বৰ আৱশ্যক।

(১৪) স্বেচ্ছাপ্ৰণোদিত প্ৰচেষ্টাৰ অভাৱ :

চিৰাচৰিত দৰিদ্ৰতা, নিৰক্ষৰতা, অজ্ঞানতা আৰু মৌলিক প্ৰয়োজনৰ সমাধানৰ অভিযান অনুসূচিত ৰাইজৰ স্বেচ্ছাপ্ৰণোদিত প্ৰচেষ্টাৰদ্বাৰা সংগঠিত হোৱা নাই। ই সম্ভৱ হৈছে চৰকাৰৰ উদ্যোগতহে। অনুসূচিত জাতিৰ লোকে এই প্ৰচেষ্টাত আগভাগ লোৱা উচিত।

(১৫) আৱশ্যকীয় পুঁজিৰ অভাৱ :

ক্ৰমোন্নত দেশসমূহৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ এটা প্ৰধান অন্তৰায় হৈছে চাহিদা অনুসৰি মূলধনৰ নাটনি। ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ ক্ৰমোন্নতিত তাকৰীয়া মূলধনে এটা প্ৰধান অন্তৰায় হিচাপে দেখা দিছে। এখন দেশৰ মূলধন গঠন হয় সেই দেশৰ সঞ্চয়ৰ দ্বাৰা। অসম দুখীয়া ৰাজ্য হোৱা হেতুকে অসমৰ মানুহৰ জনমূৰি আয় কম আৰু সেইকাৰণে অসমীয়া মানুহৰ সঞ্চয়ৰ পৰিমাণো কম। সঞ্চয়ৰ পৰিমাণ কম হোৱা বাবে মূলধন গঠনৰ হাৰো নিম্নস্তৰৰ। মূলধনৰ পৰিমাণ কম কাৰণেই ৰাজ্যৰ পুঁজিৰ বিনিয়োগ তেনেই কম। গতিকে অসমৰ কল্যাণকামী আঁচনিত আৱশ্যকীয় পুঁজিৰ অভাৱ।

(১৬) অনুকূল বতৰ আৰু উপযুক্ত পৰিবেশৰ অভাৱ :

খাদ্যশস্য আৰু নগদী ফছল উৎপন্ন কৰিবলৈ যিদৰে অনুকূল বতৰ আৰু উপযুক্ত পৰিবেশৰ আৱশ্যক, ঠিক তেনেদৰে এজন ব্যক্তি কেনেকুৱা পৰিবেশত ডাঙৰ দীঘল হয়, তাৰ ওপৰতহে তেওঁৰ বিকাশ নিৰ্ভৰ কৰে।

অভাৱ হ'লে জাতীয় জীৱনত কৃতকাৰ্য্য হোৱা কঠিন। শক্তিশালী জন-সংগঠন আৰু চৰকাৰৰ কাৰ্য্যক্ষমতাৰ মধুৰ সম্পৰ্কৰ ওপৰতহে আমাৰ জাতিৰ ভৱিষ্যত নিৰ্ভৰশীল।

SUMMARY OF THE PROCEEDINGS OF THE SEMINAR
ON "SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE
SCHEDULED CASTES OF ASSAM" HELD IN GUWAHATI
ON SEPTEMBER 8-9, 1990.

The Directorate of the Assam Institute of Research for Tribals and Scheduled Castes, Guwahati, in collaboration with the Assam Administrative Staff College, Guwahati, had organised a two day state level Seminar on 'Socio-Economic Development of the Scheduled Castes of Assam, in the Conference Room of the Assam Administrative Staff College, Guwahati, on 8th and 9th September, 1990. About 70 scholars, most of them hailing from the different parts of Assam, participated in this seminar. It was also very interesting to note that majority of the scholars who participated in this seminar belong to Scheduled Caste communities of Assam. This seminar had created a great enthusiasm among the participants specially among the scheduled caste participants, since it was for the first time that a state level seminar on the Scheduled Castes was organised.

The seminar was inaugurated by Shri H.N. Das, I.A.S., Chief Secretary, Assam, in the morning of 8th September 1990. In his inaugural speech, Shri Das very briefly mentioned some of the steps taken by the Government of Assam for amelioration of the conditions of the scheduled caste people of Assam. He also pointed out some of the peculiar problems faced by them. Shri Das expressed the hope that the two days' deliberations among the scholars hailing from different parts of the state of Assam and belonging to different professions, calling and disciplines would be in a position to offer some suggestions and recommendations which would

help the Government in future planning for the welfare and development of the scheduled castes of Assam. Shri Das thanked the Research Institute for organising such a seminar on the scheduled castes for the first time in Assam.

Earlier Dr. B.N. Bordoloi, Director, Assam Institute of Research for Tribals & Scheduled Castes and Seminar Director, explained the purpose and objectives of organising the seminar. The inaugural session of the seminar came to an end with the offering of vote of thanks by Shri J. Prakash, I.A.S., Director, Assam Administrative Staff College, Khanapara, Guwahati.

There were three academic sessions in which altogether 14 scholars presented their papers. The scholars were drawn from universities, colleges, government departments and local bodies. Four papers were presented in absentia of the authors.

FIRST ACADEMIC SESSION

The first academic session was chaired by Shri Gunahas Bora, Principal, Raha College, Raha. This session was divided into pre-lunch session and post-lunch session. In the pre-lunch session, Dr. Tara Nath Das, a medical practitioner from Sibsagarh, presented his paper on 'Socio-Economic Problems of the Scheduled Castes of Assam'. Dr. Das had written and presented his paper in Assamese and elaborated the burning problems of the scheduled castes of Assam. At the beginning of his paper he traced back the concept of scheduled castes in its historical, social and political back-ground. Referring to the problems of a few scheduled castes who have still been following the age-old traditional professions and caste-based occupations, he had also suggested a few remedial measures like allotment of agricultural land, strengthening of fisheries co-operatives, creation of employment avenues for scheduled caste youths, and providing interest-free loans and subsidies to the needy scheduled caste people. He had also given a clarion call to the people of the scheduled caste communities of Assam to shake off their inertia and inferiority complex and to come forward to accept the opportunities

that have been thrown before them. Lastly, in his paper he appealed to the officers entrusted with the implementation of scheduled castes development programmes to act with a spirit of dedication to the causes of upliftment of the down-trodden sections of the society. At the same time he had also appealed the educated sections of the scheduled castes to cast aside the tendency of disowning the social responsibilities to their own brothers and sisters.

In the post-lunch session, the paper written by Miss Mousumi Das, a research scholar of the Dibrugarh University, on "A Step Towards Removing Educational Backwardness From Scheduled Caste Society" was read out by one of the participants since the authoress was absent.

The next paper was presented by Shri Prabhash Das, Head, Department of Economics, Ratna Pith College, Chapor, District Dhubri and the title of his paper was "The Socio-Economic Problems of the Scheduled Caste Fishermen of Assam." In his paper Shri Das outlined the problems faced by the fishermen communities in carrying out their traditional occupation. He opined that the embankments erected for the purpose of controlling the floods, application of pesticide and industrial pollution are some of the causes which stand in the way of increasing fish production. Not only that, the fishermen quarrel among themselves and very often go to the courts for the settlement of disputes resulting in further deterioration of their economic conditions. According to him the allotment of fisheries only for a three year period is not conducive from the point of view of improvement of fisheries by the fishermen. Long term settlement of the beels and rivers can partly solve the problems of the fishermen.

Smti. Gouri Prava Das, a retired teacher of T.C. Girls' Higher Secondary School, Guwahati, presented her paper entitled "Socio-Economic Conditions of the Scheduled Castes". Her paper was, of course, in Assamese. In her paper she drew the attention of the scholars about the role played by the middle-men who exploit the scheduled caste people in various ways. She appealed to the government machinery to see that under no circumstances funds allotted for the

development of the scheduled castes under the Scheduled Castes Component Plan are diverted to other areas. She was of the opinion that the scattered nature of the scheduled caste settlements should not be a hindrance to the implementation of scheduled caste welfare and development programmes. She believed that with a strong determination on the part of the implementing agencies, the development of the scheduled castes would get a better shape.

The last paper in this session was presented by Shri B.N. Hazarika, an Industrial Consultant, Bamunimaidam, Guwahati. The theme of his paper was "Points and Areas to be discussed on 'Socio-Economic Development of the Scheduled Castes of Assam'". Shri Hazarika's main emphasis was on the need for allocation of fund for the scheduled caste people according to the population percentage. Shri Hazarika in his paper had quoted figures of fund that were spent for the development of the scheduled castes beginning from the 1st Plan to 4th Plan and he had also pointed out the employment position of the scheduled castes supporting his contention with statistical figures.

All the papers presented in this session except that of Miss Mousumi Das were thoroughly discussed and many lively deliberations took place among the participants and the scholars who presented the papers. The response and reactions of the participants were very much overwhelming. Shri Gunahas Bora, Chairperson of this session highlighted the salient features of the papers and expressed his happiness to hear the views of the participants on the problems and prospects of development of the scheduled castes.

SECOND ACADEMIC SESSION

The second academic session of the seminar was held in the morning of 9th September, 1990 and the session was chaired by Shri Surendra Nath Das, Principal, Tyagbir Hem Baruah College, Jamugurihat, District Sonitpur. Prior to the presentation of papers, Shri B.P. Singh, I.A.S. Special Commissioner, Agriculture Production, Government of Assam,

who was present in this session of the seminar, addressed the distinguished participants. He expressed his happiness at the timely organisation of the seminar by the Assam Institute of Research for Tribals and Scheduled Castes and the Assam Administrative Staff College. He was of the opinion that such a seminar, participated by distinguished scholars mainly from the scheduled caste communities of Assam and hailing from the different parts of the State would surely give an insiders' view in respect of the problems of the welfare and development of the scheduled castes. Interactions among the scholars belonging to the different disciplines and avocations, as well as discussions from the grass-root to the highest level would enable them to arrive at some concrete consensus which in its turn would help the government in reformulating and redesigning the welfare and development programmes for the scheduled castes of Assam. His speech was followed by the business of the second academic session.

The first paper in this session was supposed to be presented by Shri Nandeswar Bania, a retired I.A.S. Officer. But due to his illness he could not come to this seminar. His paper, therefore, was considered to be presented.

The second paper in this session was presented by Shri P. Hazarika, Head, Department of Economics, Dimow College in Sibsagar District. The title of his paper was "A Dissection of the Causes of the Economic Backwardness of the Scheduled Castes of Assam". In his paper Shri Hazarika had elaborated the forces responsible for poverty among the scheduled castes of Assam. He explained the causes of the vicious circle of poverty through the help of a diagram. After analysing the causes which are multifarious, he had also offered some concrete suggestions so that the age-old backwardness of the scheduled caste people of Assam could be removed to a certain extent.

The next paper was presented by Shri W. Ullah, Deputy Director, Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Assam. Earlier Shri Ullah was a Research Officer in the Planning Cell of the Department for welfare of Plains Tribes and Backward Class and he was dealing with the formulation of

Scheduled Caste Component Plan of Assam. The title of his paper was "An Appraisal of the Special Component Plan for Scheduled Castes—Problems and Prospects". Shri Ullah in his paper explained the main objectives of formulation of Scheduled Caste Component Plan, allocation of fund including Special Central Assistance and how the scheduled caste people were benefitted through the achievement of physical targets. Shri Ullah also in his paper raised a few important issues for the consideration of the distinguished participants. According to his own opinion the performance of the Scheduled Caste Component Plan could be fruitfully enhanced provided the attitude of the implementing officers undergoes a change; follow up actions are initiated timely and regularly with periodic checking by Senior Officers and by monitoring and evaluating the programmes regularly.

The fourth paper in this session was presented by Shri Sutram Das, Subject Teacher, Rajapathar Higher Secondary School, Karbi Anglong District. The theme of his paper was 'Socio-Economic Problems of the Scheduled Caste Communities'. His paper was in Assamese. Shri Das, of course, confined himself to the problems mainly of the fishermen communities. He categorised the problems into agricultural, educational, technical and socio-cultural ones. Shri Das's main emphasis was, however, on the question of reducing the marks in case of admission of the SC students to the specialised courses.

The last paper in this academic session was presented by Shri Khiroda Kanta Bisaya, a well-known figure in the scheduled caste landscape of Assam. The title of his paper was very much interesting and in fact in this paper Shri Bisaya had expressed the view of an insider (he himself belongs to a fisherman community). The title of his paper was "Where lie the Obstacles that Stand in the way of the Socio-Economic Development of the Scheduled Castes, Dependent on Fishing". The paper was, of course, in Assamese. Shri Bisaya in his paper gave an account of the origin of the scheduled caste fishermen and also the social injustices meted out to the fishermen since time immemorial. He had clearly analysed

the conditions of the fishermen communities specially Doms and Kaibartas. Since the fishermen communities constitute a greater segment of the scheduled caste communities of Assam there should be a special survey for them. He had also emphasised the establishment of the Fishery Co-operatives only by the genuine fishermen.

All the papers except that of Shri Bania and Smti Mousumi Das were discussed thoroughly and the discussions were also very much lively. The Chairperson of this session, who himself is a member of a scheduled caste community managed the session very nicely and at the end he had summarised the presentation of the different papers and his observations there on.

THIRD ACADEMIC SESSION

The third academic session of the seminar was held in the afternoon of 9th September, 1990 under the Chairmanship of Shri B.N. Hazarika, Industrial Consultant, Guwahati. Altogether 6 (six) papers were presented in this session.

The first paper entitled "A Glimpse into the Socio-Economic Aspects of the Scheduled Castes" was presented by Shri Surjya Das of Guwahati. Shri Das in his paper discussed mainly the problems of the scheduled caste fishermen. He had highlighted some characteristic features as well as the basic problems of the scheduled castes at the beginning of his paper. He had also suggested some developmental measures for the solution of their problems. Shri Das had, of course, written his paper in Assamese.

The second paper in this session was presented by Shri Dehiram Das of Lakhimpur. The title of his paper was "Socio-Economic Problems of Scheduled Castes of Assam—A Review". Like Shri Surjya Das, he had also presented his paper in Assamese. Shri Das in his paper discussed thoroughly the problems of education, disbursement of scholarship, problems of the scavengers, appointment of scheduled caste persons in posts and services, the role of Scheduled Caste Development Board, etc. Shri Das, being a member of a

scheduled caste community felt that the people have many traditional customs which stand in the way of their development. He advocated the removal of such social customs by the concerned people themselves.

The third paper entitled "Socio-Economic Problems of the Scheduled Caste People and Suggestions of Development" by Shri Chandra Kamal Das of Dibrugarh, Organising Secretary, Asom Anushuchit Jati Parishad was considered to be presented, since the writer of the paper was not present.

Shri Motilal Nayak, Ex-M.L.A., Barpeta, presented his paper entitled "A Socio-Economic Survey of the Hira Community" in Assamese. Shri Nayak based his paper on a survey of 100 families belonging to Hira Community living in and around Barpeta town. In his paper Shri Nayak discussed the various problems of the Hira community whose traditional occupation is pottery. On the basis of the data collected from his field survey Shri Das had suggested some measures for the socio-economic development of the people of the Hira community.

The fifth paper in this academic session was presented by Shri Hari Charan Bhowmik of Sapatgram, District Kokrajhar. Shri Bhowmik like Shri Motilal Nayak had presented his paper in Assamese. Shri Bhowmik had critically examined the various problems of the scheduled castes like poverty, illiteracy, casteism, untouchability, food, shelter, social customs and superstitions, education, health, etc.

The sixth and last paper in the third academic session was presented by Shri Suren Das, Principal, Tyagbir Hem Baruah College, Jamugurihat, District Sonitpur. He also presented his paper in Assamese. Shri Das in his paper pointed out that some of the communities having scheduled caste status in Assam are not indigenous people. They have come to Assam from different States of India. Such people have been receiving the benefits of the scheduled castes at the cost of the indigenous scheduled castes. Shri Das also disfavoured the award of grants as an incentive for intercaste marriage. He compared such grant given as incentive with the dowry system.

The Chairman of the session Shri B.N. Hazarika summarised the contents of the papers presented in this session after the papers were deliberated upon by the participant scholars.

VALEDICTORY SESSION

At the end of the last academic session, an informal Valedictory Session was held. The participants unanimously formed a Sub-Committee to finalise the recommendations. This Committee was constituted with the following members:-

1. Dr. G.C. Sharma Thakur,	- Convenor
Joint Director, Assam Institute of Research for Tribals and Scheduled Caste,	
2. Shri B.N. Hazarika,	- Member
Industrial Consultant, Guwahati.	
3. Shri W. Ullah.	- Member
Deputy Director, Department of Economics & Statistics, Guwahati.	
4. Shri Dilip Das,	- Member
Planning Officer, Assam State Development Corporation for Scheduled Castes, Ltd., Guwahati.	

The Participants expressed their thanks and gratitude for nicely organising the seminar on the Scheduled Castes for the first time in Assam. They expressed the hope that this was the beginning only and in future they would be expecting to meet together again to discuss their problems and prospects of development.

The following are the major recommendations of the seminar.

1. Most of the fishermen do not have regular and dependable sources of fishing. Fishermen from outside the State have entered into the fish trade in a big way throwing out the petty local fish traders. The State Government should come to the rescue of these poor fish traders by allotting ceiling surplus marshy lands to them. The Fishery Department

- should develop these lands before making allotment to the needy fishermen.
2. The existing moribund Fishery Co-operative Societies should be revitalised with finances from World Bank, NABARD, NCDC, NSFDC, etc.
  3. The existing schemes of the Fishery Department are, by and large, target oriented. Emphasis should be laid on improvement of quality. Instead of offering piece-meal grants and subsidies, a co-ordinated package scheme should be ventured and such development measures should be phased in concentrated pockets, preferably development block wise.
  4. The Fishery Co-operatives in the state are indirectly controlled by private financiers and in this way the very purpose of forming co-operatives for fishermen is frustrated. The State Govt. should take suitable steps to remove this lacunae. Only co-operatives can help the poor fishermen to improve the age old backwardness.
  5. The seminar recommended immediate steps from the Education Department in respect of improvement of Lower Primary School buildings of the scheduled caste inhabited villages.
  6. The Government of Assam should earmark amount for the Scheduled Caste Component Plan in conformity with the percentage of the scheduled caste population of the State. (It has already been done since 1991-92)
  7. The concerned Departments should undertake evaluation of the on going schemes.
  8. Honesty and integrity of the personnel involved in the selection of beneficiaries for the development schemes should be tested. Experience shows that vested interests act in such cases depriving the genuine persons from getting benefits. Registered voluntary organisations may be involved in the task.
  9. The quality of the materials, animals, poultry, seeds, etc. sanctioned under grant and subsidy system should be ensured as complaints of substandard items are often received. The Directorate of Scheduled Caste should be

the nodal agency in this regard.

10. Traditional skills of various scheduled caste communities are drying up due to stiff competition of the articles produced commercially by industrialists. The State Govt. should revitalise those traditional small and cottage industries of the scheduled caste communities by providing modern equipments and training in developed techniques.
11. Unlike the scheduled tribes of Assam, books and research materials on scheduled castes of Assam are few and far between. The State Government should entrust the Directorate of Assam Institute of Research for Tribals & Scheduled Castes, Guwahati, to bring out popular series on the scheduled caste communities of Assam.